

Prostřední Bečva ve zlatém věku pasek

**Vývoj osídlení obce
od doby po třicetileté válce do první třetiny 19. století
(1656 – 1833)**

Karel J. Malina

2024-2025

„Zlatým věkem pasek je 17. a 18. století,..."

Jaroslav Štika: Valaši a Valašsko.

O původu Valachů, valašské kolonizaci, vzniku a historii moravského Valašska a také o karpatských salaších.

Rožnov p. R. – Valašské muzeum v přírodě, 2009, s. 115.

Obsah

ÚVODEM	5
1. K POČÁTKŮM OBCÍ NA HORNÍM TOKU ROŽNOVSKÉ BEČVY.....	6
1.1 Ustanovení Dolní Bečvy a Horní Bečvy v první třetině 17. století	6
1.2 Vznik Prostřední Bečvy v r. 1703	7
2. VÝVOJ A STAV OSÍDLENÍ NA ÚZEMÍ PROSTŘEDNÍ BEČVY VE DRUHÉ POLOVINĚ 17. STOLETÍ	8
2.1 Lánový rejstřík (1656) 1675	8
2.1.1 Rozsah osídlení v r. 1656 na území Dolní Bečvy, Prostřední Bečvy a Horní Bečvy	12
2.1.2 K osídlení Dolní Bečvy v r. 1656	14
2.1.3 Struktura osídlení v r. 1675 na území Dolní Bečvy, Prostřední Bečvy a Horní Bečvy	17
2.1.4 Stav osídlení na Prostřední Bečvě v r. 1675	19
2.2 Soupis domů 1667	22
2.3 Urbář panství 1676	27
2.4 Posun hranice mezi Dolní Bečvou a Horní Bečvou v r. 1676	28
2.5 Stav vodních mlýnů ve druhé polovině 17. století na území Prostřední Bečvy	29
2.6 Rod Blinka a Křenek	30
3. SÍDELNÍ STRUKTURA PROSTŘEDNÍ BEČVY V PRVNÍ POLOVINĚ 18. STOLETÍ	40
3.1 Vrchnostenské a poddanské mlýny v r. 1726	40
3.2 K otázce existence a lokace vrchnostenské sklářské huti na území Prostřední Bečvy	40
3.3 K počtům osedlých v r. 1731.....	44
3.4 Tereziánský katastr 1755.....	45
4. SÍDELNÍ STRUKTURA PROSTŘEDNÍ BEČVY VE DRUHÉ POLOVINĚ 18. STOLETÍ S PŘESAHEM DO R. 1821 ..	52
4.1 Území Prostřední Bečvy v prvním vojenském mapování	52
4.2 Nárůst počtu usedlostí v letech 1755 – 1770	57
4.2.1 Usedlosti s původem v poslední třetině 17. století	58
4.2.2 K pokračující pasekářské kolonizaci a působnosti sklářské huti v Kněhyňském údolí	58
4.2.3 Usedlosti mimo vlastní území Prostřední Bečvy.....	60
4.3 Prostřední Bečva v r. 1775	61
4.4 Prostřední Bečva podle Josefinského katastru v r. 1787	67

4.5 K proměně sídelní struktury Prostřední Bečvy v letech 1776 – 1821	76
4.5.1 Od r. 1776 do počátku devadesátých let 18. století: domovní čísla 93 – 107	76
4.5.2 Od první poloviny devadesátých let 18. století do r. 1821: domovní čísla 108 – 120	77
5. K POKRAČUJÍCÍMU ZAHUŠŤOVÁNÍ OSÍDLENÍ PROSTŘEDNÍ BEČVY V LETECH 1821 – 1833	94
ZÁVĚREM	122

Úvodem

První přesnou a konkrétní představu o vývoji sídelního zahušťování na území obce Prostřední Bečvy můžeme nabýt až na základě indikačních skic stabilního katastru z r. 1833, následných historických mapových děl a rovněž podle historických krajinných fotografií. Jak se však rozptýlené osídlení obce vyvíjelo ve starších dobách, kdy pasekářská kolonizace na území Prostřední Bečvy začala hluboko v 16. století, v 17. století zvláště po třicetileté válce vrcholila, pokračovala a doznívala v 18. století?

S přihlédnutím ke dvěma nepostradatelným pramenům, kterými jsou indikační skici z r. 1833 a gruntovní knihy přecházející v hlavní knihy, založené v r. 1824, lze spolehlivě určovat totožnost jednotlivých usedlostí podle jejich původního domovního číslování z let 1770-1771 a přečíslování z r. 1821.¹ Teprve na jejich identifikaci lze navázat náročným zkoumáním pozemkových katastrů z předchozích dvou staletí, kterým lze do jisté míry rekonstruovat původní podobu sítě rozptýlených pasekářských usedlostí a také sledovat, jak se od doby po třicetileté válce postupně rozšiřovala a zahušťovala. Její rozsah budeme průběžně promítat do jednotlivých mapových příloh.

Mapové přílohy využívají podklad současné zeměpisné mapy ze Seznam.cz. [Prostřední Bečva]. Online. mapy.cz. Dostupné z: <https://mapy.com/cs/zemepisna?q=Prost%C5%99edn%C3%AD%20Be%C4%8Dva&source=muni&id=580&ds=1&x=18.2594651&y=49.4545842&z=12> [Citováno 2025-01-01].

K ilustraci jsme současně zvolili několik historických fotografií, které zhruba před sto lety na různých místech Prostřední Bečvy pořídil rožnovský knihkupec a fotograf Osvald Kotouček. Pocházejí z produkce jeho vydávaných pohlednic. Doplňují je obdobně cenné snímky pohlednic dalších rožnovských fotografů – Floriána Vokáče a Vladimíra Hambálka. Krajinná tvář Prostřední Bečvy před sto lety měla v podstatě stále ještě zachovanou podobu, jakou nabyla v době ukončené pasekářské kolonizace a nadále ji do jisté míry udržovalo horské zemědělství, které přetrvávalo jako hlavní či vedlejší doplňkový zdroj obživy místních obyvatel. Historické snímky Kotoučkovy a ostatních mohou naší představivosti napomáhat přenést se do oněch dob dávno minulých.

¹ MZA Brno, D9, sign. 2107. Dostupné z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2986>. ZA Opava, Velkostatek Valašské Meziříčí – Rožnov, i. č. 112, sig. 3453; i. č. 113, sig. 3454; i. č. 114, sig. 3455; i. č. 115, sig. 3456. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=60d601f497244488b2ff660fbb06bac2>
<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=f46c397f09c941508e1da37ed41160d2>
<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=677ceea6217f4e01beb290e39164c616>
<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=00dfa3d866144812a25bd207f2263566>

1. K počátkům obcí na horním toku Rožnovské Bečvy

Už zkraje 16. století začala na rožnovském panství probíhat živelná pasekářská kolonizace. Vrchnost ji podporovala, poněvadž z lesů neměla valný užitek a naopak z pasekářského hospodaření očekávala zvýšení vlastních příjmů. Pasekáři zřizovali ujmska v panských lesích zpočátku na nejprůhodnějších lokalitách při korytu Bečvy a jejích přítoků a postupně je proměňovali na pastviny a zemědělskou půdu. Od úpatí svahů pokračovali do vyšších poloh a na nejsnadněji osídlitelných prosluněných stráních a v sedlech hor s dostupným zdrojem vody a zároveň chráněných před severním a převládajícím západním větrem zaujímal nová místa. Pasekáři byli většinou synové rožnovských měšťanů a větších sedláků ze vsí na Házovickém potoce, kteří na takto získané půdě časem zřizovali vlastní usedlosti. Je nutné si také uvědomit, že v 16. století výškově členitý terén, do kterého pasekáři vstupovali, nebyl zcela liduprázdným. Pasekářská kolonizace se tu současně setkávala s valašskou kolonizací, která na rožnovské panství pronikala zpoza moravsko-uherské hranice a představovala karpatský salašnický způsob chovu hrubovlnných ovcí a koz. Slovenští Valaši si často prostřednictvím poddaných od Rožnova sjednávali s vrchností povolení pastvy po zdejších horách a za to odváděli poplatky především v podobě salašnických produktů. Víme, že v 16. století za Žerotínů platili slovenští Valaši v Rožnově clo, když tzv. valašskou cestou – tj. po horském hřebeni přes Benešky a Solán přeháněli z Uher na moravské městské trhy své ovce. Jednotlivci z poddaných na Rožnovsku vstupovali i do jejich služeb a také zdejší usedlí hospodáři si již záhy osvojili salašnické hospodaření. Naopak někteří slovenští Valaši v 16. století přešli na moravskou stranu natrvalo, zakoupili se tady a usadili.²

1.1 Ustanovení Dolní Bečvy a Horní Bečvy v první třetině 17. století

V době, kdy Rožnov zůstává v držbě pánů ze Žerotína meziříčské větve (1548-1692), tvořily rozptýlené usedlosti podél Bečvy nad Rožnovem zpočátku jen osadu známou pod pomístním proměnlivým názvem Na Bečvě nebo Na Bečvici, která spadala pod jurisdikci rožnovské městské rady.³

Až za Jetřicha ze Žerotína (1608-1626) byla Bečva v r. 1610 ustanovena samostatnou obcí, kdy pro ni vrchnostenská správa založila gruntovní knihu, grunt Jana Jakeše povýšila na fojtství a přistoupila k utvoření poddanské samosprávy volbou purkmistra obce Václava Činova-Prčova a jeho radních. Za Baltazara ze Žerotína (1628-1644), který konverzí ke katolictví si úspěšně pojistil držbu otcovského rožnovsko-krásenského panství, došlo krátce poté, co se stal majitelem panství, někdy kolem roku 1630 k rozdělení Bečvy na dvě nové obce, Dolní Bečvu a Horní Bečvu. V původně bečvanské gruntovní knize je Dolní Bečva poprvé zmíněna v r. 1635 a Horní Bečva v r. 1637. Dr. Ladislav Baletka se domníval, že při dělení Bečvy byla pravděpodobně i její

² BALETKA, Ladislav: *Doba předbělohorská*. In: Okres Vsetín: Rožnovsko, Valašskomeziříčsko, Vsetínsko. Valašské Meziříčí, Hvězdárna Valašské Meziříčí, 2002 ; Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, s. 168, 169.

³ SOA Vsetín; Archiv města Rožnov p. R., i. č. 48; gruntovní kniha 1573-1688, f. 181r, 233r.

gruntovnice podrobena fyzickému rozdělení rozřezáním na dvě části. Zatímco první se záznamy gruntů v pořadí začínajícím od dolního konce obce zůstala Dolní Bečvě, druhá sloužila Horní Bečvě.⁴

1.2 Vznik Prostřední Bečvy v r. 1703

V letech 1692-1706 byl držitelem dědičného rožnovsko-krásenského panství Maxmilián František Antonín svobodný pán ze Žerotína z losinsko-vízmberké větve rodu Žerotínů. Během jeho vleklých hraničních sporů se vsetínským panstvím byla k brněnskému tribunálu převezena gruntovní kniha Horní Bečvy. Došlo však tehdy k její nenávratné ztrátě. Územní obvod Horní Bečvy byl téměř až trojnásobně větší než jaké území zahrnovala dolnobečvanská obec. Tento značný nepoměr jejich územní rozlohy a patrně i stále obtížnější správa nejrozlehlejší obce na nejvýchodnější výspě panství vedly v r. 1703 k rozhodnutí zřídit novou obec Prostřední Bečvu.⁵ Prostřední Bečva vznikla na oddělené celé západní části Horní Bečvy, která tímto přišla o více než třetinu svého dosavadního území.

⁴ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, gruntovní kniha Dolní Bečva, i. č. 48, fol. 11r-13v, 18r, 24r, 25r. BALETKA, Ladislav: *Přehled dějin Horní Bečvy. Začátky obce*. Nedokončený pracovní text, s. 5-6, archiv K. J. Maliny.

⁵ MALINA, K. J.: Ke vzniku obce Prostřední Bečvy. In: kjmalina.cz [online]. [cit. 2025-03-26]. Dostupné z: <https://www.kjmalina.cz/ke-vzniku-obce-prostredni-becvy.html>

2. Vývoj a stav osídlení na území Prostřední Bečvy ve druhé polovině 17. století

2.1 Lánový rejstřík (1656) 1675

Základní a nejdůležitější pramen ke studiu vývoje a stavu osídlení ve druhé polovině 17. století představuje nejstarší moravský berní katastr, Lánový rejstřík. Po velkých změnách způsobených třicetiletou válkou bylo nutné zvýšit daňový výnos. Aby mohlo být co možná rovnoměrně rozvrženo daňové zatížení poddanského obyvatelstva, bylo nutné co nejpřesněji zmapovat skutečný stav půdy. Pozemkový majetek celé Moravy byl znovu změřen a rozdělen na měřice a lány. V r. 1656 komise ustanovené Moravským zemským sněmem začaly provádět vizitace na jednotlivých panstvích. Protože proti výsledkům výměry půdy byly pak vznášeny námitky pro jejich nepřesnost, rozhodl zemský sněm zavést druhou lánovou vizitaci, která měla revidovat první mapování. Lánový rejstřík meziříčského panství, vypracovaný z druhé lánové vizitace k r. 1675, zachycuje jména všech usedlíků 29 vesnic a měst. Ovšem Dolní a Horní Bečvu eviduje z jakési administrativní setrvačnosti ještě jako jednu ves, i když neopomínají mezi jejich sedláky uvádět oba fojty. Při lánové vizitaci postupovali od začátku Dolní Bečvy až po konec osídlení na území dnešní Horní Bečvy a sepsali jména všech osedlých. Pokud se v čase od první lánové vizitace změnil vlastník usedlosti, tzn. v období mezi léty 1656-1675, bylo za jeho jménem zapsáno také jméno jeho předchůdce.

Nejprve byli evidováni sedláci s rolemi v počtu 32 a pouze u nich se současně uvádí, na kolika místech měli pole a jak velkou plochu v měřících a achtlích osévali. Měřice činila 0,19 hektaru a achtl představoval jednu osminu měřice. Zdejší půda a stejně tak i na téměř celém meziříčském panství byla jako převážně neúrodná a chudá zařazena do třetí, tedy nejhorší kategorie. Byly to polnosti, na nichž se dařil hlavně jen oves, špatné žito a pohanka. Pro tuto kategorii se na jeden berní lán započítávalo až 150 měřic, tzn. že pak výsledný počet berních lánů byl nižší než u výnosnější půdy a znamenal i nižší daňové zatížení. Velikost i kvalita obdělávané půdy tedy dávaly dohromady tzv. berní lán, který nebyl jen mírou plošnou, ale i daňovou. Druhou část soupisu představuje 47 chalupníků bez rolí a jako poslední v počtu 41 jsou zvláště evidováni nově osedlí chalupníci bez rolí, jejichž usedlosti vznikly v době mezi první a druhou lánovou vizitací, tedy v rozmezí let 1656-1675. Lánový rejstřík úhrnem pro Dolní Bečvu a Horní Bečvu počítá obdělávanou půdu sedláků v podobě 90 kusů rolí o 454 měřících do tří berních lánů, 47 chalupníků bez polností zahrnuje rovněž do tří lánů a 41 nově osedlých do dva a půl lánu.⁶ Lánové rejstříky tvořily základ zdanění až do poloviny 18. století, přitom daně, které se z jednoho berního lánu ročně vybíraly a vymáhaly, co do výše kolísaly. Lánový rejstřík nám ale neumožňuje mít představu o velikosti celých gruntů, obdělávané role byly jen jejich části a jejich poměr k loukám, pastvinám a neúrodné půdě býval velice různý.

⁶ MZA Brno, D1, sign. 50, ukl. j. 50, fol. 45v-50v. <https://www.mza.cz/aron/apu/68f3e2dc-bdd7-4b8a-9774-6a48b8869696/dao/68f3e2dc-bdd7-4b8a-9774-6a48b8869696/file/a8295015-5e84-4a2d-a191-0845800d9a48>, el. s. 48-53.

Za pomoci poddanské přiznací fáze z r. 1749, která je součástí rektifikačních akt, tedy přípravného materiálu k následujícímu pozemkovému katastru – Tereziánskému katastru, lze všechny osedlé z Lánového rejstříku na Bečvě nad Rožnovem územně roztrždit podle jednotlivých obcí.⁷ Ovšem kromě dvou výjimek, které v Lánovém rejstříku znamenají snad z jakéhosi nedopatření chybně provedený zápis.⁸

⁷ Srovnej s předchozím MZA Brno, D2, sign. 50, ukl. j. I. 50. <https://www.mza.cz/aron/apu/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/dao/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/file/833d0432-4a0b-4eda-bb9d-1d59dc482043>, el. s. 138-164.

⁸ Prvním případem je selský grunt Jana Křenka a jeho předchůdce Mikuláše Křenka zapsaný mezi osedlými na území Dolní Bečvy, přitom na jeho záznam neodkazuje poddanská přiznací fáze ani jedné ze tří obcí. Druhým případem je Jan Chrbíat z území Horní Bečvy, který byl zapsán dvakrát, nejprve mezi chalupníky bez rolí a podruhé mezi nově osedlými. Přitom poddanská přiznací fáze Horní Bečvy odkazuje pouze na jeho první záznam. MZA Brno, D1, sign. 50, ukl. j. 50, fol. 46r, 49r, 50r. <https://www.mza.cz/aron/apu/68f3e2dc-bdd7-4b8a-9774-6a48b8869696/dao/68f3e2dc-bdd7-4b8a-9774-6a48b8869696/file/a8295015-5e84-4a2d-a191-0845800d9a48>, el. s. 48, 51, 52.

Ober- und Under Jetsma		Zehunden.			
		1. Cass	2. Cass	3. Cass	
Nawern Grund mit acker.		1. Cass	2. Cass	3. Cass	
Andra Aiband vor maigeb		1			10
Jan Gwisch vor Jura Aiband	1				10
Jura Gwisch vor maigeb	1				8
Jan Gwisch vor Jan Gwisch	1				8
Mikula Gwisch vor Jan Gwisch	1				8
Andra Gwisch vor Mikula	1				10
Jan Gwisch vor Jura Gwisch	2				30
Jura Gwisch	7	8			90

Ober- und Under Jetsma		Zehunden.			
		1. Cass	2. Cass	3. Cass	
Nawern Grund mit acker.		1. Cass	2. Cass	3. Cass	
Jura Gwisch vor maigeb	1				7
Jura Gwisch vor Mikula Gwisch	1				9
Jura Gwisch vor Jura Gwisch	1				8
Jura Gwisch vor maigeb	1				10
Maigeb Gwisch vor Mikula Gwisch	1				8
Maigeb Gwisch vor Andra Gwisch	1				9
Jura Gwisch vor Mikula Gwisch	1				9
Maigeb Gwisch vor Andra Gwisch	1				10
Jura Gwisch	7	8			70

Ober- und Under Jetsma		Zehunden.			
		1. Cass	2. Cass	3. Cass	
Nawern Grund mit acker.		1. Cass	2. Cass	3. Cass	
Andra Gwisch	1				12
Mikula Gwisch vor Jan Gwisch	1				8
Jura Gwisch	1				10
Jura Gwisch	7	8			30
Jura Gwisch					14

V Lánovém rejstříku označených 13 sedláků na území Prostřední Bečvy podle poddanské přiznací fáse z r. 1749.

Her- und Ander Reczma.
Teufel ohne grundt acker.

Marlin Gagan
Zura weralt vor Zura fantz.
Zura Rintz
Marlin Glynbi
Marling Haccinofa
Waglaw Folegibno, vor Folek Polaf
Waglaw Gobiach, vor adam Gobiach
Zur Gobiach, vor Zura Gobiach
Marlin Drapff vor marlin Folegib
Waka waniyob
Wag Glynbi, vor Zura Glynbi
Waglaw Andoyaffu vor Zura Glynbi

12

50.

S Dorf Ober- und Under Detzwa.
Deutlicher ohne acker Seithere ißß gestieff worden.

Onbra Mijko,	Fura wamoh,	Fan Wajuloh,
Fan Jiduloh,	Fura Thaligoh,	Fan Wolk,
Onbrag Jindin,	Fan Holigoh,	Fan Jaufoh,
Onbra Mlaizba,	Fan Miki,	Fan Jowoh,
Mauzoh Hoisoh,	Waglaoh Raxso,	Suba Polah,
Fan Pranta,	Fura Beninoh,	Fura Gohligoh,
Fura Cooroh,	Suba Giorra,	Fan Mawigoh,
Fan Carjinnia,	Mauzoh Jaroh,	Mika Wuloh,
Mika Jowigoh,	Waglaoh Giorra,	Somoh Umhona,
Onbra Aglyigoh,	Mantni Mikhuloh,	Fan Gohlioh,
Fura Shohan,	Fura Mikhoh,	Mantoh Fura
Mantni Jowagissih,	Fura Raxigoh,	Suba Miki
Fura Jandoh,	Fura Mlynagoh,	Mantni Mawinoh,
Gipoh,		
Fan Mawigoh,		

Summa Newerbaute heitl.

Ertragen 4: 1: 2: 1: 52 7 aß.

Lánový rejstřík podle poddanské přiznávací fáse z r. 1749 zaznamenává na území Prostřední Bečvy 9 chalupníků bez rolí a 22 nově osedlých chalupníků bez rolí.

2.1.1 Rozsah osídlení v r. 1656 na území Dolní Bečvy, Prostřední Bečvy a Horní Bečvy

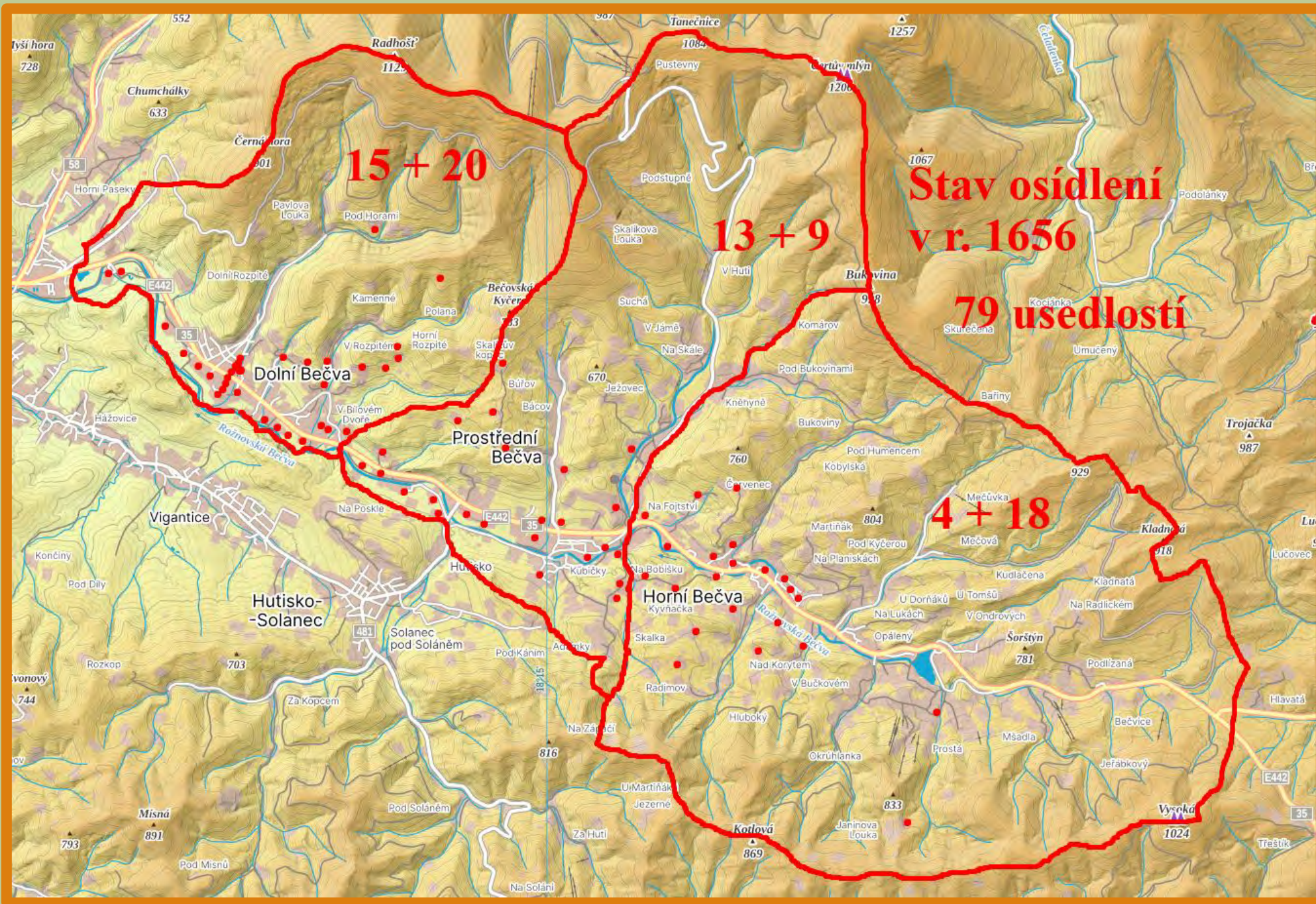
Následující mapové zobrazení představuje shrnutí všech poznatků, které z Lánového rejstříku vyplývají.

V dobách třicetileté války bylo na Bečvě před jejím rozčleněním na Dolní a Horní něco přes 50 usedlostí, jak podle necitovaného pramene uvedl dr. Ladislav Baletka.⁹ Za další čtvrtstoletí je Lánový rejstřík vykázal v počtu 79. Na mapě z červených bodů, označujících místa jednotlivých usedlostí, je znázorněna podoba sítě rozptýleného pasekářského osídlení k r. 1656. První číslice představuje počet selských usedlostí s ornou půdou a druhá číslice počet chalupnických usedlostí bez rolí na katastrálním území současných obcí. Jak už bylo poznamenáno, toto jejich rozdělení není však natolik důležité, protože Lánový rejstřík neumožňuje mít představu o velikosti celých gruntů. Z Lánového rejstříku je především zřejmé, že usedlosti byly v souvislém pásu soustředěny hlavně podél toku Bečvy a to od začátku Dolní Bečvy až pod Fiurých nebo-li Jevin grůň na Horní Bečvě.

Dalším výmluvným faktem o sledované době po třicetileté válce zůstává, že Lánový rejstřík na Dolní Bečvě a Horní Bečvě nezaznamenal žádnou pustou usedlost, kterou by jejich vlastníci opustili. Obce na Rožnovsku totiž na rozdíl od samotného sídelního města panství, Meziříčí, za třicetileté války vůbec neutrpěly a válečné události naopak mohly podpořit jejich pokračující osídlování a zalidňování.

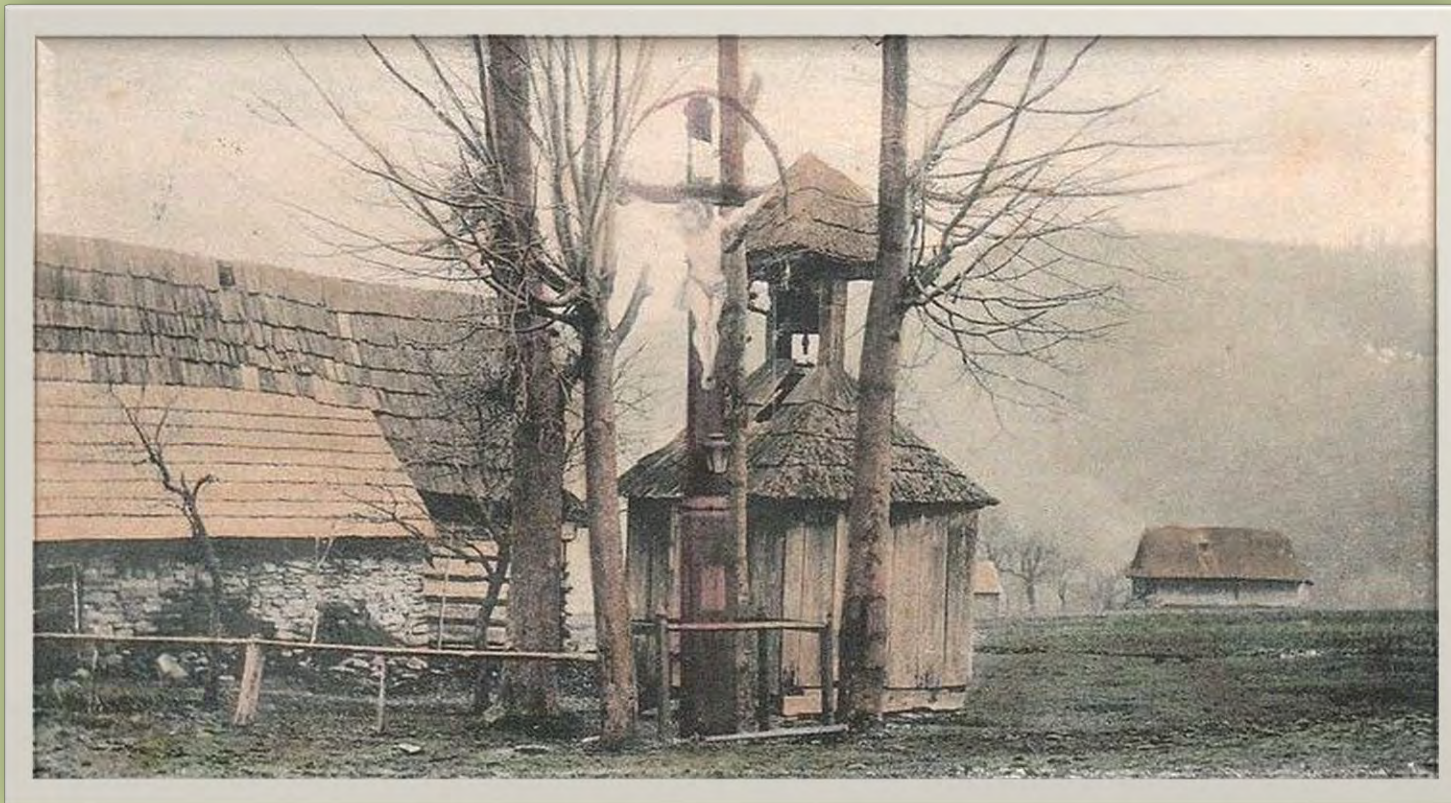
V souvislosti se vznikem Dolní Bečvy a Horní Bečvy kolem r. 1630 vyvstává otázka, proč byla obec Bečva rozdělena ve velkém nepoměru, kdy územní obvod Horní Bečvy byl téměř až trojnásobně větším než jaký zaujímal dolnobečvanská obec. Je velice pravděpodobné, že bečvanské či bečvické území rozdělili na dvě části čistě jen podle tehdejšího dosahu osídlení, protože sledujeme-li síť usedlostí, byl předěl mezi oběma obcemi veden zhruba v polovině dosavadního sídelního pásu soustředěného podél toku Bečvy.

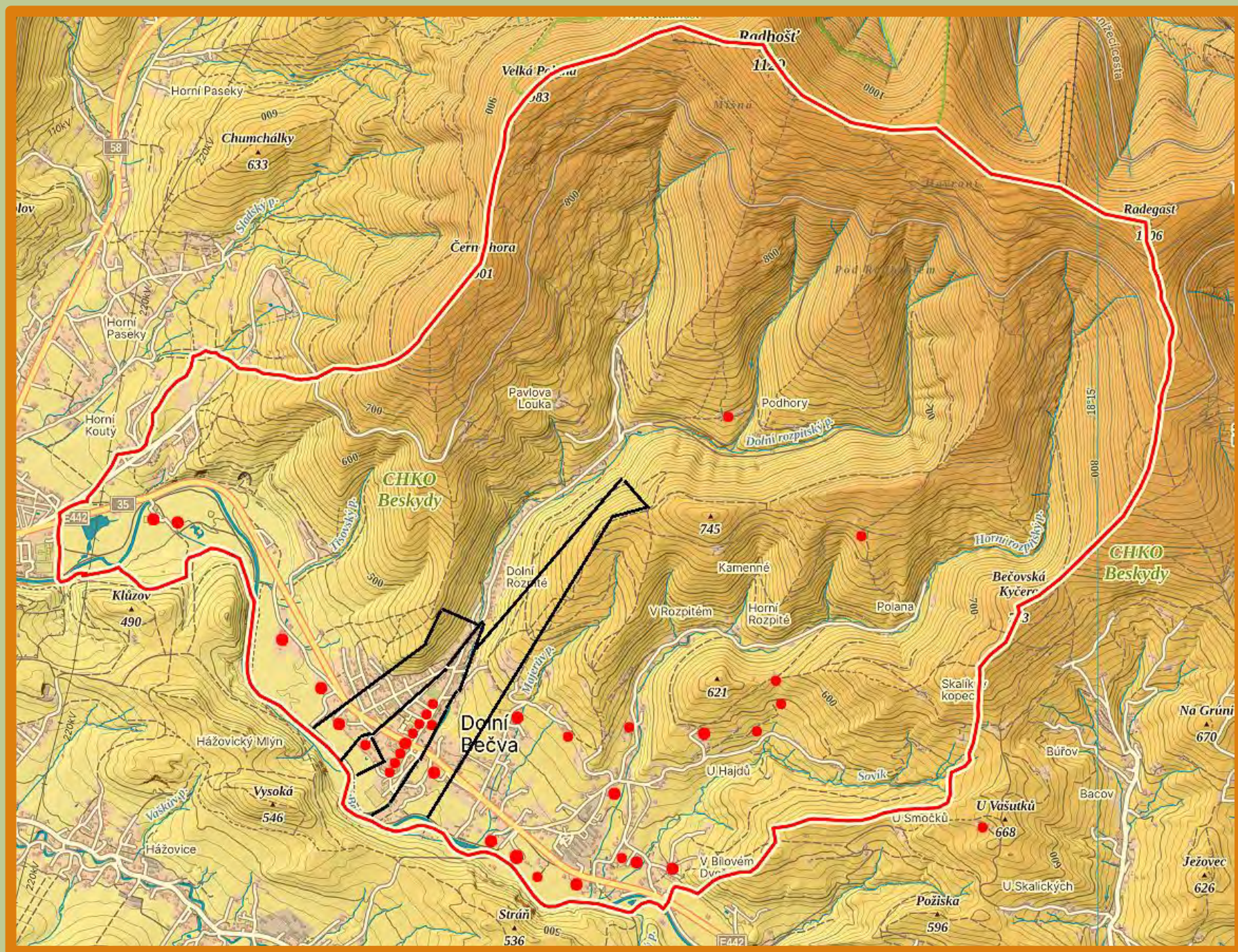
⁹ Viz poznámka 4.

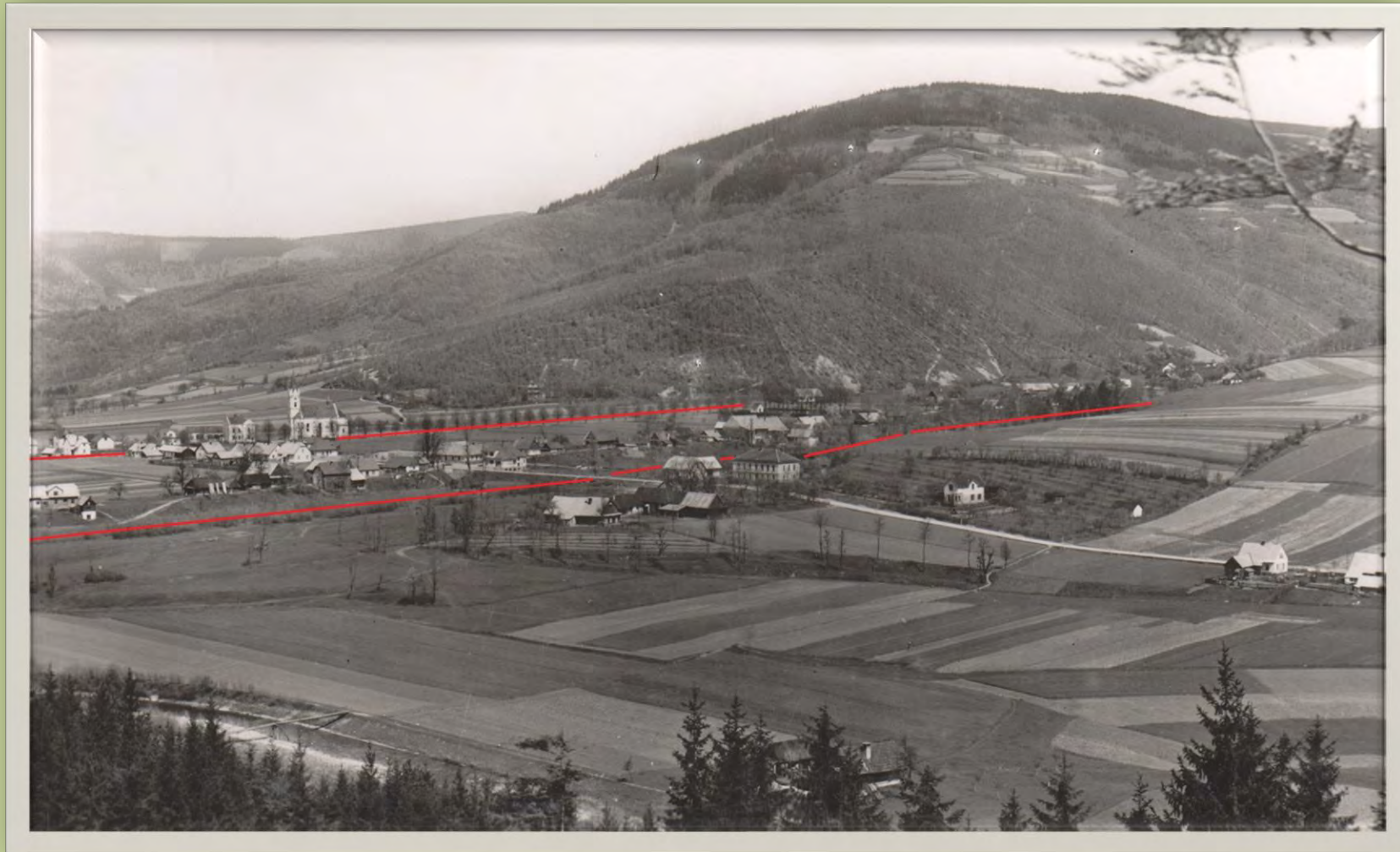

2.1.2 K osídlení Dolní Bečvy v r. 1656

V době bezprostředně následující po třicetileté válce stojí za pozornost pozastavit se zvláště u Dolní Bečvy a poukázat v jejím rozptýleném osídlení podél Bečvy a v přilehlých jižních svazích na výjimečný fenomén. A tím je územní pruh podél pravého břehu Dolnorozpitského potoka, tvořený drobnými chalupnickými usedlostmi. Z obou stran byl obklopen téměř pravidelnými pásy sousedních, použijeme-li terminologie Lánového rejstříku, selských gruntů: podél západní strany Pařenicovým a z východní strany nad levým břehem potoka Žitníkovým. Právě v této lokalitě se shlukem drobných chalupnických usedlostí na obecní půdě se v průběhu dalších dvou staletí začalo přirozeně postupně formovat budoucí centrum obce. Jeho probíhající vývoj je už dobře patrný v první třetině 19. století, kdy v indikačních skicách z r. 1833 je při současné křižovatce v centru obce v prostoru mezi autobusovou zastávkou a obecním úřadem zakreslená tehdejší Divínova usedlost a při ní dřevěná zvonice. V té době tu stály na Dolnorozpitském potoku také už dva mlýny, dolní Maléřův při pravém břehu v místě dnešního hřiště a horní Žitníkův nad levým břehem.

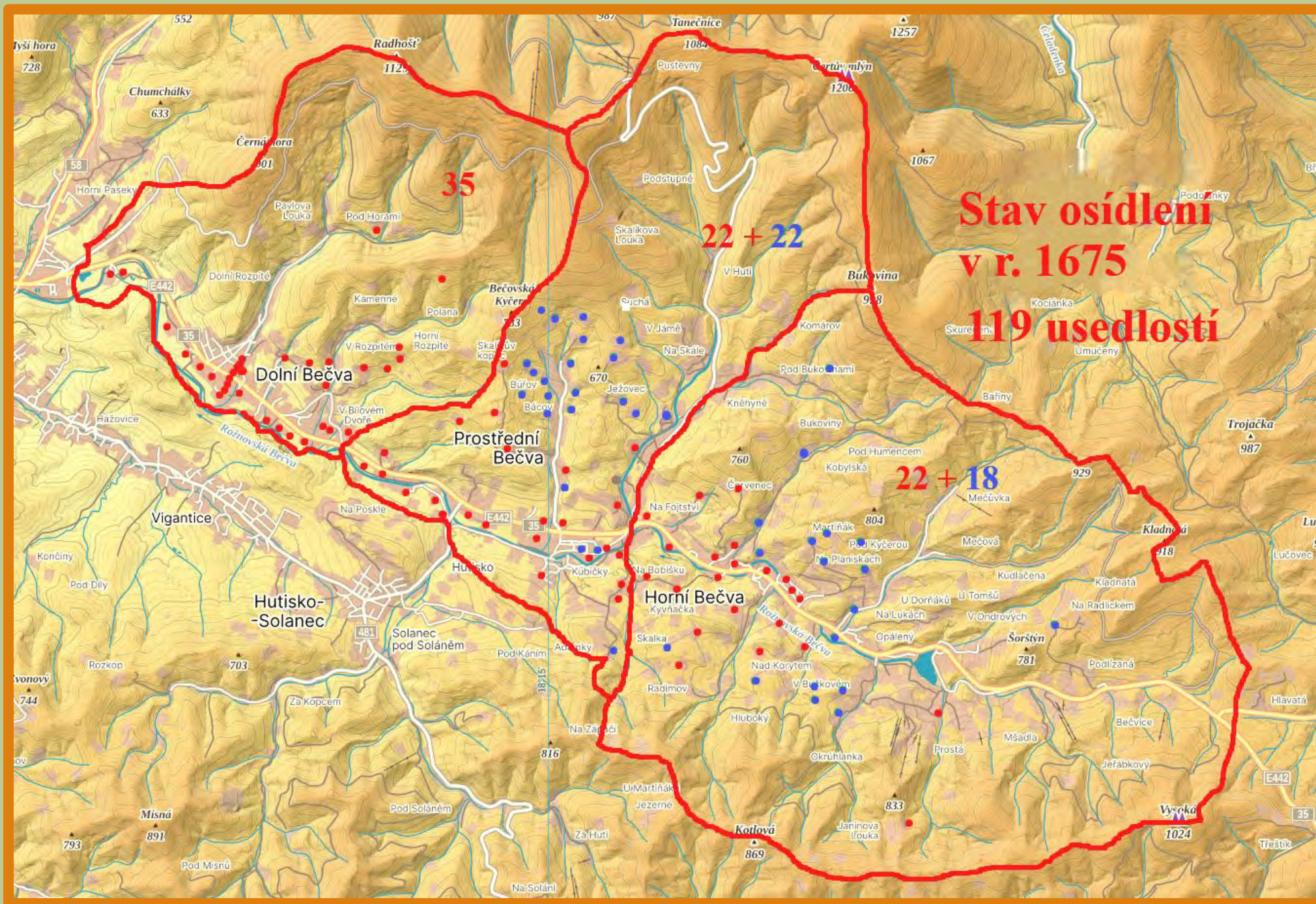

Na snímku historické pohlednice Dolní Bečvy z první poloviny minulého století je červeně vyznačeno pásmo devíti chalupnických usedlostí v polovině 17. století, z něhož a v jehož těsné blízkosti se historicky vyvíjelo centrum obce s obchody, hospodami, školou a nakonec i s kostelem. Obdobný historický předpoklad k vývoji jednoznačného budoucího centra obce Horní Bečva a Prostřední Bečva na rozdíl od Dolní Bečvy neměly. Podobně semknuté centrum obce Prostřední Bečva dodnes nenabyla a nebyla by ho bývala dosáhla ani Horní Bečva, pokud by v posledním decéniu 18. století na jejím území nebyla ustanovena samostatná duchovní správa s následnou stavbou kostela, fary a školy.

2.1.3 Struktura osídlení v r. 1675 na území Dolní Bečvy, Prostřední Bečvy a Horní Bečvy

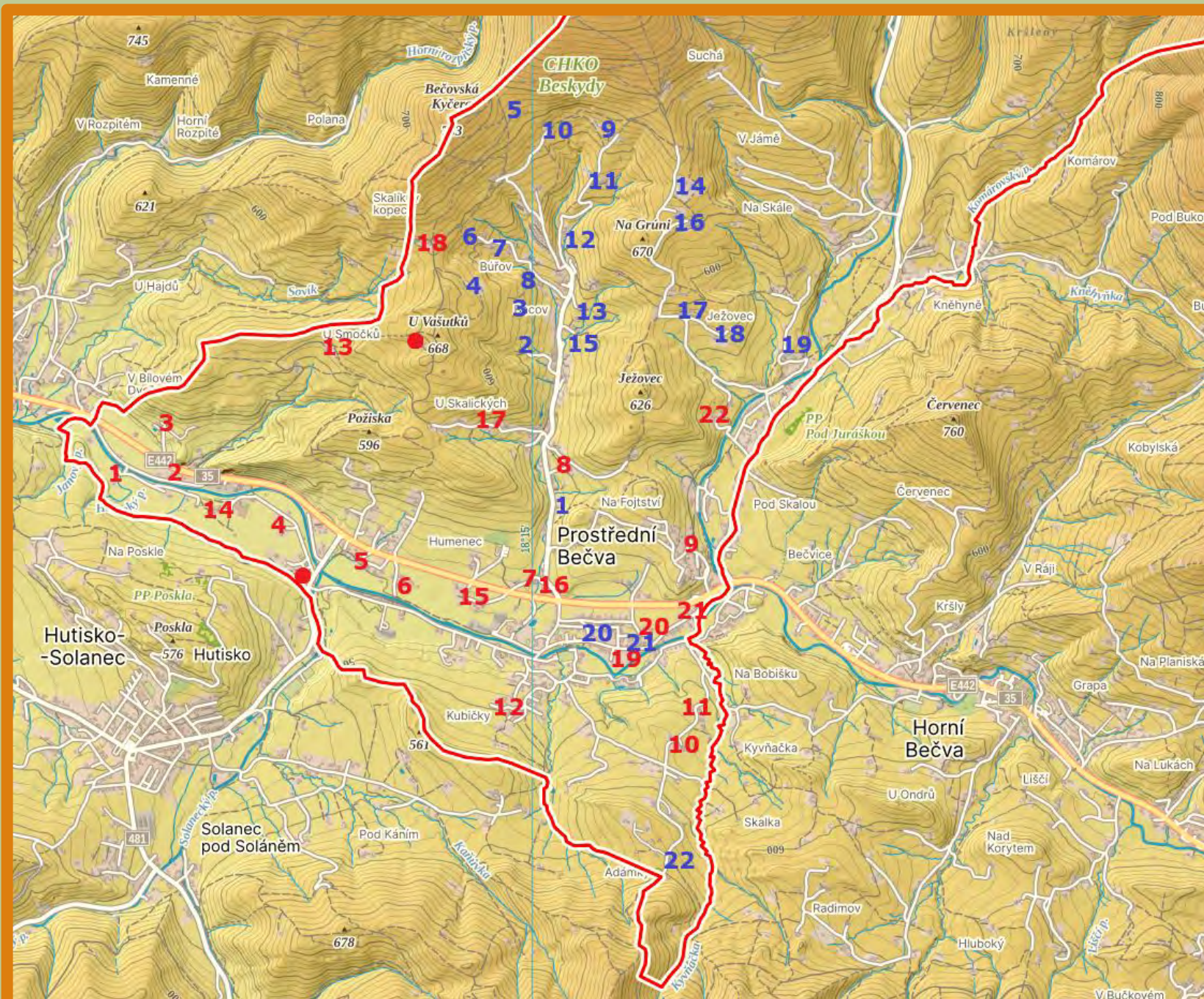
Po dokončení druhé lánové vizitace na meziříčském panství bylo zjištěno, že mezi léty 1656 a 1675 v obou obcích nad Rožnovem přibýlo 41 nových usedlostí. Budeme-li je lokalizovat podle území současných obcí, pak z nich 22 bylo na Prostřední Bečvě a 18 na Horní Bečvě. A jak vidno, na Dolní Bečvě naopak žádná, v uplynulých dvaceti letech se tam vývoj osídlení zastavil či stagnoval. Na mapě modré body znázorňují rozsev nových usedlostí, z čehož je patrné, že trvalé obývání nové půdy vedle původních červeně označených usedlostí pokročilo od toku Bečvy do vyšších horských poloh. Naproti tomu z Lánového rejstříku dále vyplývá, že zatímco sedláci včetně fojta na Dolní Bečvě měli role o výměře, která se pohybovala v rozsahu 8-34 měřic, na Prostřední a Horní Bečvě, nepočítáme-li k nim fojta, pouhých 7-12 měřic. Lánový rejstřík tak dobře ilustruje nejen postup, ale i stáří osídlení podél Bečvy, kdy na Dolní Bečvě bylo nejvíce pokročile kultivované zemědělské půdy, zatímco nejméně jí bylo na už méně příhodném území nynější Horní Bečvy, kde pochopitelně byly situovány vesměs mladší usedlosti.

2.1.4 Stav osídlení na Prostřední Bečvě v r. 1675

Na následující mapě je podle Lánového rejstříku vyznačen stav osídlení již konkrétně přímo na Prostřední Bečvě. Z celkem 44 osedlých bylo nejprve zapsáno oněch 13 sedláků s ornou nebo osévanou půdou a po nich následovalo 9 chalupníků bez rolí, kteří jsou na mapě označeni pod čísly 14 - 22. Seznam všech těchto 22 osedlých je označen červenou barvou a pořadí jejich jmen přesně odpovídá posloupnosti, v jaké je zaznamenává Lánový rejstřík. Jejich usedlosti existovaly už před rokem 1656. Ovšem mimo ně se už v r. 1656 na území nynější Prostřední Bečvy nacházely ještě dvě, které ale spadaly do svazku sousedních obcí. Byl to dolnobečvanský pasekářský grunt Václava Vašutka, jehož lokalitu dodnes označuje na mapě pomístní název U Vašutků, a při nynější silnici na Hutisko-Solanec naproti mostu přes Solanecký potok solanecká usedlost Martina Kotolína. Obě jsou na mapě vyznačeny červenými body.

Nakonec na území Prostřední Bečvy Lánový rejstřík představuje jmenovitě 22 nově osedlých pasekářů, jejichž usedlosti na mapě a jména jsou označena k odlišení od předchozích starších usedlíků modrou barvou. Bylo jich o čtyři více, než kolik nově osedlých tehdy současně měla Horní Bečva. Z toho je zřejmé, že ze všech tří dnešních obcí nejživější osídlovací proces v době po třicetileté válce probíhal právě na Prostřední Bečvě, kde byl soustředěn v celém údolí Bacova s přesahem na nejpriznivější jižní straně grúňovitých výběžků horského předělu mezi údolím Bacov a údolím Kněhyně.

Sedláci s rolemi:

1. Jan Švihel
2. Jura Vašutek
3. Jan Křistek
1. Mikula Mitašů
2. Ondra Malý
3. Tomek fojt
4. Jura Smoček
5. Jura Drahoš
6. Jura Fárek
10. Václav Blinka
11. Andryáš Blinka
12. Mika Fiurášek
13. Jura Krabica

Chalupníci bez rolí:

14. Mikula Mitáš
15. Matúš Macůrků
16. Jan Křenků
17. Martin Čajánek
18. Martin Čajan
19. Jura Vrábel
20. Jura Křenek
21. Martin Blinků
22. Matěj Stavinoha

Nově osedlí chalupníci bez rolí:

1. Ondra Mydlo
2. Jan Žitník
3. Ondřej Šimků
4. Ondra Klačka
5. Macek Švihel
6. Jan Franta
7. Jura Prorok
8. Jan Pařenica
9. Mika Ševček - Brůček
10. Ondra Kyliců
11. Jura Skokan
12. Martin Tovaryšů - Skalík
13. Jura Zúbek
14. Křištof
15. Jan Martičák
16. Jura Vaněk
17. Jura Skalický
18. Jan Holčák
19. Jan Miků
20. Václav Kapštůr
21. Jura Komínek - Polách
22. Jan Fousek

Přespolní usedlíci – chalupníci bez rolí:

Václav Vašutek – Dolní Bečva
 Martin Kotolín – Solanec

2.2 Soupis domů 1667

Ovšem v mezidobí mezi první a druhou lánovou vizitací, tzn. mezi léty 1656 a 1675, byl v r. 1667 proveden ještě jeden soupis poddaných na celém panství zřejmě za účelem odvádění zemské domovní daně. Jeho titulní list je nadepsán: „*Soupis panství meziříčského spolu s jemu náležejícími městy a vesnicemi, jak bylo zjištěno při provedené vizitaci dne 1. října, na základě pod přísahou složeného výsledku zástupců z každého místa, jakož i na základě vizuální prohlídky a součtu osazených, neosazených a pustých gruntů.*“¹⁰ – Překlad Pavel Lasztovicza.

Na rozdíl od Lánového rejstříku byli poddaní z Dolní Bečvy a z Horní Bečvy zapsáni již pro každou obec zvlášť. Zatímco na celém panství bylo vykázáno 1109 domů, Dolní Bečva měla 34 chalup, z nichž jedna byla pustá. Na Horní Bečvě bylo zapsáno 96 osedlých a v jejich čele jako hlavní osoba v obci fojt Mikuláš Fojtášek, u něhož je poznamenáno, že vlastnil mlýn. V soupise se začínalo opět od západního okraje dnešní Prostřední Bečvy a postupovalo směrem k hornímu konci Horní Bečvy. Posloupnost zapisovaných se ovšem zcela neshoduje s pořadím, v jakém byli usedlíci evidováni v Lánovém rejstříku. V jejich výčtu je patrný návrat z hornobečvanského Radlického zpět na prostřednobečvanské území k Adámkám a zpod Adámek se soupis zase vrací k chalupám v celé jižní části Horní Bečvy. Navzdory tomu je podle soupisu možné až na pár nejistých výjimek místně identifikovat všechny chalupy. Z jejich územního vymezení zjistíme, že na Prostřední Bečvě jich bylo 49 a na Horní Bečvě 47. Překvapivou je ovšem skutečnost, že zatímco tento seznam z r. 1667 uvádí 96 chalupníků, Lánový rejstřík za osm let později zaznamenává jen 84 usedlostí, tzn. až o 12 chalup méně. Ukazuje se tedy, že tehdejší obec Horní Bečva byla ve skutečnosti hustěji zabydlena a více zalidněna, než nakolik to vyplývá ze samotného Lánového rejstříku. Jak si tento rozdíl vysvětlit? Snad jedině tím, že oněch dvanáct chalupníků při své chalupě nedrželo natolik významnou výměru půdy, která by podléhala zdanění. Své chalupy patrně postavili na okrajích pozemků něčí usedlosti. Jednalo se o osoby, které se v první řadě neživil zemědělstvím, mohli to být různí řemeslníci a jejich pomocníci. Ti se od běžných podruhů či hoferů odlišovali tím, že bydleli ve vlastní chalupě.

Na konci seznamu hornobečvanských usedlíků byli rozepsáni čtyři, kterým byla udělena lhůta osvobození od daně. Byli to tři vyhořelí na území současné Horní Bečvy s tříletou lhůtou: Jakub Miků, Martin Malina a Martin Chovanec. Před nimi je zapsán Václav Drahoš. Před dvěma lety obdržel čtyřletou lhůtu k osídlení místa v lese. Je velice pravděpodobné, že jeho chalupa stála nad levým břehem Bacovského potoka poblíž drahošovsko-juříčkovského selského gruntu, na němž tehdy seděl zřejmě jeho příbuzný Jura Drahoš.

V r. 1667 měla tedy Prostřední Bečva na svém území 49 chalup. Počítá-li se, že v jedné obydlené chalupě žilo tehdy průměrně 6,5 osob, pak měla současně 318 obyvatel. Porovnáme-li na Prostřední Bečvě soupis chalup z r. 1667 s výčtem usedlostí z r. 1675, zjistíme v jejich celkových počtech rozdíl až o pět chalupníků. Na následující mapě je číselně vyznačeno všech 49 chalup podle soupisu z r. 1667. Vedle jmenného seznamu jejich držitelů z r. 1667 jsou podle Lánového rejstříku uvedeni

¹⁰ MZA Brno, D2, sign. 50, ukl. j. I. 50. <https://www.mza.cz/aron/apu/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/dao/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/file/311a42de-6bfb-4b63-b0e1-6c63a53b61b2>, kompletní soupis el. s. 291-334, Horní Bečva el. s. 310-312.

také jejich následní vlastníci z r. 1675. Odlišně je označeno pět chalupníků, jejichž chalupy nebyly v Lánovém rejstříku zahrnuty. Předchází-li jejich jméno otazník, nebylo možné jejich stavení s jistotou lokalizovat ani s pomocí jiných dostupných pramenů. Prvním z nich je Jan Balej, jehož chalupa pod pořadovým číslem 3 se nacházela někde při západním okraji Prostřední Bečvy, snad nad levým břehem Bečvy. Pouze hypoteticky ji lze spojovat s historickou usedlostí U Borutů (dnes čp. 1). O jejím vzniku neexistuje žádný doklad a mimo gruntovní knihy ji poprvé eviduje až Tereziánský katastr. Druhou chalupu pod pořadovým číslem 13 můžeme lokalizovat zcela přesně. Bydlel v ní valašský vojvoda Mikuláš Křenek († 5.4.1673) a stála ve společném dvoře s chalupou jeho bratra Jana Křenka pod pořadovým číslem 14 v začátku údolí Bacov nad levým břehem Bacovského potoka. Mikuláše Křenka a jeho nástupce syna Jana Křenka Lánový rejstřík chybně zapisuje mezi dolnobečvanskými sedláky a snad právě z tohoto důvodu se jejich grunt nepromítl v r. 1749 do poddanské přiznávací fáse Dolní Bečvy a ani Prostřední Bečvy. Jak tomu ale ve skutečnosti s usedlostí Křenků o dvou chalupách ve společném dvoře bylo? Vojvodu Mikuláše Křenka na Horní Bečvě dokládá kromě jeho matričního úmrtního zápisu také soupis hornobečvanských sedláků, kterým strašlivá povodeň 10. – 11. srpna 1672 způsobila škody na jejich polnostech. Tutéž usedlost (hypoteticky její druhou polovinu) Lánový rejstřík v r. 1675 připisuje Janu Křenkovi staršímu, chalupníku bez rolí, jehož předchůdcem byl v r. 1656 Martin Miků. Podle genealogických dat a údajů rodu Křenků došlo od r. 1667 v Křenkově dvoře (v současnosti čp. 170 a 464) k této obměně: Mikuláš Křenek v r. 1673 zemřel a vlastníkem jeho chalupy se stal jeho syn Jan, v matrice nejčastěji zapisovaný jako Jančo Vojvodů. Na druhé chalupě v r. 1667 zapsaný Mikulášův bratr Jan Křenek se někdy po roce 1667 s rodinou přestěhoval do Hážovic a po něm se držitelem chalupy stal jejich společný švagr Jan Trčka, který tu nepochybně již předtím žil v podruží s vlastní rodinou. Lánový rejstřík v r. 1675 ovšem Jana Trčku zmiňuje pod znásobeným příjmením Jan Křenků starší, zatímco jeho synovec Jan Křenek měl být po otci Mikulášovi na druhé chalupě sedlákem, ovšem situovaným na Dolní Bečvě. Naproti tomu urbář z r. 1676 je oba (v jejich vzájemném příbuzenském poměru synovce a strýce) jako chalupníky v těsném sousedství již správně uvádí pod jmény Jan Křenků a Jan Trčkův.¹¹

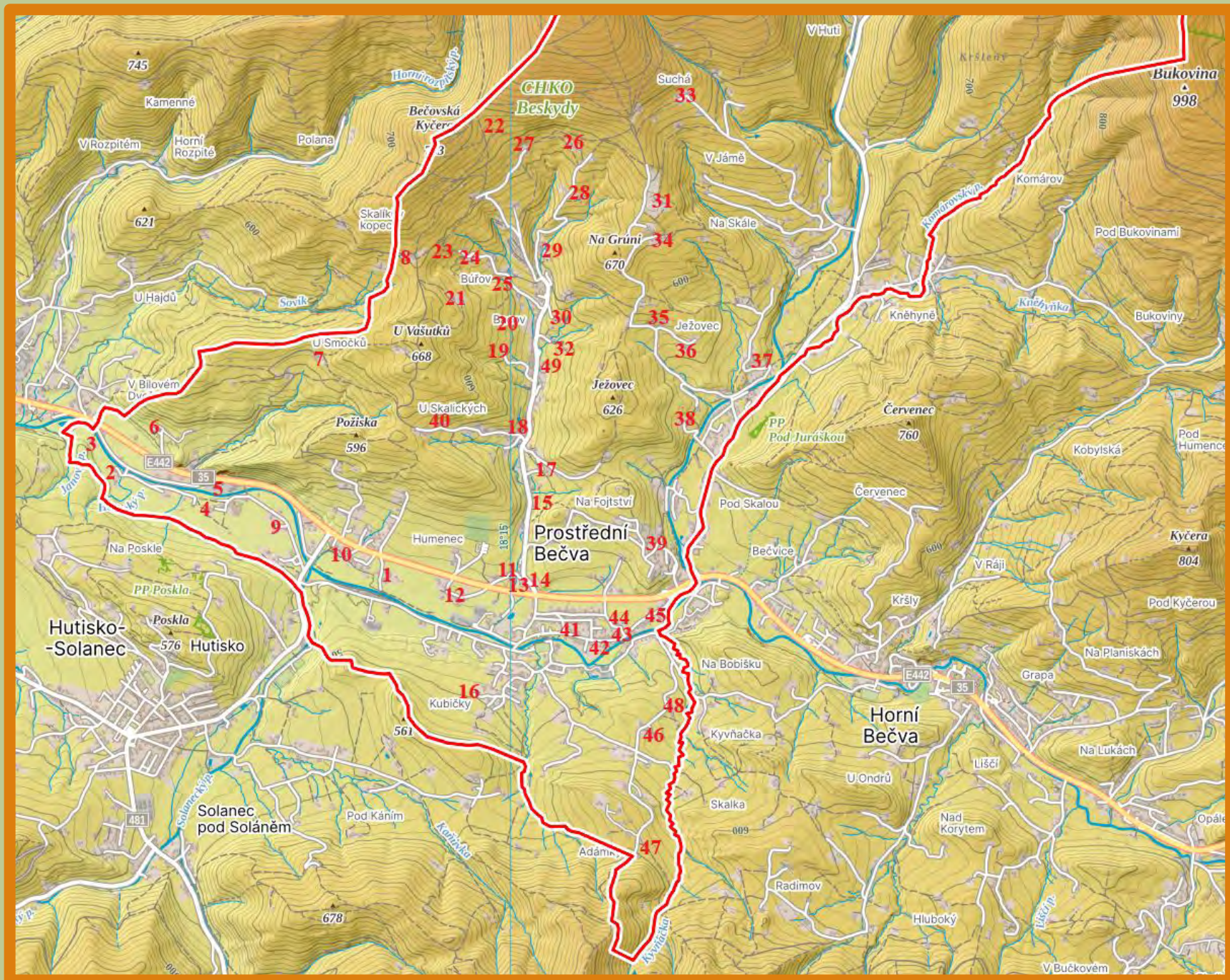
Třetí chalupa pod pořadovým číslem 18 stála při samé údolní cestě v Bacově (dnes čp. 52 u autobusové zastávky U Šírů). Jejím držitelem byl Řeha Hruška, dle matriky a urbáře se zmnoženým příjmením Polách, který byl zřejmě synem Jiříka Hrušky, který

¹¹ ZA Opava, SM, i. č. 2303, fol. 2v. <https://digi2.archives.cz/da/permalink/be87afa2-f13c-102f-8255-0050568c0263/9e0338dbafa9428eb4f32efd1d53171f>.

MZA Brno, D2, sign. 50, ukl. j. I. 50. <https://www.mza.cz/aron/apu/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/dao/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/file/20bb41cb-0044-43dc-a20d-993b1c566cf7>, el. s. 338;

D1, sign. 50, ukl. j. 50, fol. 46r, 48v. <https://www.mza.cz/aron/apu/68f3e2dc-bdd7-4b8a-9774-6a48b8869696/dao/68f3e2dc-bdd7-4b8a-9774-6a48b8869696/file/a8295015-5e84-4a2d-a191-0845800d9a48>, el. s. 48, 51. ZA Opava, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 195, s. 216; <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=3d956c73224c444ebe477ad832d78901&scan=462383bec9dd455c8b7182f4885a109c>.

nad jeho chalupou v r. 1656 vlastnil pasekářský grunt, později zvaný U Skalických. Rovněž i tuto chalupu poprvé eviduje až Tereziánský katastr v r. 1755. Čtvrtou chalupu pod pořadovým číslem 33 nelze s určitostí lokalizovat, zřejmě byla postavena až na Suché. Protože není jisté, ze kterého směru při soupisu k ní přistupovali, je také těžké rozhodnout, byl-li jejím vlastníkem Jan Drozdek nebo Šimek Polák. Posledním pátým chybějícím chalupníkem v Lánovém rejstříku byl Václav Drahoš. Zmínili jsme ho již mezi osedlými, kteří byli na čas osvobozeni od domovní daně. Jeho chalupa označená pořadovým číslem 49 pravděpodobně stála na dosah od drahošovsko-juříčkovského gruntu v Bacově a pozemkovým katastrem je poprvé a přímo na tomto místě doložena až v r. 1755.

1667	1675	1667	1675
1. Mikoláš (Fojtášek) fojt	Tomek fojt	28. Jan Žitník	Jura Skokan
2. Jura Kubáň	Jan Švihel	29. Martin Kadlec	MartinTovaryšů
3. ? Jan Balej		30. Jura Zubek	Jura Zubek
4. Matěj Švihel	Mikula Mitáš	31. Křištof	Křištof
5. Jura Vašutek	Jura Vašutek	32. ? Jan Drozdek	Jan Martičák
6. Jan Křistek	Jan Křistek	33. ? Šimek Polák	
7. Jan Krabica	Jura Krabica	34. Jura Vaněk	Jura Vaněk
8. Martin Čajan	Martin Čajan	35. Jura Skalický	Jura Skalický
9. Mikoláš Mitáš	Mikula Mitáš	36. Jan Holčák	Jan Holčák
10. Zuzana Malá	Ondra Malý	37. Jan Miků	Jan Miků
11. Jura Smoček	Jura Smoček	38. Matěj Stavinoha	Matěj Stavinoha
12. Matěj Macúrek	Matúš Macúrků	39. Jura Fárek	Jura Fárek
13. Mika Křenek	Jan Křenek	40. Martin Čajan	Martin Čajánek
14. Jan Křenek	Jan Křenků starší	41. Václav Kebzdira	Václav Kapštů
15. Ondra Mydlo	Ondra Mydlo	42. Jura Vrábel	Jura Vrábel
16. Mikoláš Fiurášek	Mika Fiurášek	43. Jura Polách	Jura Komínek
17. Jura Drahoš	Jura Drahoš	44. Jura Křenek	Jura Křenek
18. Řehoř Hruška Polách		45. Martin Blinka	Martin Blinka
19. Jura Žitník	Jan Žitník	46. Václav Blinka	Václav Blinka
20. Ondra Šimků	Ondra Šimků	47. Jan Fousek	Jan Fousek
21. Martin Klačka	Ondra Klačka	48. Andres Štěpánek	Andryáš Blinka
22. Kača Fluxinka vdova	Macek Švihel	49. ? Václav Drahoš	
23. Jan Franta	Jan Franta		
24. Václav Prorok	Jura Prorok		
25. Jan Pařenica	Jan Pařenica		
26. Mika Brůčků	Mika Ševček		
27. Jan Mydlo	Ondra Kyliců		

2.3 Urbář panství 1676

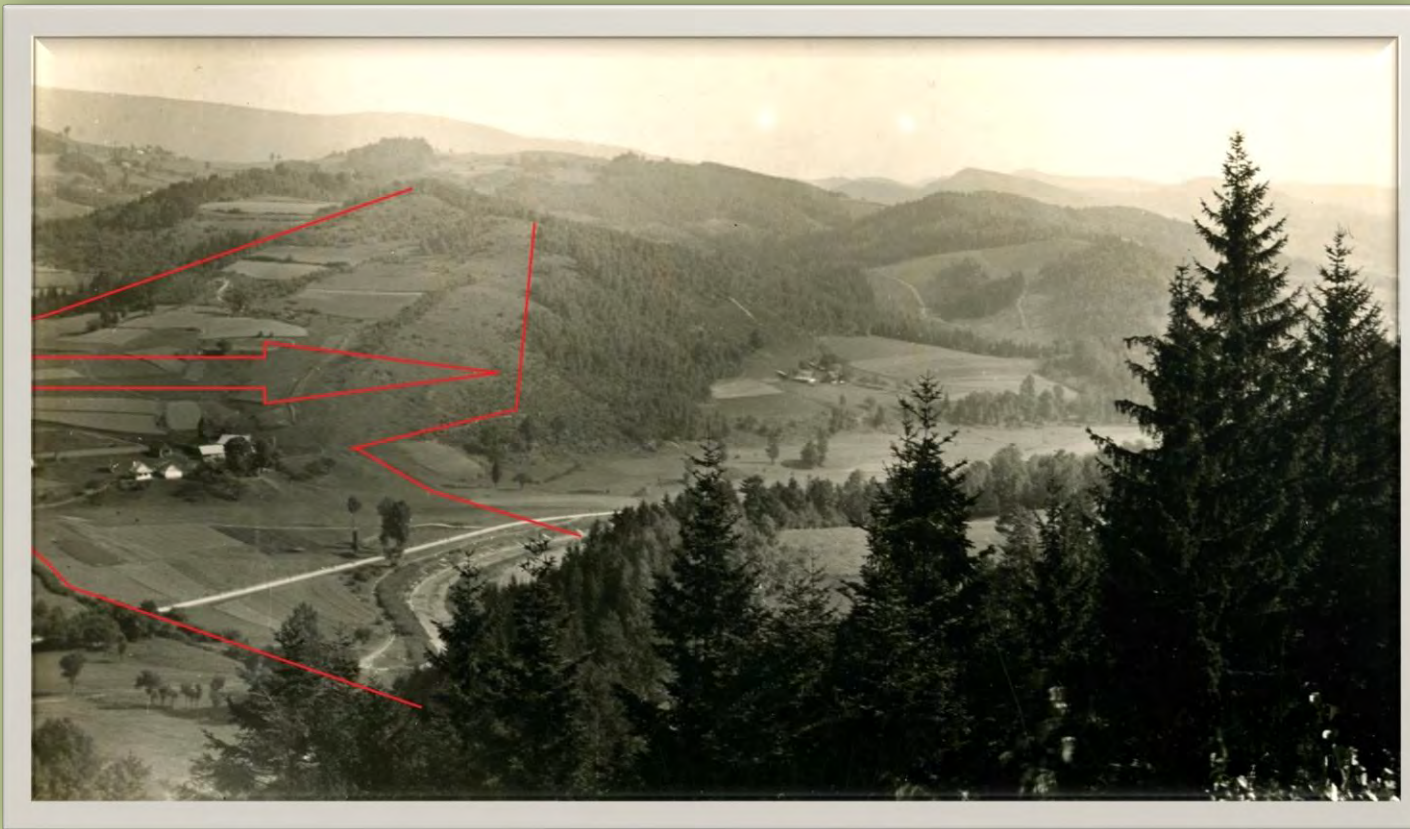
Pouhý rok po vypracování Lánového rejstříku nechává v r. 1676 držitel panství Bernard ze Žerotína vyhotovit pro dědičné rožnovsko-krasenské panství a přilehlé meziříčské léno urbář. Byl přehledným soupisem poddaných, u nichž bylo rozepsáno, jakými povinnostmi ve prospěch vrchnosti byli zatíženi. Hned na prvním foliantu, kterým začíná sepsání všech 103 osedlých na Horní Bečvě, jsou uvedeny fojtovy odvody vůči vrchnosti. Všichni ostatní hospodáři měli ročně odvádět půl měrice ovsa, jednu slepici a čtyři vejce. Mimoto měla celá obec i s fojtem dvakrát ročně o svatém Duchu a o sv. Martinu splácet 7 rýnských 21 krejcarů za to, že neodebírala panskou kořalku. I když soupis poddaných v urbáři shodně jako oba předchozí seznamy z let 1667 a 1675 začíná od dolního okraje tehdejší Horní Bečvy a postupuje od jedné chalupy ke druhé, v poslední třetině seznamu přechází už hodně na přeskáčku z jedné části obce do jiné.¹² Urbář sice zaznamenává usedlíky za pouhý rok po Lánovém rejstříku, přesto v něm narážíme na spoustu rozdílů, ale i několik cenných dokladů o dalších chalupách, které se zřejmě staly základem nových usedlostí, zachycených ovšem až v Tereziánském katastru. Např. v obci byli tři chalupníci, kteří vlastnili více než jen jednu chalupu, anebo u dvou jsou v jejich sousedství uvedeni s vlastními chalupami jejich synové. Nicméně mezi 103 osedlými v urbáři nenacházíme až 6 držitelů usedlostí známých z Lánového rejstříku. Nic tu neodpovídá tomu, že by byli zapsáni pod jiným, zmnoženým příjmením, anebo za pouhý rok by podle matriky zemřeli či došlo k běžné obměně vlastníků. Prostě z neznámé příčiny byli při soupisu opomenuti. U dalších devíti nelze s jistotou identifikovat místo jejich chalupy, ale i přesto podle určitých náznaků, např. podle pořadí v zápise, je možné usoudit, byla-li situována na nynějším prostřednobečvanském či hornobečvanském katastrálním území. Ze 103 tehdejších hornobečvanských usedlíků shledáváme tedy 56 na Prostřední Bečvě, 4 z nich nedokážeme ani jen přibližně lokalizovat a současně nám mezi nimi chybí až 4 další usedlíci (Ondra Klačka, Mika Ševček-Brůček, Jura Vaněk, Jura Skalický), zapsaní před pouhým rokem v Lánovém rejstříku mezi nově osedlými.

¹² ZA Opava, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 195, s. 215-223;

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=3d956c73224c444ebe477ad832d78901&scan=462383bec9dd455c8b7182f4885a109c>.

2.4 Posun hranice mezi Dolní Bečvou a Horní Bečvou v r. 1676

V urbáři na samém konci soupisu dolnobečvanských usedlíků a to konkrétně u posledního z nich, Ondry Kubáně, je zanesena poznámka: „...kterýžto jest z milostivého povolení J.(eho) M.(ilosti) Pána z Horní Bečvy sem připsaný.“ Tzn., že na základě svolení pana Bernarda ze Žerotína byla Kubánova usedlost převedena z Horní Bečvy k Dolní Bečvě a de facto tak došlo k posunu části hranice mezi tehdejší Horní Bečvou a Dolní Bečvou. Když pak Kubánovu usedlost v r. 1679 odkoupil Václav Bil, v dolnobečvanské gruntovní knize se ona historická skutečnost znovu připomíná slovy: „... kterážto živnost před tím do obce hornobečvanské náležela a z vůle milostivé vrchnosti do tejto obce dle urbáře a tohoto purkrechtu zapsána jest.“¹³

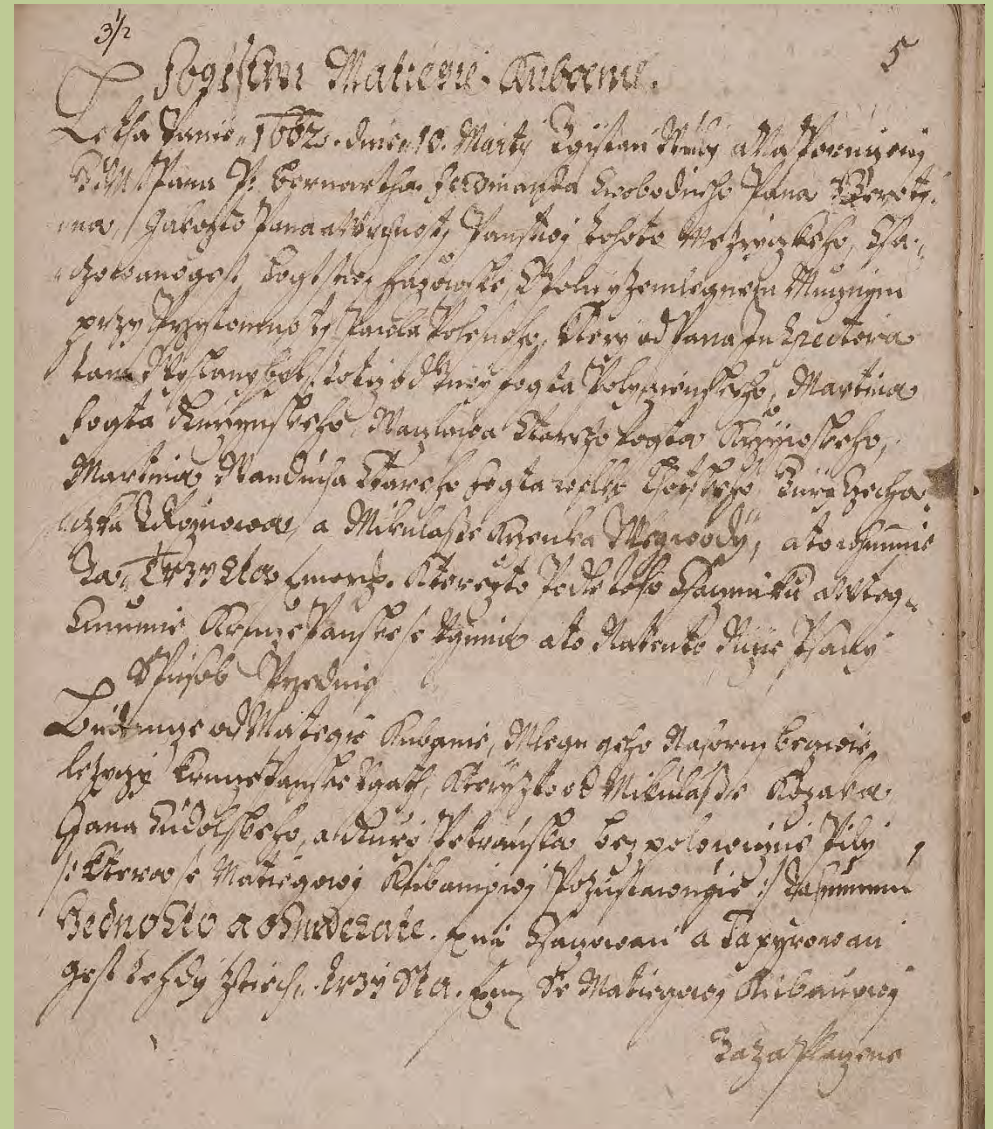
Na téměř sto let starém Kotoučkově snímku vlevo je nad zátočinou Bečvy a cestou viditelný shluk usedlostí Bilova dvora, na jehož místě se nacházel historický Kubánův pasekářský grunt, uvedený v urbáři z r. 1676. Jeho připojením k Dolní Bečvě se společná hranice obcí v tomto úseku posunula od linie potoka Sovík východním směrem na horský hřbet, známý pod názvem Bilova Pálenica. Na snímku je vyznačena červenou čarou. Pokud pozorně sledujeme krajinný reliéf, je nabíledni, že tento posun hranice logicky odpovídal přirozenému předělu v krajině, kdy oba svahy spadající až téměř ke břehům Bečvy utvářejí úžinu, která představuje mezi oběma obcemi jakousi průchozí bránu.

¹³ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 195, s. 211; i. č. 48, fol. 96r.

2.5 Stav vodních mlýnů ve druhé polovině 17. století na území Prostřední Bečvy

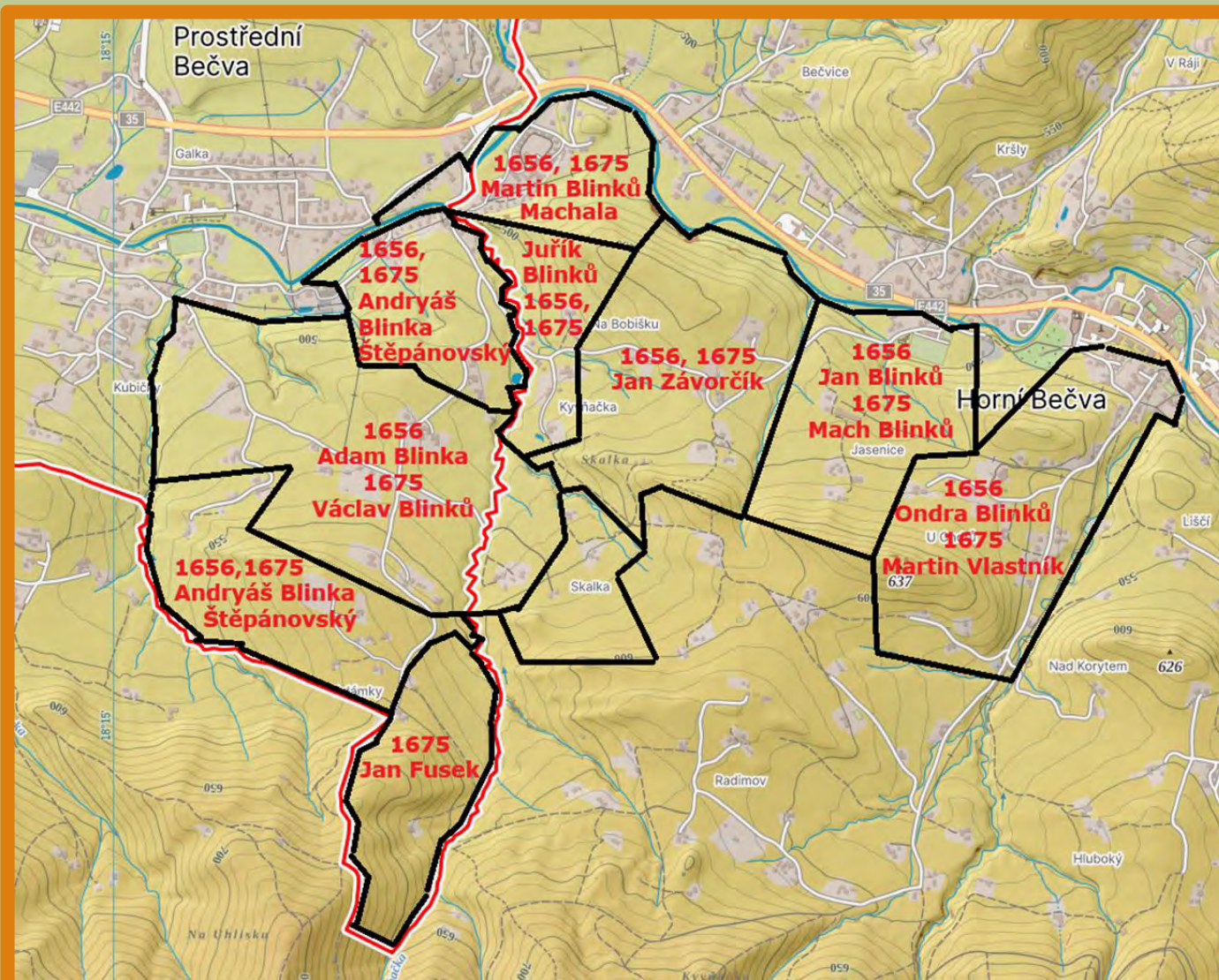
Existence mlýnů je důležitým ukazatelem ustálené základní sídelní struktury a intenzivního polního hospodaření. Středozápadní část nynějšího území Prostřední Bečvy představovala ve druhé polovině 17. století pás ranějšího osídlení tehdejší Horní Bečvy. V tomto sídelním jádru obce existovaly v té době nad korytem Bečvy již dva vodní mlýny. S dolním mlýnem měl být dokonce spojen i pilní provoz. Horní obilní mlýn byl přirozeně lokalizován při fojtství a poprvé ho dokládá soupis k domovní dani z r. 1667 jako poddanský mlýn v držbě tehdejšího fojta Mikuláše Fojtáška. Je ovšem zarážející, že fojtský mlýn naopak Lánový rejstřík v r. 1675 neuvádí a stejně tak ani urbář panství v r. 1676.

Dolní mlýn nad levým břehem Bečvy je poprvé zmiňován v r. 1662 záznamem v gruntovní knize Házovic, když tehdy Matěj Kubáň v ceně 300 rýnských odkoupil od vrchnosti hážovické fojtství.¹⁴ Jako závdanek jí podstoupil svůj mlýn na Horní Bečvě, který byl oceněn ve výši 180 rýnských. Do ceny však nebyla započítána polovina pily, která Kubáňovi zůstala. Zápis v hážovické gruntovníci dále výslovně potvrzuje, že Kubáňův mlýn byl ujat k panské ruce a tím je objasněno, proč ho na Horní Bečvě Lánový rejstřík a urbář neevidují. Mlýny ve vlastnictví vrchnosti se do nich nezahrnovaly a to i v případě, že je vrchnost neprovozovala ve vlastní režii, ale pronajímala za uloženou roční činži.

¹⁴ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 54, sig. 3465, fol. 10r;

2.6 Rod Blinky a Křenek

Nejstarším a nejpočetnějším rodem na území Horní Bečvy byl bezpochyby rod Blinky. Vymezíme-li k r. 1656 usedlosti, které byly v jeho držbě, pak zjistíme, že s výjimkou Závorkova gruntu představovaly téměř souvislý pás rozložitých ploch nad levobřežím Bečvy. Doména rodu Blinky sahala od Adámského potoka na Prostřední Bečvě až k potoku Hluboký na Horní Bečvě a ještě mimo vyznačenou oblast na přiložené mapě se na Horní Bečvě nacházela usedlost Mikuláše Blinky za Janinovou lúkou, patrně v místě dřívější salaše. Protože rod Blinky byl natolik početný, už od 17. století v něm vznikala četná znásobená příjmení. Členové jejich rodu museli být i věrnými a zasloužilými poddanými. Na Rožnovsku k tomu došlo jen ve zcela výjimečném případě, kdy poddanému Janu Blinkovi (* cca 1644 † 26.8.1711), synu Martina Blinky-Machaly (viz mapová příloha), kmotrovali při křtu jeho prvorozené dcery Kateřiny 30. října 1677 tehdejší majitel panství svobodný pán Bernard Ferdinand ze Žerotína s manželkou Františkou Eleonorou ze Žerotína.

Augustin Mervart: *Z Prostřední Bečvy*. 1961, olej, karton 32 x 50 cm. V popředí krajinného záběru lokace jedné z nejstarších historických usedlostí, ve druhé polovině 17. století v držbě rodu Blinky - Machala a od 18. století rodu Fiurášek - Vašíček.

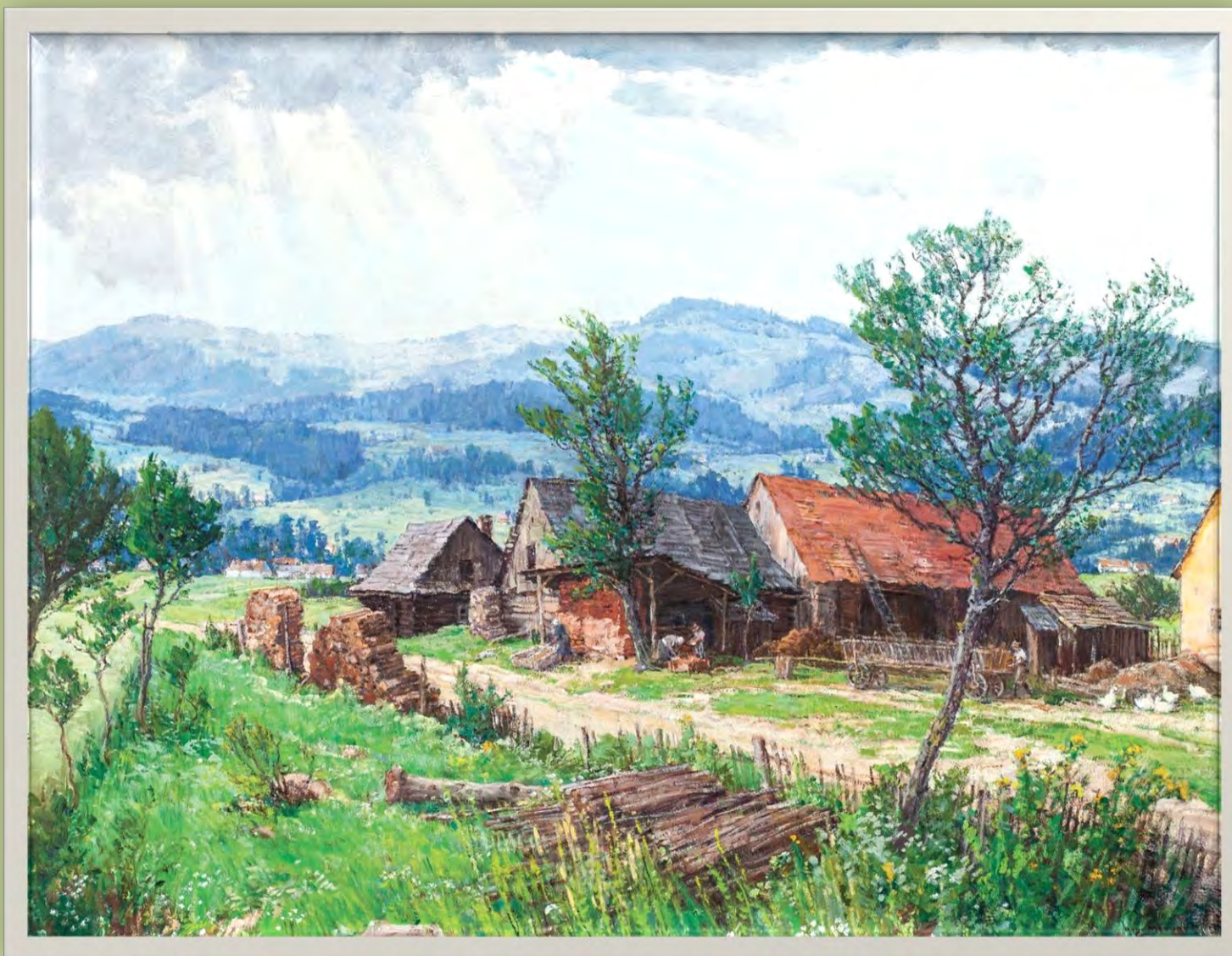

Rod Křenků byl ve druhé polovině 17. století spjat s převážnou částí nynějšího centra Prostřední Bečvy. Lánový rejstřík je k r. 1675 zaznamenává na dvou chalupnických usedlostech. Jejich místa jsou na současném leteckém snímku označena bílou elipsou. Rozsah pozemků, jakého dosahovaly, je ohraničen tučnou červenou čarou.

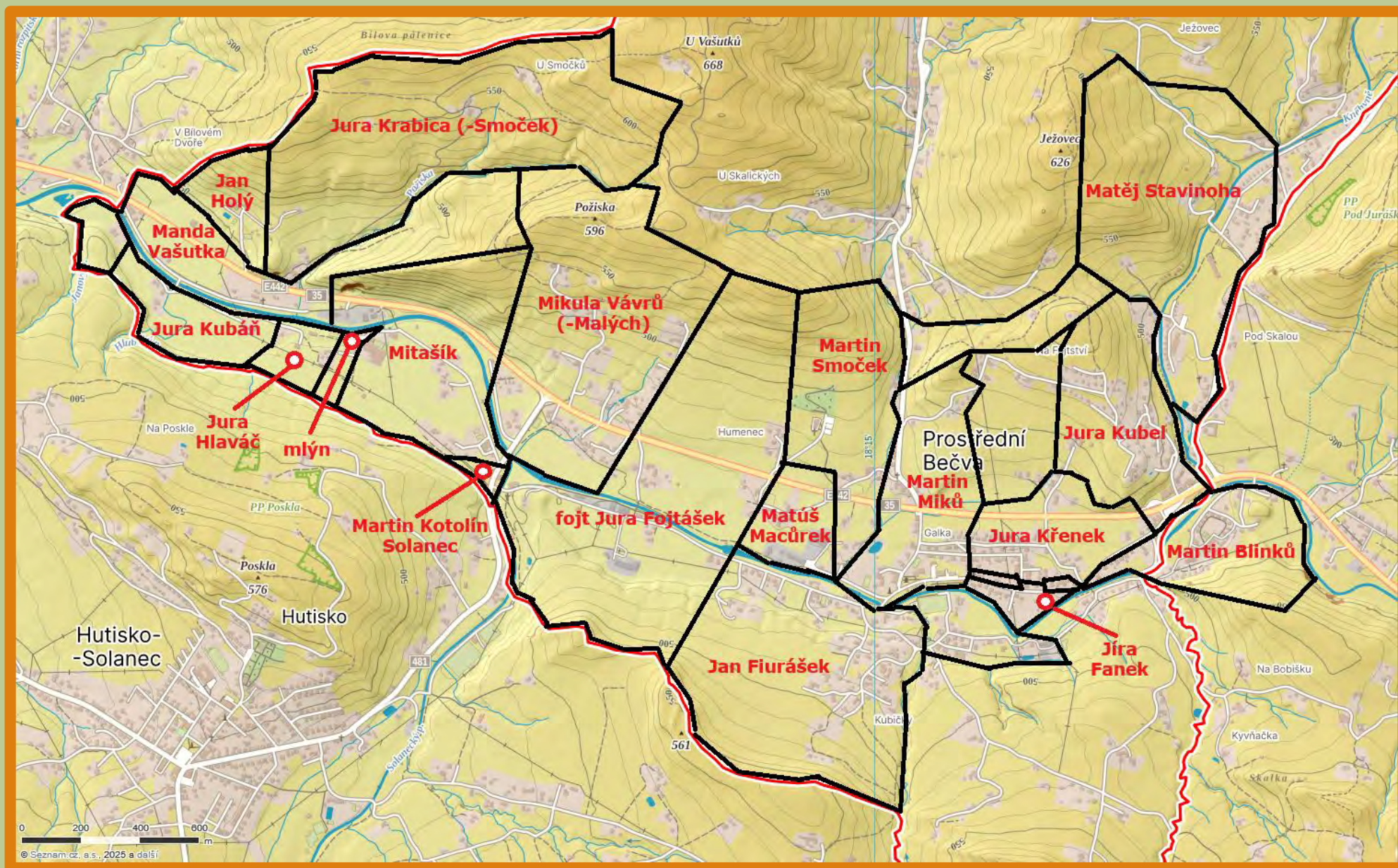
Vpravo se rozkládal grunt Jiřího Křenka. Z jeho potomků, kteří tu setrvali po dalších 200 let, stojí za zmínku jeho mladší syn Jiří Křenek (1673-1759), který se přiznal na solanecké fojství a stal se zakladatelem fojtského rodu Křenků na Solanci. Posléze také vnuk, prostřednobečvanský rodák Jiří Křenek (1697-1767), který se přiznal na Videčské paseky a záhy usedl na bystřickém fojství a stal se zakladatelem více známějšího fojtského a portášského rodu Křenků ve Velké Bystřici. Dodnes dochované různé sakrální památky a především pět výjimečných kamenných sepulkrálních památek ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově a ve Valašské Bystřici jsou cennou ukázkou reprezentace a sebevědomí obou těchto zámožných fojtských rodin z 18. století na Rožnovsku.

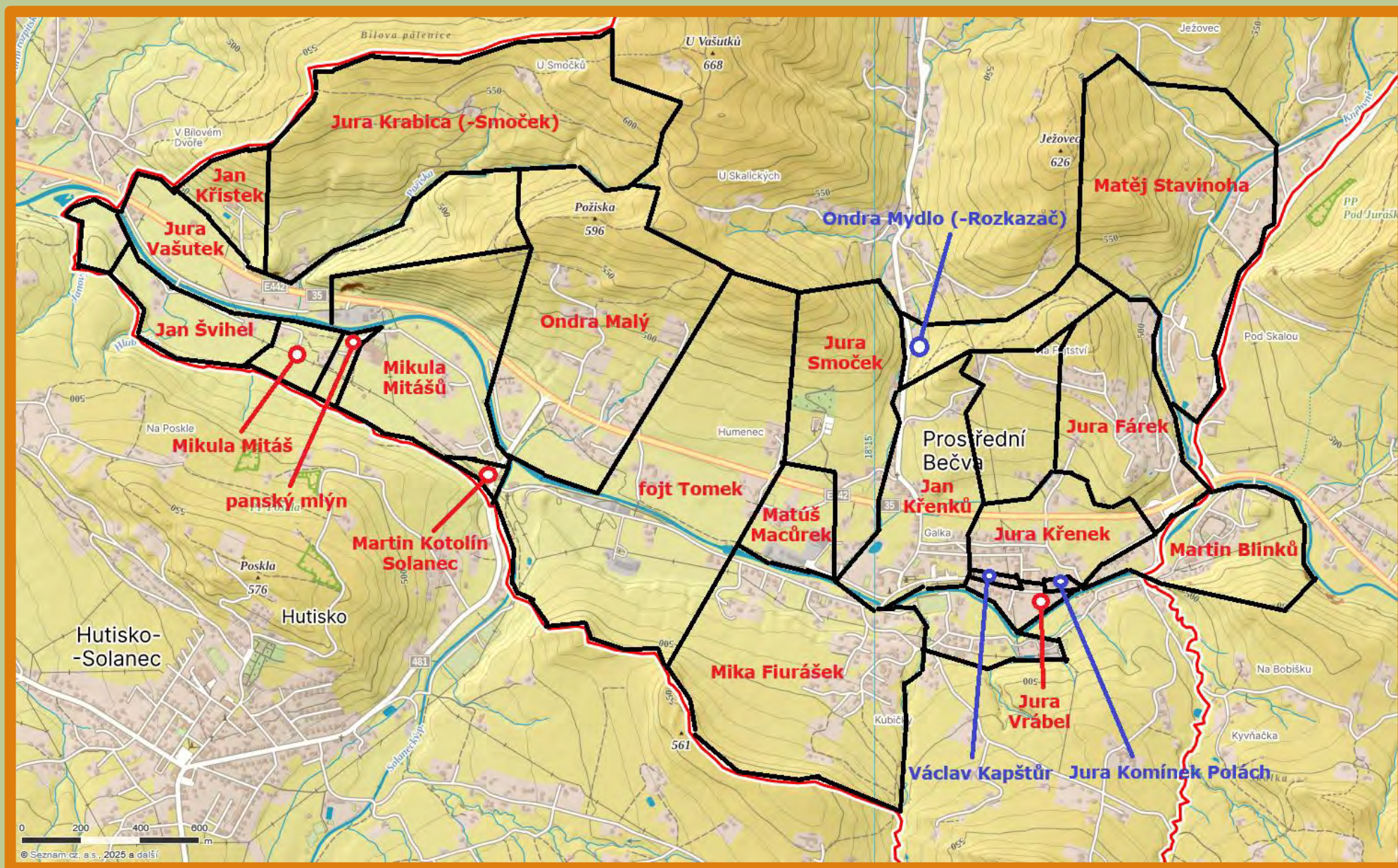
Po levé straně nad ústím Bacovského potoka do Bečvy a v začátku údolí Bacov je vyznačen někdejší selský grunt valašského vojvody Mikuláše Křenka o dvou chalupách ve společném dvoře. Problematice jeho lokalizace v Lánovém rejstříku, v němž byl evidován podvkrát jako selská a současně i chalupnická usedlost, byla věnována pozornost výše (kap. 2.2). Na počátku 18. století tu začal hospodařit nový majitel Jan Blinky-Janíček (1681-1768), vnuk již zmíněného Martina Blinky-Machaly, a teprve až za jeho potomků došlo v r. 1795 k faktickému rozdělení gruntu na dvě poloviny.¹⁵

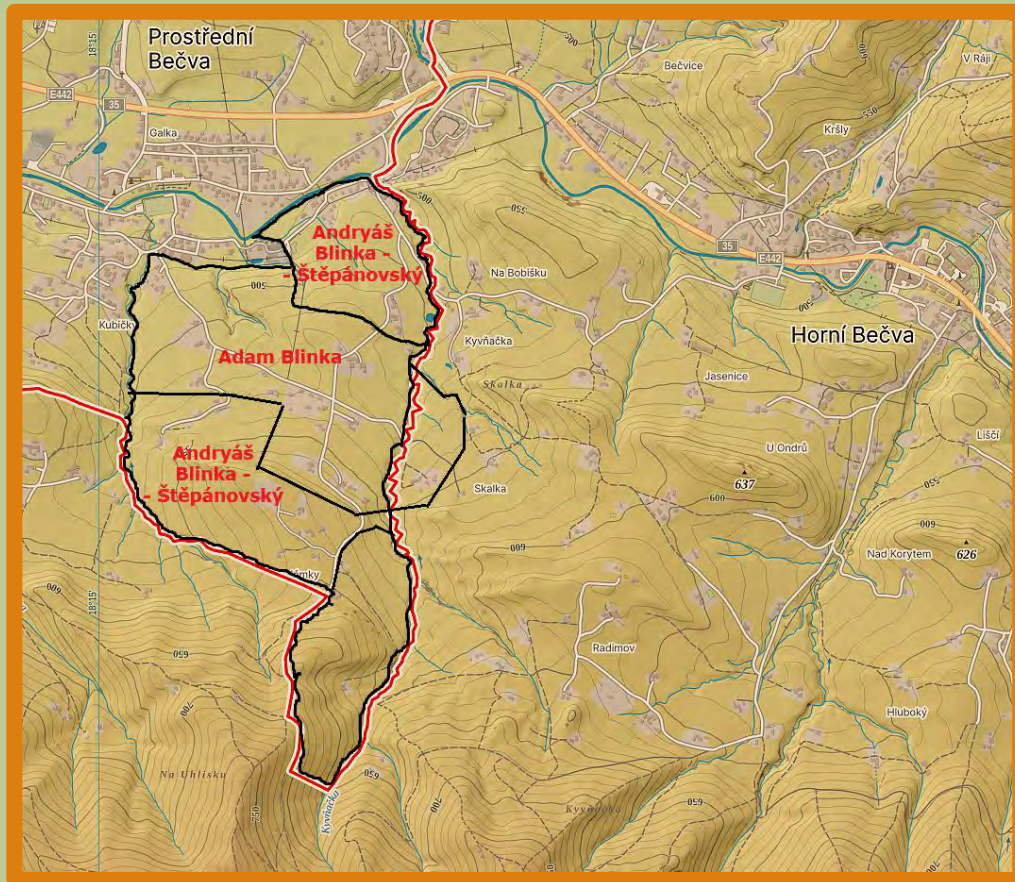
¹⁵ VAŠUT, Radim J.: Genealogie našich předků. Ročenka 2009. Soukromý tisk. Olomouc, 2009, s. 139-180, (157). MALINA, Karel J.: Ojedinělé sepulkrální památky z obcí Valašská Bystřice, Hutisko-Solanec a Horní Bečva. *Sborník Muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí*, č. 19. Valašské Meziříčí : [Muzejní společnost ve Valašském Meziříčí], 2014, s. 15-51. ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 111, sig. 3452, fol. 53v.

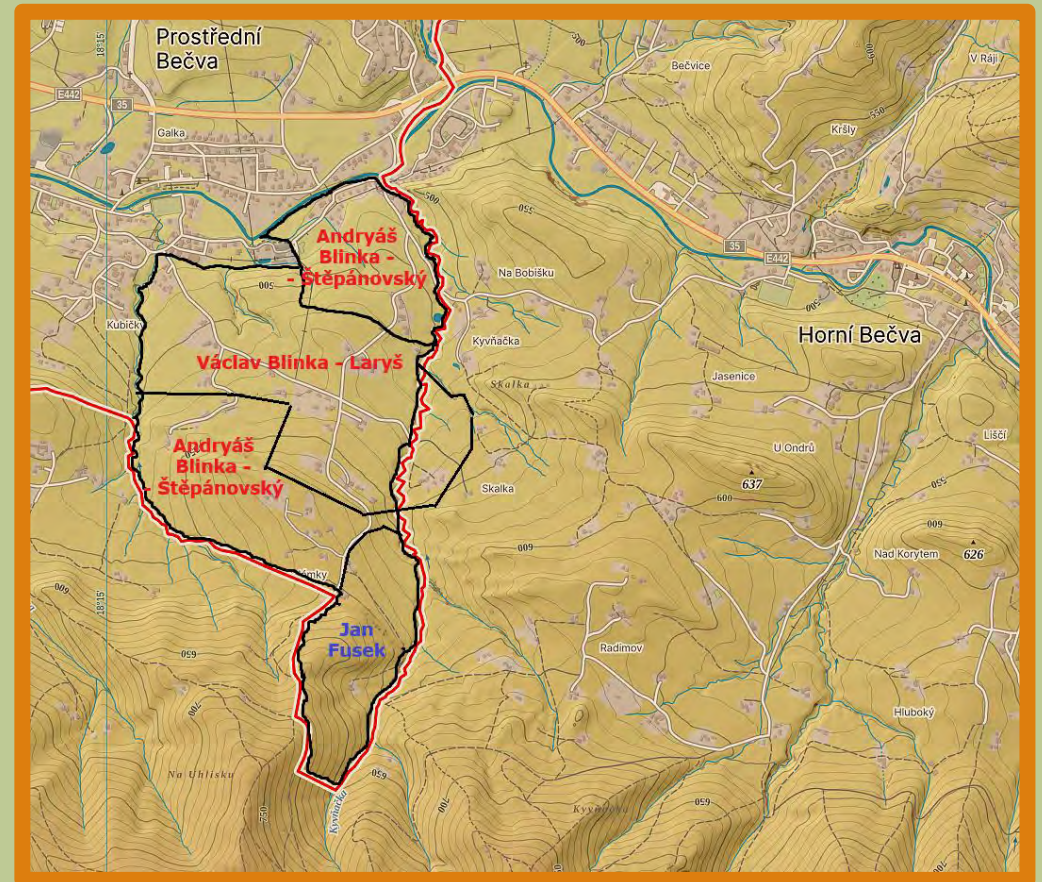
Augustin Mervart: *Na kraji Bacova*. 1952, olej, plátno 95 x 123 cm. V popředí krajinného záběru lokace jedné z nejstarších historických usedlostí, ve druhé polovině 17. století v držbě rodu Křenek a od 18. století rodu Blinky – Janíček.

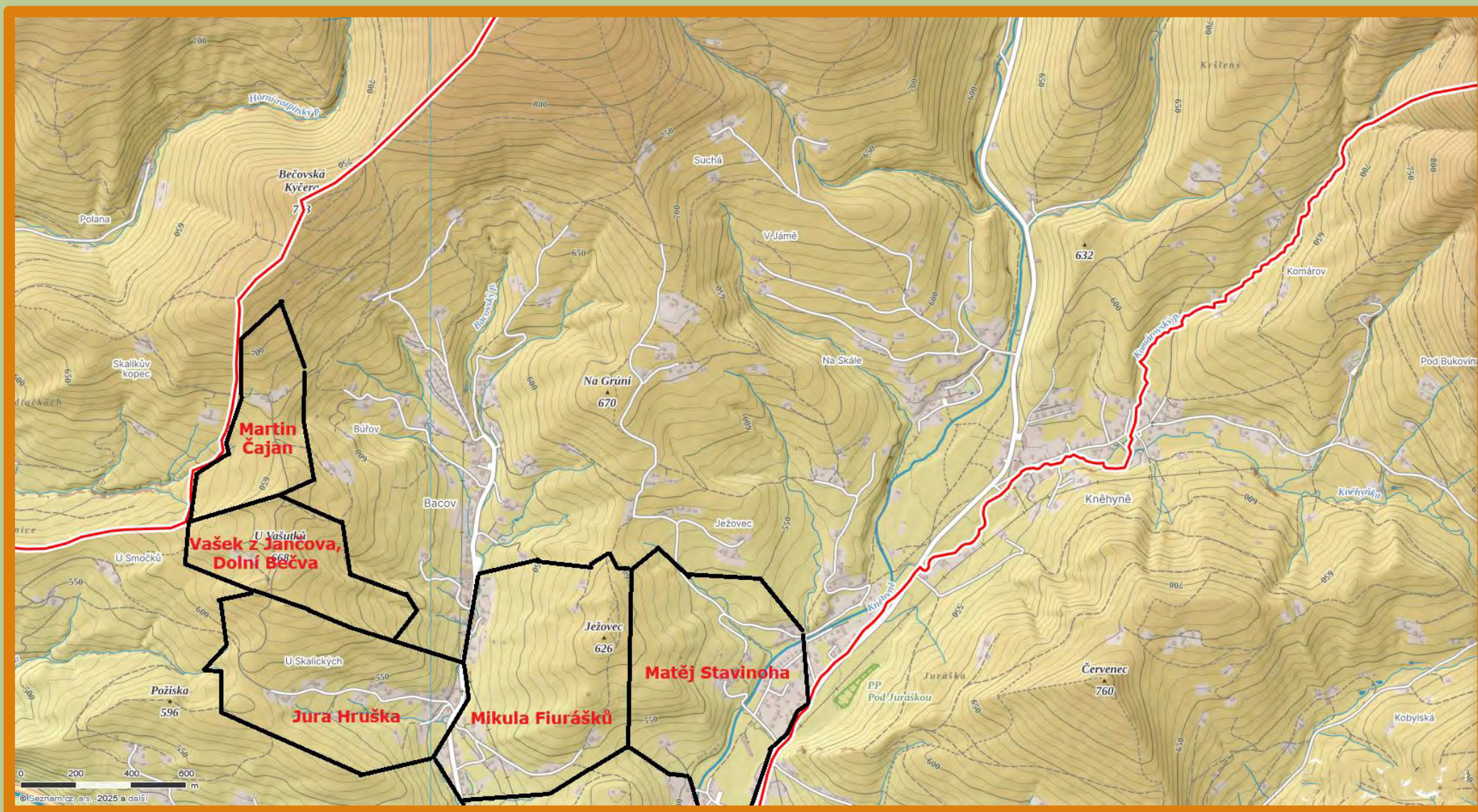

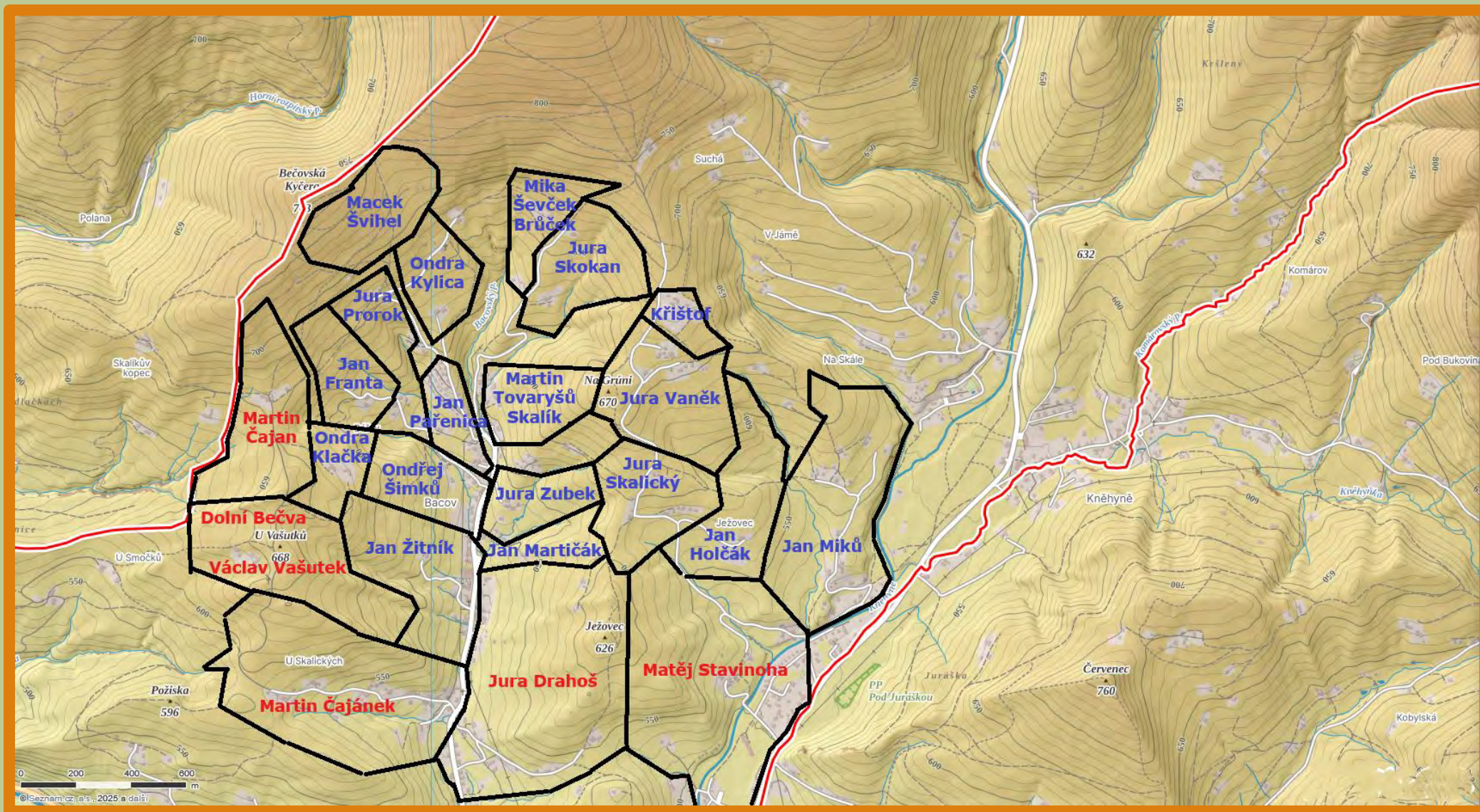

1656

1675

3. Sídlní struktura Prostřední Bečvy v první polovině 18. století

Archivní prameny pocházející z někdejšího rožnovského panství jsou značně zlomkovité. Umožňují získat jen velice povšechný náhled, k jakým pokračujícím změnám v sídlní struktuře Prostřední Bečvy došlo za poměrně velkého časového rozmezí od poslední třetiny 17. století do poloviny 18. století, vymezeného založením Lánového rejstříku a Tereziánského katastru.

3.1 Vrchnostenské a poddanské mlýny v r. 1726

Ojediněle dochovaný výkaz vrchnostenských příjmů za první pololetí r. 1726 mimo jiné evidencí příjmů z pronájmu panských mlýnů a z odvodů z poddanských mlýnů přináší přehled o počtu mlýnských provozů na území Prostřední Bečvy. Kromě dokladu jejich existence naznačuje výše příjmové částky do jisté míry jejich význam a produkci. V nejstarší sídlní infrastruktuře obce se tehdy nacházely tři mlýny. Z nich jediným poddanským byl fojtův mlýn, poprvé doložený v r. 1667, Lánovým rejstříkem a urbářem panství v letech 1675-1676 ovšem nezmiňovaný. Snad z důvodu, že podlehl zkáze a časem musel být znovu postaven? Z něho půlroční odvod vrchnosti představoval 1 zlatý 10 krejcarů stejně jako z fojtského mlýna na Horní Bečvě. Při dolním panském mlýnu je už zmíněna i valcha na zpracování huně – valašského sukna z ovčí vlny. Půlroční příjem z nich dosáhl 40 zlatých. Druhý mlýn na Prostřední Bečvě v přímém vlastnictví panství byl vybudován nad levým břehem Kněhyně naproti hornobečvanskému fojtství, který za pololetí vynášel do panské pokladny 5 zlatých. Ze všech uvedených provozů plynul vrchnosti příjem ve stejné výši i v r. 1754, pouze u kněhyňského mlýnu byl navýšen z ročních 10 zlatých na 30 zlatých, jak dokládá dominikální fase.¹⁶

3.2 K otázce doby existence a lokace vrchnostenské sklářské huti na území Prostřední Bečvy

Někdy v čase držitele rožnovského panství hraběte Františka Ludvíka ze Žerotína (1716-1731) se kvůli velké spotřebě bukového dřeva začala vrchnostenská sklářská huť zpod Soláně stěhovat na jižní straně radhoštského masivu. Dochované prameny vrchnostenské provenience z první poloviny 18. století spojují panskou lesní sklárnu výlučně s Horní Bečvou.¹⁷ Ovšem její

¹⁶ BAJER, Vojtěch; BRYOL, Radek; BUBÍK, Miroslav; ČERVENKA, Radim; DRÁPALA, Daniel et al. *Stopy lidského umu: předindustriální technické provozy na území někdejšího panství Rožnov*. Ethnologica. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 46, 47. MZA Brno, D3, sig. 196, ukl. j. 38, <https://www.mza.cz/aron/apu/633fcdbbe-36b5-4afe-8b4b-c92ed516f816/dao/633fcdbbe-36b5-4afe-8b4b-c92ed516f816/file/787b228c-9b10-4485-a5a5-e523c5045f6a>, el. s. 111.

¹⁷ PEROUTKA, Bohumil: *Zaniklý průmysl na Rožnovsku*. Valašsko, 11, 1967, s. 48n.

lokalizace na území Horní Bečvy zůstává dodnes zcela neznámou a nejistou a je také nápadné, že mezi zdejšími historickými a známými pomístními názvy (na rozdíl od obcí Hutisko-Solanec a Prostřední Bečva) se nevyskytuje žádný, který by existenci někdejší sklárny naznačoval. Prostřední Bečva vznikla v r. 1703 oddělením od Horní Bečvy a její přesně vymezená hranice se musela právě mimo hlavní stabilizovanou sídelní strukturu obce v odlehlých horských lokalitách s vrchnostenskými lesy vžívat do obecného povědomí z jisté setrvalosti jen velice obtížně a poznenáhlu. A v tomto vzdáleném prostoru, ač mohla měnit svá stanoviště, se zpravidla sklářská huť nacházela. Nakolik může být lokalizace sklárny na Horní Bečvě v dokladech vrchnostenské správy nevěrohodná, odhaluje zmíněná kniha počtů důchodního úřadu panství z r. 1726 (kap. 3.1), která prostřednobečvanský dolní mlýn s valchou řadí k Horní Bečvě. V oznamování obce, pokud neuvádějí jen sklárnu samotnou, jsou obdobně problematické i ojedinělé matriční záznamy, týkající se osob sklářů, a to dokonce ještě i v pokročilé druhé půli 18. věku (do r. 1771), kdy je už existence sklárny na území Prostřední Bečvy jinak prokázána.¹⁸ Vůbec první zmínka o sklářské huti na území Horní Bečvy či spíše Prostřední Bečvy pochází z r. 1726, kdy poddaní z nejhornějších obcí na Rožnovsku vystupují proti příliš je zatěžujícím robotám. Ve stížnosti poddaných z Prostřední Bečvy je zahrnuto i odvolání Jiřího Vlčka, kterému vrchnost ke stavbě sklářské huti odňala jeho louku V Ráztokách, kterou od ní v r. 1722 koupil.¹⁹ Kde se lokalita s nově vystavěnou sklářskou hutí označovaná tehdy užívaným názvem V Ráztokách nacházela, je nejisté. Že se ale jedná o starý pomístní název, který se už nepromítl do map známých od 19. století, je zřejmé jak na území Horní Bečvy, tak i na Prostřední Bečvě. Nicméně hned první svazek gruntovní knihy přecházející v hlavní knihu pro Prostřední Bečvu, založené v r. 1824, jej přímo dokládá a pod názvy pozemkových tratí lokalizuje. Objevuje se u usedlostí v držbě rodu Mitášů a Křenků, které se nacházely v nejstarší sídelní části obce podél Bečvy a v devadesátých letech 18. století byly podílově rozděleny na čp. 11, 12, 13 a 39, 40. Rozpisy jejich

¹⁸ Dle opisů matriky, nahrazujících nedochovanou část hutiské matriky, si za kmotry dětí v r. 1740 a 1742 František Bechyňa „socius in fabrica vitriana“ přizval prostřednobečvanského fojta Jiřího Závorku s manželkou. Hornobečvanský fojt Jan Malina s manželkou kmotrovali v r. 1746 známému sklářskému mistru Janu Hubkovi. ZA Opava, Sběrka matrik Severomoravského kraje, bez i. č. - sig. VM V 1 O 1; i. č. 2249, sig. VM V 1, fol. 17r, 163r, 174r, 282r.

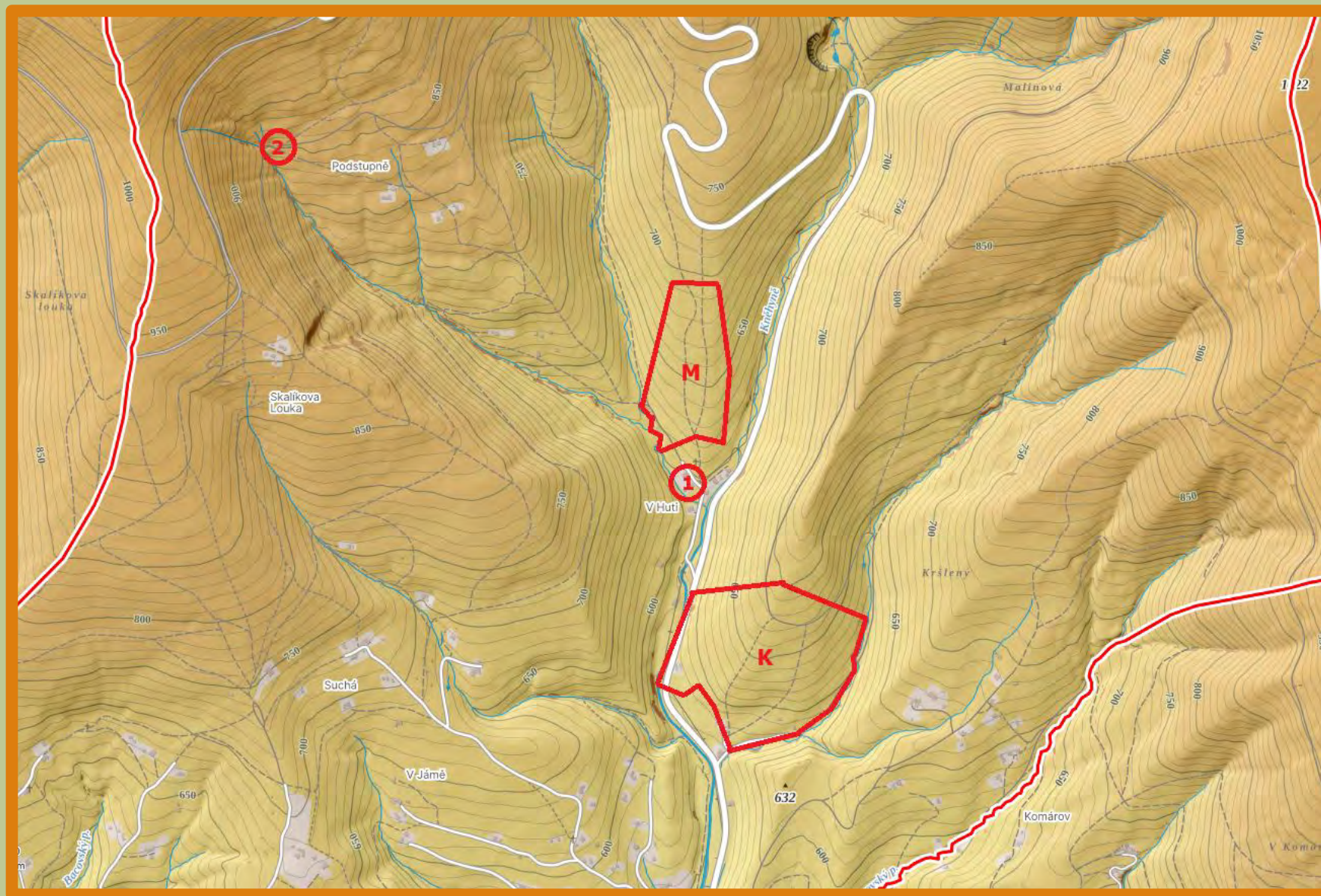
¹⁹ Vrchnost v rezoluci z 6. června 1726 v odst. 21 přislíbila poškozenému přiměřenou náhradu. PAPICA, K.: *Osazení kraje rožnovského*. Rožnov, Místní odbor Nár. jednoty [1911], s. 32, 39; PEROUTKA, Bohumil: *Zaniklý průmysl na Rožnovsku*, c. d., s. 48, 51. BALETKA, Ladislav – PAŠTIKOVÁ, Jana : *Historie a současnost podnikání na Vsetínsku, Valašskomeziříčsku a Rožnovsku*. Žehušice, Městské knihy 2007, s. 121.

Jiří Vlček se zmnoženým příjmením Kocián * 16.3.1662 Rožnov † ?, ∞ 14.2.1683 z Tylovic se Zuzanou dc. Ondry Mikšového z Vigantic, na H.B. potažmo P. B. doložen od narození jejich dcery Doroty 7.11.1699. Byl zakladatelem usedlosti, která měla být zapsána ještě ve staré gruntovní knize Horní Bečvy, ztracené na přelomu 17. a 18. století. Jejím vlastníkem byl v letech 1749 a 1755 uveden jeho mladší syn Jan Vlček – Kocián (* 31.3.1701 † ?) - viz kap. 3.4. VAŠUT, Radim J.: *Genealogie našich předků*. Soukromý tisk, 2. testovací vydání, Olomouc 2008, s. 303. ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 111, sig. 3452, fol. 263r,

<https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=ddb27159ccf04c6e935c072f724b2d4b&scan=d73a201f4c794c269e99e385c77b53a6>.

pozemkového vlastnictví jmenují pastviny V Ráztokách. Podle názvu pozemkových tratí a především podle indikačních skic z r. 1833 se nacházely v nejhornější části Kněhyňského údolí podél toku Kněhyně v bezprostřední blízkosti lokality V Hutí.²⁰ Pastviny Mitášů se rozkládaly přímo nad sklárnou. Název V Ráztokách mohl tehdy zahrnovat celou horní údolní část s prudkými svahy spadajícími k břehům Kněhyně a jejích přítoků. Na základě uvedených dokladů se přikláníme k tvrzení, že hned od svých počátků po přestěhování zpod Soláně a tedy již v první polovině 18. století byla panská sklářská huť situována nikoliv na Horní Bečvě, ale na území Prostřední Bečvy v kněhyňské lokalitě V Hutí, kde zřejmě svým provozem nepřetržitě setrvala až do druhé poloviny 18. století (dále viz kap. 4.2.2).

²⁰ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 112, sig. 3453, fol. 52v-53r, 54r, 57v-58r, 59r, 62v-63r, 64r, 192v-193r, 197v-198r, 199r, <https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=60d601f497244488b2ff660fbb06bac2&scan=4c51a5a3c3104115b9e0ca27895e70c7>, <https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=60d601f497244488b2ff660fbb06bac2&scan=e1a9a3eb56c54674a7051681081e2a4f>, <https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=60d601f497244488b2ff660fbb06bac2&scan=40ed605968cd4fddbaccfea663f0c3cd9>, <https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=60d601f497244488b2ff660fbb06bac2&scan=0288f86cc25b4b0393a02572b8f060ba>, <https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=60d601f497244488b2ff660fbb06bac2&scan=47590a697ed84e85965b5aa0bccf2fe3>. <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2986>.

Ve výřezu mapy Prostřední Bečvy představují plochy ohraničené podle indikačních skic z r. 1833 bývalé pastviny rodin Křenků (K) a Mitášů (M) v horní části Kněhyňského údolí ještě v r. 1824 označované pomístním názvem V Ráztokách. Lokace někdejší stěhovavé vrchnostenské sklárny: V Hutí (1), Pod Stupňami (2).

3.3 K počtům osedlých v r. 1731

Dne 26. dubna 1731 zemřel v Olomouci František Ludvík hrabě ze Žerotína a ve druhé polovině srpna téhož roku přijíždějí na rožnovské panství komisaři s pověřením, aby sepsali a vyhotovili inventář jeho pozůstalosti. Zahrnuli do něj i počty osedlých v jednotlivých obcích na panství, přičemž není jisté, zdali si údaje ověřovali přímo v terénu se zástupci obcí anebo je spíše pouze přejali od vrchnostenských úředníků.²¹

Na Prostřední Bečvě vedle dědičného fojta vzhledem k jejich výměře půdy uvádějí 16 zahradníků a 39 chalupníků. Ovšem pojem zahradník je v obcích na Bečvě nad Rožnovem v předchozích časech neobvyklým a byl použit pouze u Dolní Bečvy v r. 1667 v soupise osedlých k domovní dani, kde pod ním byli uvedeni sedláci mimo fojta.

Je zřejmé, že i v tomto případě, kdy předchozí Lánový rejstřík a následující Tereziánský katastr dokládají na Prostřední Bečvě neměnný stav třinácti sedláků včetně fojta, bylo dvanáct sedláků zahrnuto pod označení zahradník. Bez jejich jmenného seznamu se můžeme jen domnívat, že zároveň s nimi byli mezi zahradníky započítáni držitelé čtyř největších z původně devíti nejstarších chalupnických usedlostí, založených před r. 1656.

Stav osedlých v r. 1731

1731	sedláci včetně fojta	zahradníci	chalupníci	osedlých celkem
Dolní Bečva	8	6	29	43
Prostřední Bečva	1	16	39	56
Horní Bečva	1	22	50	73

Vývoj počtu osedlých v letech 1656-1731

	1656	1675	1731
Dolní Bečva	35	35	43
Prostřední Bečva	22	44	56
Horní Bečva	22	40	73

²¹ ZAO, pobočka Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů-Bludov, kart. 18, i. č. 214, sig. IV/4, fol. 52r. Poděkování za zprostředkování uvedeného pramene patří Mgr. Pavlu Lasztoviczovi.

3.4 Tereziánský katastr 1755

Lánový rejstřík jako hlavní pomůcka pro vybírání daní sloužil 75 let. Když zastaral, bylo nutné ho přizpůsobit novým podmínkám, poddanský pozemkový majetek znovu vyměřit a lépe ho roztrždit podle výnosnosti. Výsledkem těchto prací byl Tereziánský katastr z r. 1755.²² Předchozí vypracované podklady k němu jsou zachovány v rektifikačních aktech. Rektifikační akta obsahují především tzv. poddanskou přiznací fasi²³, která byla sestavena nejprve v r. 1749. Pozemky v ní byly roztrženy do sedmi rubrik a v každé obci byly grunty seřazeny podle pořadí Lánového rejstříku, dokonce u jednotlivých usedlostí jsou vedle současných uvedeni i jejich starší majitelé z doby Lánového rejstříku. Ovšem zatímco u sedláků se uváděla výměra rolí, zahrad, luk a pastvin, všichni chalupníci měli označenou pouze plochu zahrad. Po uzavření přiznací fáse byla vyslána komise, která objížděla panství a v obcích přímo na místě porovnávala údaje v přiznání se skutečným stavem. Na základě vizitačního nálezu byly v r. 1755 vyhotoveny nálezové tabule²⁴, které představují přímý podklad k Tereziánskému katastru. Stávalo se běžně, že byla zjištěna větší výměra pozemků, než bylo přiznáno. Např. všichni chalupníci z Prostřední Bečvy měli v přiznání uvedenu stejnou výměru zahrady, která dosahovala $\frac{1}{4}$ achtele, a všem bez rozdílu byla navýšena na 1 achtel (1 achtel = $\frac{1}{8}$ měrice). Podle Tereziánského katastru Prostřední Bečva měla na svém území nadále beze změn 13 sedláků, ovšem počet chalupnických usedlostí vzrostl z 31 na 46. Z nich 32 chalupníků se nacházelo na poddanské půdě a 14 na dominikálu, tedy půdě vrchnostenské. U každého osedlého je dodatečně tužkou připsáno pozdější domovní číslo, což je velice důležitý údaj pro určování totožnosti všech usedlostí od Lánového rejstříku přes poddanskou přiznací fasi a Tereziánský katastr až po stabilní katastr z r. 1833. Na Prostřední Bečvě bylo tedy přiznáno celkem 59 osedlých, což je o 15 více, než kolik zaznamenával Lánový rejstřík před 80 lety. Z poznámek v poddanské přiznací fasi se také dozvídáme, kdo z tehdejších držitelů půdy se současně věnoval řemeslu. Ze soupisu Tereziánského katastru jsou červenou barvou označeni poddaní, jejichž usedlosti vznikly před r. 1656, modrou barvou osedlí z let 1656-1675 a fialovou barvou nově osedlí z let 1676-1755 na vrchnostenské půdě, jejichž usedlosti se tedy osamostatnily či nově vznikly až po r. 1675. Ovšem podobně jako v Lánovém rejstříku i v Tereziánském katastru u Prostřední Bečvy narážíme na konkrétní nesrovnalosti. V prvním případě jde o záměnu mezi osedlými: uprostřed chalupníků na vrchnostenské půdě je pod pořadovým č. 10 s domovním č. 68 Martin Minář, který měl být uveden mezi chalupníky na poddanské půdě namísto Jury Komínka pod pořadovým č. 32 s domovním č. 40 a Jura Komínek zase na jeho místě mezi chalupníky na vrchnostenské půdě. Ve druhém případě shledáváme u chalupníků na poddanské půdě pod pořadovým č. 8 s domovním č. 70

²² MZA Brno, D 4, sign. 28; ukl. j. 28, fol. 178v-191r; <https://www.mza.cz/aron/apu/97f0e60a-0476-499f-9767-8f169d1d73a8/dao/97f0e60a-0476-499f-9767-8f169d1d73a8/file/7e76fd5e-e315-41cf-8444-7bea348ac081>, el. s. 185.

²³ MZA Brno, D 2, sign. 50; ukl. j. I. 50; <https://www.mza.cz/aron/apu/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/dao/e8058371-86c1-4cae-9fa5-69b0ce34764a/file/b6faae8d-69c6-4be0-b5f4-6709cc077dbb>, el. s. 147.

²⁴ MZA Brno, D 2, sign. 50; ukl. j. II. 50; <https://www.mza.cz/aron/apu/7c101b74-63ab-4106-a463-32622bbd063c/dao/7c101b74-63ab-4106-a463-32622bbd063c/file/a7a7177a-3cce-47e3-a11e-5f6f3b7d49d8>, el. s. 168.

Vaška Fiuráška a pod pořadovým č. 11 s domovním č. 72 Kubu Jurošku. Poddanská přiznávací fase z r. 1749 u obou za jejich předchůdce v Lánovém rejstříku uvádí Martina/Macha Blinků (zvaného Machala, viz. kap. 2.6 včetně mapy s územní doménou rodu Blinků), tedy držitele jedné a téže usedlosti. Je zřejmé, že usedlost Jakuba Jurošky, lokalizovaná na hornobečvanském území za potokem Kyvňacka pod Skalkou, vznikla na půdě, která s velkou pravděpodobností přináležela ke gruntu Martina Blinky-Machaly a podle pozemkových katastrů se osamostatnila až po r. 1675. Z toho důvodu jejího tehdejšího držitele řadíme mezi nově osedlé, označené fialovou barvou.

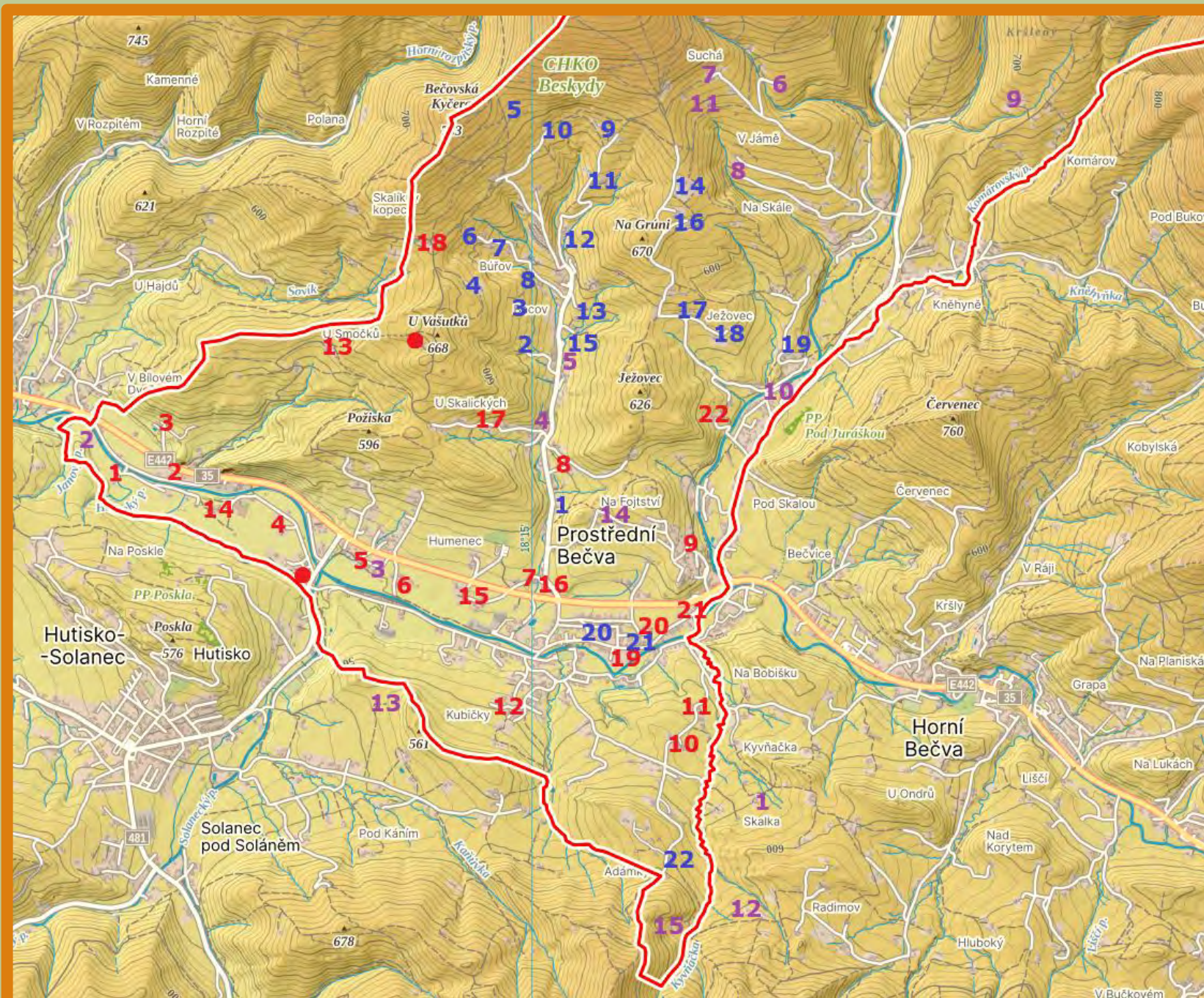
Pokládáme za téměř jisté, že chalupa Jakuba Jurošky byla zachycena již v urbáři panství v r. 1676, jenže zůstává skryta pod jménem některého z tehdejších vlastníků, u jejichž chalup není možné přesně určit lokaci. Podobně nově osedlí v Tereziánském katastru, kteří jsou vyjmenováni pod čísly 2, 4, 5 a 7 fialové barvy, obývali chalupy, které jsou známé už ze soupisu k domovní dani v r. 1667 (viz kap. 2.2). Také usedlost Jana Kubáně pod č. 3 fialové barvy, která vznikla podílem ze selského gruntu u Malých, byla nepochybně rovněž chalupou evidovanou už v urbáři v r. 1676. Podle urbáře vlastnil dvě chalupy Jan Fusek na Adámkách - pod číslem 22 modré barvy. Jeho druhá chalupa se mohla stát základem později oddělené usedlosti Ondry Bělunka, vyznačené číslem 15 fialové barvy. Tyto Fuskovy a později v první polovině 18. století zvané podle jiného majitele Tomkovské paseky, jak navíc přímo dokládá gruntovní kniha, byly skutečně rozděleny na dvě části, na horní a dolní polovinu.²⁵

Srovnáním stavu osídlení, jak jej zachycují Lánový rejstřík a Tereziánský katastr, je zřejmé, že od poslední třetiny 17. století do poloviny 18. století osídlovací proces na území Prostřední Bečvy zpomalil. Rozrůstání sídelního území pasekářskou kolonizací do vyšších poloh výrazněji nepokročilo, neboť do čím vyšších partií se v důsledku hladu po půdě v horské krajině vstupovalo, přirozeně o to náročnějším bylo v nich vytvářet nezbytné podmínky pro život a rolnické hospodaření. Zjišťujeme, že nejméně 7 z 15 chalupnických usedlostí, které Tereziánský katastr připisuje nově osedlým, naopak vzniklo zahušťováním dosavadního a již stabilizovaného osídlení, ba dokonce v něm existovaly už před rokem 1675. Na základě toho se zdá být evidentním, že Prostřední Bečva a Horní Bečva zřejmě představovaly ve druhé polovině 17. století na rožnovsko-krásenském panství natolik mladou či specifickou sídelní oblast, že jejich některé usedlosti byly s patrným opožděním zahrnuty až do následujícího pozemkového katastru.

Vývoj počtu osedlých v letech 1656-1755

	1656	1675	1731	1755
Dolní Bečva	35	35	43	57
Prostřední Bečva	22	44	56	59
Horní Bečva	22	40	73	78

²⁵ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 111, sig. 3452, fol. 152r-153v, 157r-v.

Sedláci:

1. Jan Machus
2. Ondra Vašut
3. Jan Křistek
4. Jan Mitáš
5. Jura Malý
6. Jura Závorka, fojt
7. Martin Pastorek
8. Vašek Miků
9. Jan Fárek
10. Adam Blinky
11. Jura Ondryáš
12. Jura Fiurášek
13. Miček Smoček

Chalupníci na poddanské půdě:

14. Jura Valchář, kočí
15. Vašek Vala
16. Martin Blinky
17. Jan Skalický
18. Jura Ondryáš
19. Ondra Křenek
20. Jan Křenek
21. Vašek Fiurášek
22. Martin Šmýra, kovář

Přespolní usedlíci:

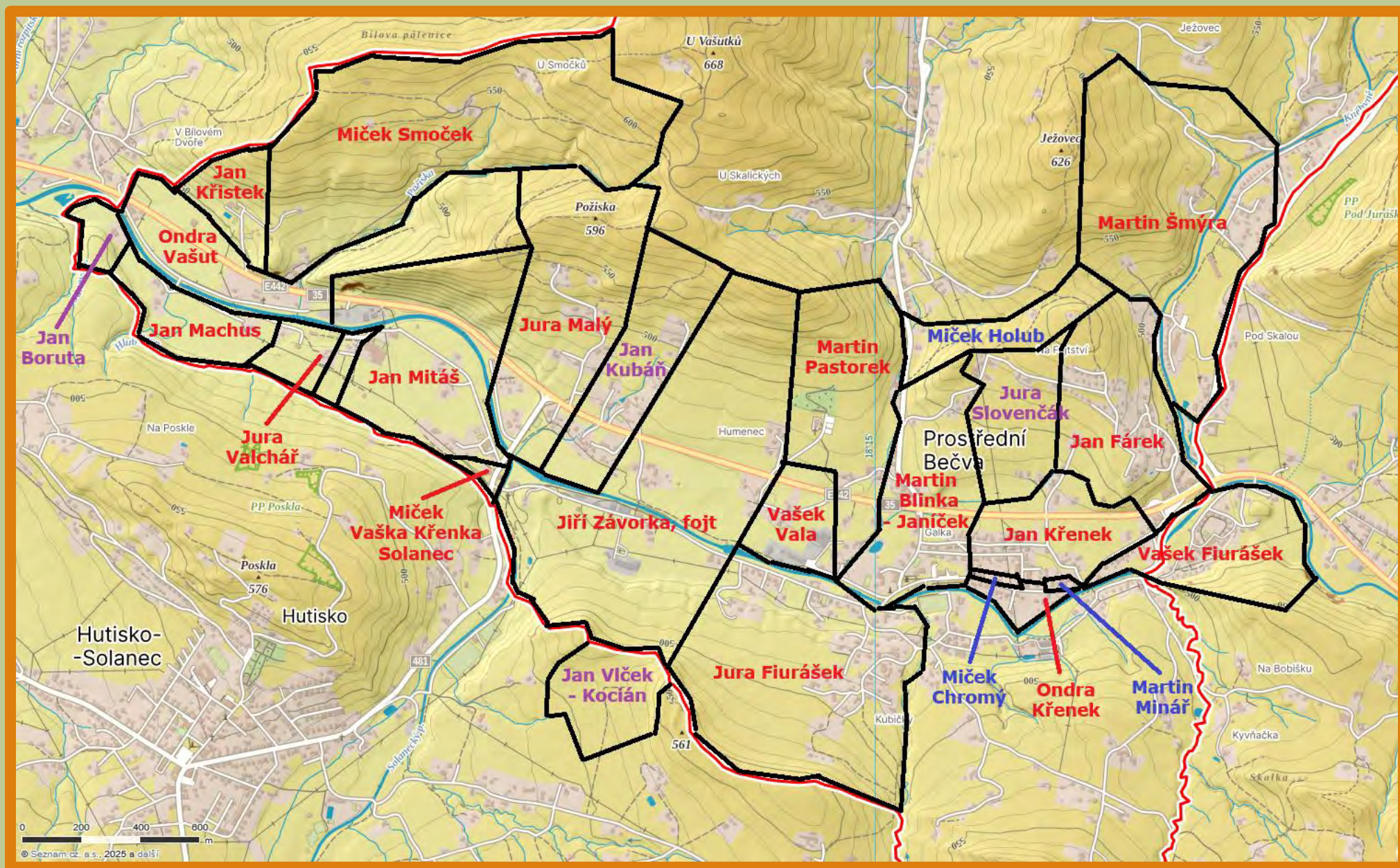
Macek Bolcek – Dolní Bečva
 Miček Vaška Křenka – Solanec

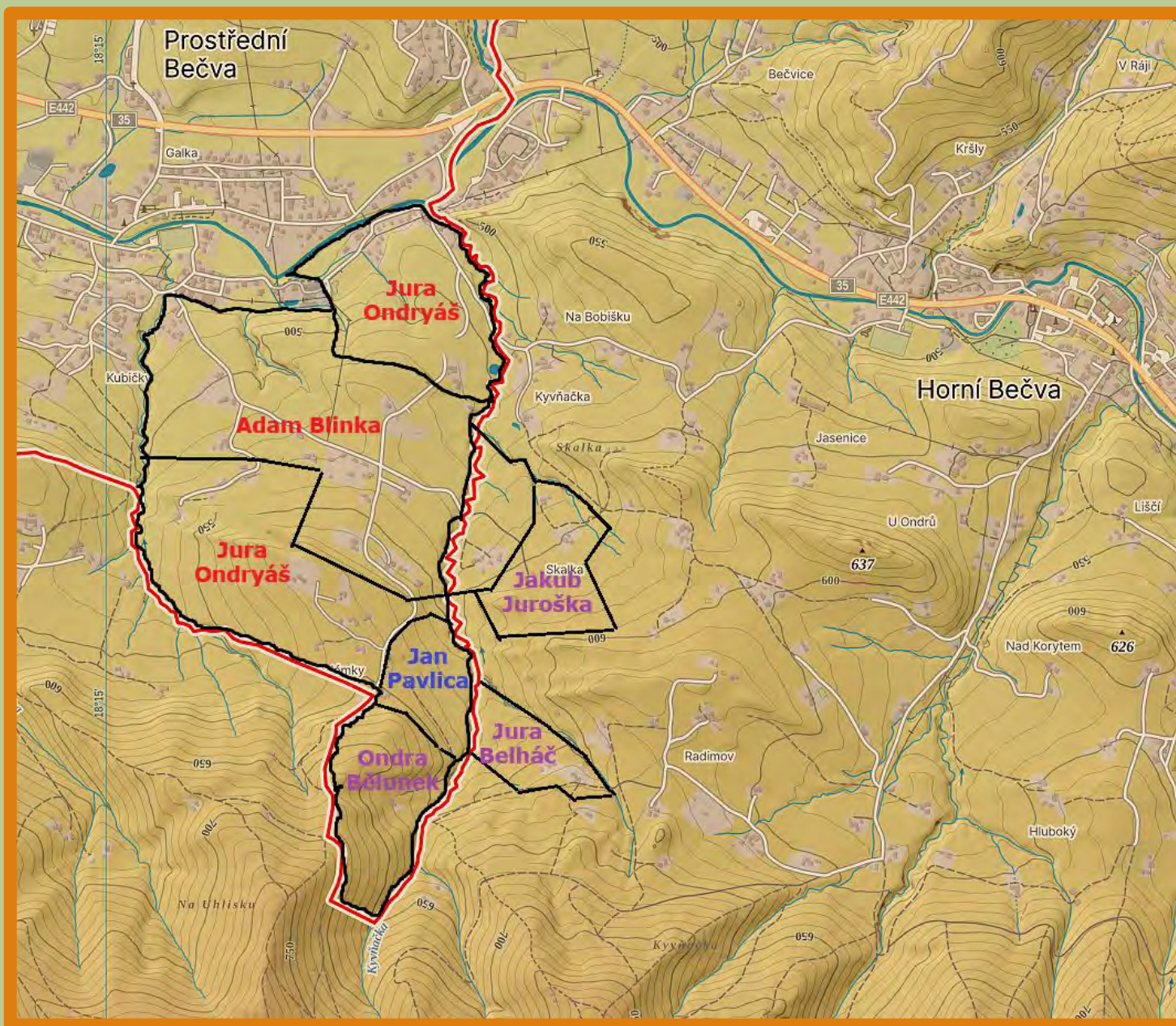
Chalupníci na poddanské půdě:

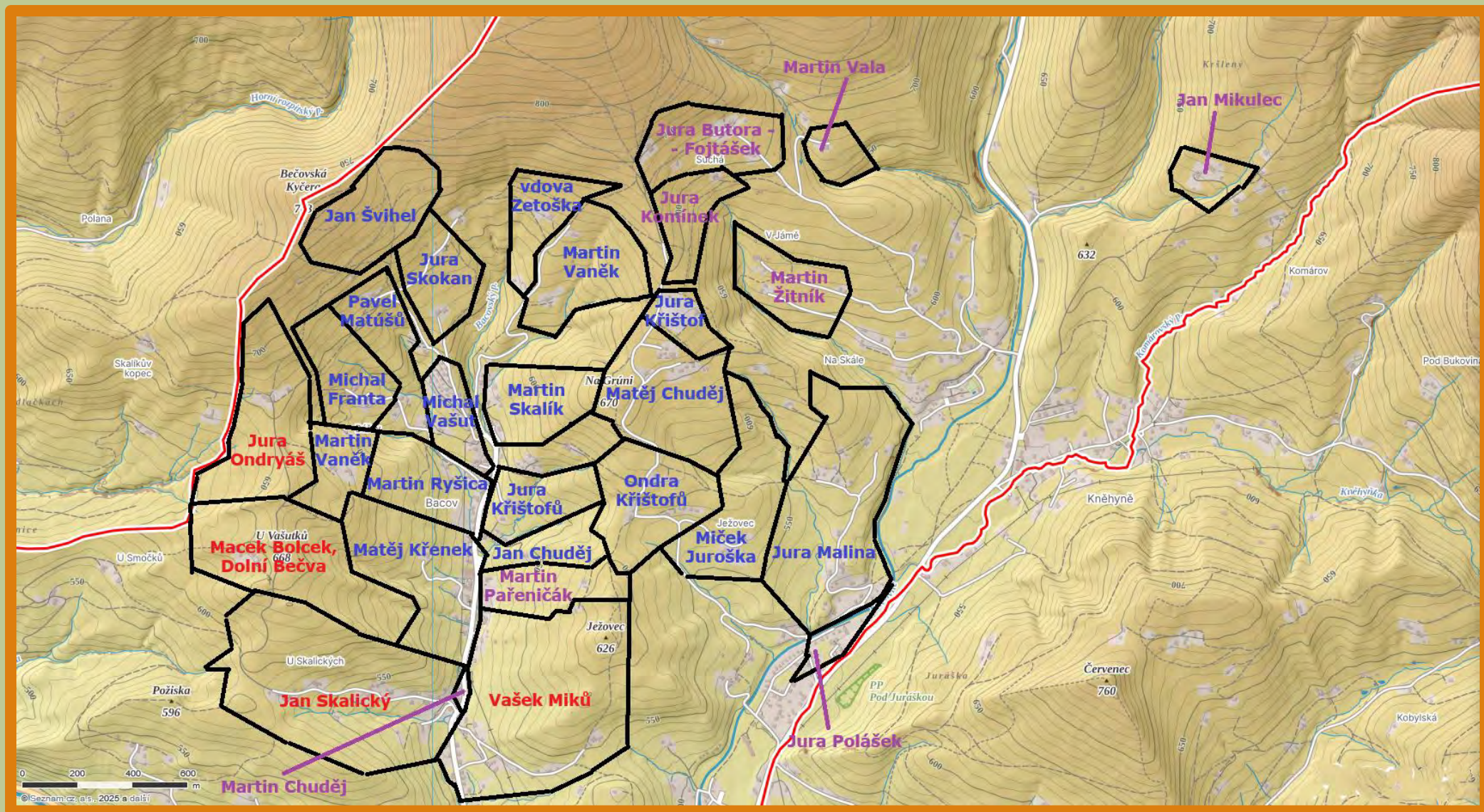
1. Miček Holub, kovář
2. Matěj Křenek
3. Martin Ryšica
4. Martin Vaněk
5. Jan Švihel
6. Michal Franta
7. Pavel Matúšů
8. Michal Vašut
9. vdova Zetoška
10. Jura Skokan
11. Martin Vaněk
12. Martin Skalík, tkadlec
13. Jura Křištofů
14. Jura Křištofů
15. Jan Chuděj
16. Matěj Chuděj
17. Ondra Křištofů
18. Miček Juroška, tkadlec
19. Jura Malina
20. Miček Chromý
21. Martin Minář
22. Jan Pavlica, krejčí, portáš
1. Kuba Juroška, tkadlec

Chalupníci na dominikálu:

2. Jan Boruta, tkadlec
3. Jan Kubáň
4. Martin Chuděj
5. Martin Pařeničák
6. Martin Vala
7. Jura Buřora-Fojtášek
8. Martin Žitník
9. Jan Mikulec
10. Jura Polášek, kovář
11. Jura Komínek
12. Jura Belháč
13. Jan Vlček-Kocián, tkadlec
14. Jura Slovenčák
15. Ondra Bělunek, tkadlec

4. Sídlní struktura Prostřední Bečvy ve druhé polovině 18. století s přesahem do r. 1821

4.1. Území Prostřední Bečvy v prvním vojenském mapování

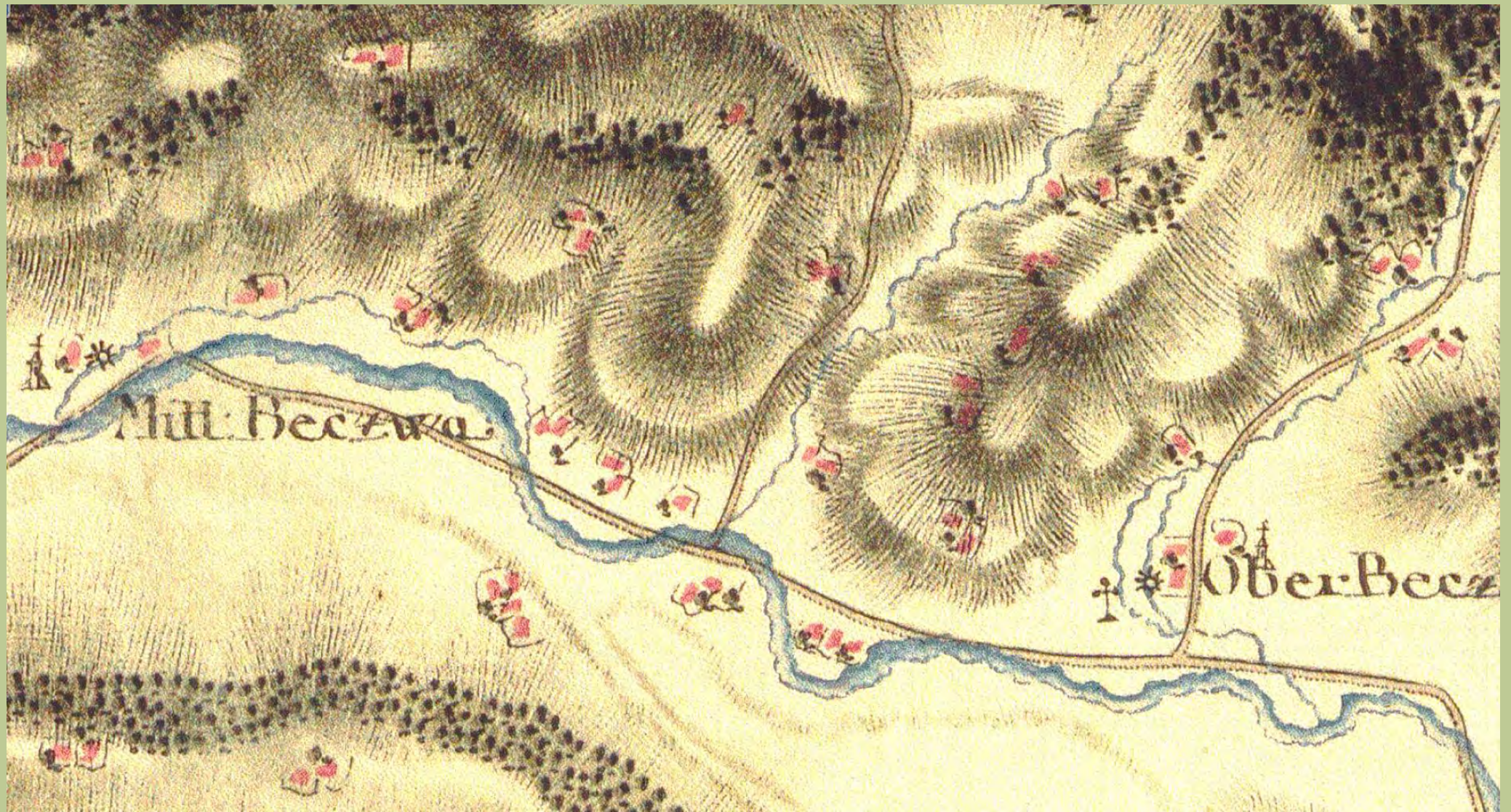
V letech 1764-1768 probíhalo na Moravě první vojenské mapování a to způsobem, že důstojníci topografické služby projížděli krajinu na koni a mapovali metodou „od oka“, tzn. pouhým pozorováním v terénu bez podkladu trigonometrické sítě. Z toho důvodu bylo mapování nepřesné a nevyvážené. Pochopitelně velká pozornost byla věnována komunikacím, vodním tokům, využití půdy a objektům v krajině. Na okraji každého mapového listu byl připojen seznam obcí a kolonky pro doplnění počtů osedlých: sedláků, chalupníků a chovaných koní. Na Prostřední Bečvě mělo být 14 sedláků a 86 chalupníků, kteří chovali 42 koní.²⁶ To představuje až 100 osedlých, což je oproti 59 v Tereziánském katastru již výrazný nárůst a odpovídá to skutečnosti spíše až osmdesátých let 18. století, kdy za již samostatné vlády Josefa II. došlo ke korekcím mapování a jeho dokončení. Jak je na mapě zřejmé, hlavní údolní cesta procházela přes koryto Bečvy několika brody. Ostatně i sám císař Josef II., když v neděli 30. dubna 1780 se svými šesti pobočníky dorazili na koních z Meziříčí na hornobečvanské fojtství k noclehu, nadiktoval sekretáři záznam do cestovního deníku: „...*Velmi pohodlná vozová cesta, často se musí přecházet vodou. Bez toho, že je ale ve strmém místě v horách, lze připravit dva nebo tři ani ne velké mosty a třeba celá trasa bude vozová. Lesní porosty jsou v celém tomto horstvu velmi mizerné; nadmíru je vypásají kozy a ovce, které jsou u obyvatel jejich nejlepší obživou...*“.²⁷ Na mapě jsou zřetelně vyznačeny na vodních struhách všechny tři prostřednobečvanské mlýny, dolní panský mlýn s valchou na Bečvě a horní panský mlýn na Kněhyni naproti hornobečvanskému fojtství. Z dalších vrchnostenských podniků byla důležitá sklářská huť v Kněhyních, zřetelně zakreslená na svém dolním původním stanovišti. U fojtství je pak vyznačen fojtův mlýn. Nad jeho vodním náhonem jsou zakresleny zřejmě nějaké hospodářské budovy při fojtství, z nichž jedna byla později obecní sýpkou, jak dokládají indikační skici z r. 1833. Při kněhyňském rozcestí a u rozcestí k Hutisku a Solanci stály kříže, v místě dnešní Nové fojtova kovárna, doložená v r. 1749 v rozpise fojtových rolí v poddanské přiznávací fasi. Je zřejmé, že mapové zobrazení nad pravým břehem Bečvy směrem k radhoštskému masivu je značně nepoměrné, zjednodušené. Nicméně jeho pěkným dokladem na samotném horském hřebeni je zachycení tehdy nikoliv pusté, ale ještě obývané poustevny. Situace východně od Fiuráškovy dvora nad levým břehem Bečvy je značně zkreslená, chybí tu nejen vyznačení vodotečí potoků Adamského a Kyvňachy, ale i pasekářských gruntů Ondryášova, Blinkova a na Adámkách.

²⁶ <https://www.gisonline.cz/slovník/cisarske-otisky/>
http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=mo&map_list=m056

²⁷ MALINA, Karel J.: Císař Josef II. na Horní Bečvě v r. 1780. Při cestě do Ruska přenocoval na fojtství z neděle 30. dubna na pondělí 1. května 1780. *Hornobečvanský zpravodaj*. 2016, říjen, s. 6-7.

4.2 Nárůst počtu usedlostí v letech 1755-1770

Podobně jako i v jiných obcích bylo na Prostřední Bečvě na přelomu let 1770-1771 zavedeno uzákoněné číslování domů. S číslováním se začínalo tehdy obecně obvyklým způsobem a to u prvního domu po pravé straně cesty, kterou se od Dolní Bečvy na Prostřední Bečvu vjíždělo, a pokračovalo ve sledu tak, jak bylo možné jednotlivé části obce projít, víceméně v souladu se směrem chodu hodinových ručiček. V centrální a souvisle obydlené části obce bylo přiřazování domovních čísel započato a posléze i zakončeno. Od Borutovy usedlosti s číslem 1 směřovalo podél Bečvy do Bacova, z Bacova zamířilo na Ježovec a Humenec v západní části Kněhyňského údolí, odtud přes Jamu na Suchou a Podstupně, spádem dolů celým Kněhyňským údolím na jeho začátek, z něhož pokračovalo přes Gálku do centrální části a z ní přešlo z levého na pravý břeh potoka Kyvňachy, kde byly zahrnuty všechny prostřednobečvanské usedlosti na Horní Bečvě. Po přechodu zpět na levý břeh potoka Kyvňachy bylo číslování vedeno k usedlostem na Adámkách a ve Fiuráškově dvoře. Pak následoval odklon ke třem usedlostem na jižních svazích Benešek ve Velkých Karlovicích a návratem odtud šlo za Fiuráškův dvůr a grůň, kde bylo číslování zakončeno při rozcestí k Hutisku a Solanci na fojtově kovárně číslem 82.

Měla tedy k r. 1770 Prostřední Bečva 82 domovních čísel, což představuje od r. 1755 nárůst 21 usedlostí (v mapových přílohách označených světlemodrou barvou). Do plného počtu 82 očíslovaných stavení je započítán také panský mlýn s valchou a fojtova kovárna, které Tereziánský katastr neeviduje (59+2+21).

Jenže to zcela přesně neodpovídalo skutečnosti. Během číslování, jak jeho sled vykazuje, zcela minuli kněhyňský mlýn. Vrchnost jej sice v r. 1750 odprodala Janu Tomkovi, v r. 1761 schválila jeho postoupení Martinu Fiurému z Horní Bečvy, ale prodejní smlouva byla ratifikována až v r. 1779.²⁸ Teprve až někdy v rozmezí let 1771-1775 mlýn dodatečně obdržel domovní číslo 91.

Také pasekářským gruntům, kolem jejichž hromadných dvorů mohlo být rozestavěno více obytných chalup, se přidělovalo jediné domovní číslo. Dokonce stejně tak tomu bylo v domovním číslování na Dolní Bečvě u oněch pěti gruntů, které byly rozděleny na poloviny už před r. 1755 a Tereziánský katastr tento stav registruje a vlastníky všech polovin vykazuje za samostatné hospodáře.²⁹ Na Prostřední Bečvě k dělení nejstarších a největších gruntů dochází později, až v následujících letech po roce 1755: Podle gruntovních záznamů v r. 1759 u Blinků – č. 76, v r. 1763 u Smočků – č. 5 a Ondryášů – č. 71.³⁰

²⁸ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 198, sbírka vrchnostenských privilegií, kopiář, Ternio VI., fol. 6r-v.

²⁹ MZA Brno, D 4, sign. 28; ukl. j. 28, fol. 166v, 167v, 168v, 171v, 172v.

³⁰ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 111, sig. 3452, fol. 34r, 102r, 107r. Volná dělitelnost usedlostí byla přípustná od r. 1753, v r. 1771 byl zaveden její zákaz a následovalo stanovení hranice dělby, nejmenší plocha výměru určena okolo 13 jiter.

4.2.1 Usedlosti s původem v poslední třetině 17. století

Stejně jako u části nově osedlých pasekářů v Tereziánském katastru také u dvou usedlostí, nově vzniklých či samostatně oddělených před zavedením domovního číslování, se nám přímo nabízí odhalení možných okolností jejich vzniku či snad přímo jejich předchozí existence, sahající nikoliv jen krátce před rok 1755, ale dokonce až do 17. století.

Prvním případem je usedlost č. 23 v Bacově na Grapě (v současnosti čp. 58), která měla zřejmě dávnou spojitost s níže situovaným hospodářstvím č. 22 (dnes čp. 57), jak napovídají Lánový rejstřík společně s urbářem panství v letech 1675-1676. Podle urbáře držitelem gruntu č. 22 byl tehdy Jura Zubek a v jeho sousedství zapsali chalupu, jejímž vlastníkem měl být Jura, syn Zubků. V poslední třetině 17. století byla tedy Grapa součástí Zubkova gruntu nejen pasekářsky využívanou, ale patrně už obydlenou. Druhý hodně podobný případ představuje usedlost č. 63 Na Kněhyni naproti hornobečvanskému fojtství. Pokud bychom ji nahlíželi z pouhého hlediska zavedeného domovního číslování, vyvolává zdání, že byla zřízena v prostoru dosud nevyužívané dominikální půdy. Teprve následující urbaniální fáze z r. 1775 ji výslovně k r. 1755 potvrzuje jako součást sousední Šmýrovy usedlosti, rozložené nad protějším břehem Kněhyně pod č. 62. Podle urbáře v r. 1676 tehdejší držitel tohoto nejstaršího chalupnicko-pasekářského gruntu na Prostřední Bečvě Matěj Stavinoha odváděl vrchnosti plat až ze tří chalup. Tudíž považujeme za nesporné, že půda odloučené usedlosti č. 63 samozřejmě musela být do jisté míry rolnicky obhospodařovanou a přímo obývanou už v 17. století.

4.2.2 K pokračující pasekářské kolonizaci a působnosti sklářské huti v Kněhyňském údolí

V polovině 18. století představuje Kněhyňské údolí zbývající část území Prostřední Bečvy, kde dosud nebyl ukončen osídlovací proces pasekářské kolonizace. Po roce 1755 se projevil vznikem řady chalupnických usedlostí, přesněji řečeno teprve završením jejich pozvolného ustálení na využitelné půdě lesních pastvin, z níž nově osedlí náročnou kultivační prací vytvářeli louky a role. U tří z nich je dobře patrným jev, kdy pasekáři z dosavadních usedlostí takovou půdu se svými rodinami zaujímali v prostoru, který se rozkládal hned za předělem jejich pozemků. Tímto způsobem vznikla malá hospodářství Jurošků pod č. 58 a 59, navazující na Juroškův pasekářský grunt č. 38 na Humenci. A v návaznosti na pasekářský grunt č. 60 Na Kopečku také Malinova usedlost č. 56 Na Skáli, kde na panském zřídil roli a postavil chalupu Jiří Malina, který za ni vrchnosti už v r. 1752 vyplatil 10 rýnských a odkoupil ji tak do dědičného nájmu.³¹

Podle přidělených domovních čísel je vidět, že postupující osídlování přirozeně zasáhlo také severozápadní část obce a do jisté míry tady mohlo mít úzkou souvislost právě s činností sklářské huti. Obytné stavení sklářů, nevíme, zdali včetně souboru staveb samotné huti nad ústím Stupňového potoka do Kněhyně, bylo zahrnuto pod č. 46. V širším okolí sklárny nad pravým břehem Kněhyně stály tři chalupy. Z nich největší pozemkovou výměru měla usedlost nad sklárnou č. 48, k jejíž ve svahu rozlehlé lesní pastvině máme pro lokalitu V Huti opět doložen starý název V Ráztokách. Obýval ji se svou rodinou panský hajný Jan Vojkůvka

³¹ Tamtéž, fol. 167r.

(* cca 1728 + 2.6.1792).³² Pod sklárnou za potokem na úpatí svahu Příkré následovala chalupa č. 47, rovněž obydlená sklářskými řemeslníky. Na samém dně Kněhyňského údolí pod hutí umožnila vrchnost rodině Schönů využít rovinatých, ale jinak plošně nepatrných kusů země k založení chalup č. 49 a 50. Na jejich předka Leopolda Schöna nepřímo odkazuje Josefský katastr zápisem polí obvykle rozorávaných hákem při ústí Cipkového potoka do Kněhyně pod názvem Poldove hákoviny.³³ Tři chalupnické usedlosti byly shledány rovněž Na Podstupních, kterým konskripční číslování v r. 1771 po přechodu od Suché přidělilo čísla 43, 44, 45. V dolní části podstupeňské lokality chalupa č. 44 představovala pasekářskou živnost, k níž je zmiňován záznam dokonce už z listopadu 1729, kdy její rozlehlou jižní stráň od vrchnosti odkoupil Matěj Křištof za odvedené dvě krávy v ceně 20 rýnských.³⁴ Z dokladu tedy plyne, že v tomto prostoru ve dvacátých letech nejen před vznikem sklářské huti, ale také už záhy po rozběhnutí jejího provozu vrchnost pokračovala v odprodejích odlesněných a k rolnickému hospodaření příhodnějších částí půdy. A následně v padesátých letech, kdy hranice nevyužitého lesního bohatství musela sahat už jen k hornímu okraji podstupeňské lokality, vrchnost poddaným z Prostřední Bečvy odprodává její centrální a horní část. Menší díl, doslovně uvedený jako „kút na lúku“, odkoupil Jura Křištof z Humence č. 37 za 10 rýnských a jeho pravidelný roční odvod z louky do panských důchodů činil 30 krejcarů. Vedle Křištofa východní a rozsáhlejší díl Pod Stupňami, podobně označený jako kus země na louku, s ročním odvodem 45 krejcarů získal v r. 1754 Jan Mitáš, držitel selské usedlosti situované u Bečvy nad panským mlýnem a valchou.³⁵

Opis obou jejich listin, vystavených vrchností, je víceméně prvním známým pramenem vrchnostenské provenience, ve kterém se Podstupně zmiňují. Zároveň první vojenské mapování (kap. 4.1) nás ujišťuje, že sklářská huť ještě ve druhé polovině šedesátých letech spočívala v její původní lokaci, která byla podle našeho zjištění úzce spojena s názvem V Ráztokách. Po čase (snad nejdříve na přelomu šedesátých a sedmdesátých let) nepochybně z důvodu postupu do stále vyšších poloh za bukovým dřevem svou dřívější základnu na dně údolí Kněhyně opustila a byla vysunuta do lokality Pod Stupňami, do samého okraje jejího západního rohu nad Křištofovou loukou v nadmořské výšce 850 m. n. m. Umístění a situaci jejího druhého stanoviště Pod Stupňami přesně zakresluje a slovy „Alte Glasshütte“ (stará huť) označuje hospodářská mapa panství z let 1810-1816.³⁶ Podle výsledků nedávného výzkumu v podstupeňské lokalitě jeho autoři zcela správně předpokládají její návaznost na mnohem níže položenou huť v kněhyňské lokalitě V Hutí a také poukazují na neobvyklost umístění zdejší lesní sklárny, které se

³² ZAO, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 114, sig. 3455, fol. 68r;

<https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=677ceea6217f4e01beb290e39164c616&scan=d1cd70486dd2467188f1be1d8c175fb1>. Ovšem hlavní kniha ji uvádí chybně pod starým číslem popisným 47 namísto 48. Záměnu odhalují starší prameny: MZAB, D 6, sign. 4023; ukl. j. b 4023, topografická čísla 899-900, 922-925; ZAO, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 687, mapový list 7.

³³ MZAB, D 6, sign. 4023; ukl. j. b 4023; zde ve zvlášť uvedeném soupise lesů v obci, v popise hranic lesa Dolní Kněhyňa s Prostředním grúněm.

³⁴ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 111, sig. 3452, fol. 92v-93r; i. č. 116, sig. 3457, fol. 85.

³⁵ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 198, Ternio V., fol. 7v; Ternio VIII., fol. 4r.

³⁶ ZAO, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 687, mapový list 7;

<https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=F21C5B15E4FD4B28B21D1E815FC4EF81&scan=7e4f1d6d39734959925fd6218020c5e0>.

vymykalo jejímu tradičnímu vzoru. Náročnost horského terénu pod příkrým svahem Stupňového patrně přinutila její stavitele, aby při jejím zakládání opustili obvyklou praxi. Jiná lokalita sklárny v katastru Prostřední Bečvy prokázána není. Ostatně právě zmíněný nejnovější výzkum zcela vyloučil možnost jejího výskytu v Bacově, která se na Prostřední Bečvě dlouho tradovala.³⁷ Jestliže se nedá s jistotou časově odhadnout začátek podstupeňského sklářského provozu, podobně je tomu i s jeho ukončením. Prvním písemným pramenem, který nepřímě svědčí o tom, že huť Pod Stupňami již zanikla a přestěhovala se do Horního Rozpitého na Dolní Bečvě, je Josefský katastr Prostřední Bečvy. V něm vložený popis hranic katastrální obce z 23. září 1787 zmiňuje na hranici s Dolní Bečvou v sedle mezi Kyčerou a Snazem cestu vedoucí z Bacova do nové sklářské huti. A současně v katastrálním svazku se soupisem pozemků podle topografických čísel je ještě zmíněna vrchnostenská sklářská huť v lokalitě Pod Stupňami. Pastviny, louky a roli v jejím okolí využíval za odváděný činžovní plat vrchnosti sklářský tovaryš Antonín Štula (* cca 1755 † 20.2.1796), který v té době obýval vrchnostenskou chalupu č. 47 v lokalitě V Huti. A cesta k opuštěné sklářské huti procházející pozemky Martina Křištofa byla označena jako nepoužitelná a nevyužívaná.³⁸

4.2.3 Usedlosti mimo vlastní území Prostřední Bečvy

Ve známém směru a postupu v členité krajině do vyšších horských poloh neustávající osídlovací proces, na kterém se poddaní z Prostřední Bečvy podíleli, pokračoval nejen na místech vlastní domovské obce, ale zcela přirozeně pronikal i na území Horní Bečvy a Velkých Karlovic. Na kusech panské půdy s lesními pastvinami, které tam osedlí z Prostřední Bečvy nabyli v dávné či pozdější době, až postupem času začali s povolením vrchnosti zřizovat stálá hospodářství. Tyto usedlosti se svými pozemky, stavbami a lidmi přináležely k domovské obci a pod její poddanskou samosprávu. Tato skutečnost nebyla nikterak změněna ani Josefským katastrem, který nově zavedl katastrální obce. V Kněhyních za obecní hranicí na Horní Bečvě pocházejí z období po roce 1755 tři usedlosti: v Komárovém U Koníčků - č. 53, Bordovských v údolí Kněhyňky - č. 54 a Cviklova Pod Červencem - č. 55. Nejrozložitějším z nich byl Bordovského pasekářský grunt, v jehož počátcích jej získal Jakub Bordovský, tkadlec z Frenštátu, který se někdy v polovině 18. století usadil na Prostřední Bečvě a v r. 1752 tu založil vlastní rodinu. K jedné ze tří prostřednobečvanských usedlostí ve Velkých Karlovicích z téže doby nacházíme v gruntovní knize ojedinělou zmínku, která přibližuje, jak tyto obydlené paseky mimo vlastní území obce zpravidla povstaly. Při už zmíněném rozdělení pasekářského gruntu

³⁷ KRAMOLIŠ, Č.: *Rožnovský okres*. Vlastivěda moravská. II. Místopis Moravy, č.55, Brno 1907, s. 142; BALETKA, Ladislav – PAŠTIKOVÁ, Jana: *Historie a současnost podnikání na Vsetínsku, Valašskomeziříčsku a Rožnovsku*, c. d., s. 122; ŠPANIHEL, Samuel – VALOUŠKOVÁ, Kamila – MAŠLÁN, Pavel: *Lesní sklárny na Valašsku – I. etapa*. Sklář a keramik, 67, č. 7-8, s. 150, 151-152.

³⁸ MZAB, D 6, sign. 4023; ukl. j. b 4023, topografická čísla 848-853, 882; <https://www.mza.cz/aron/apu/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/dao/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/file/3e67f83f-0698-4490-815d-a9ac3d9a9e8c>; <https://www.mza.cz/aron/apu/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/dao/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/file/556db344-208f-4364-8bad-4bbce1cc40cb>; <https://www.mza.cz/aron/apu/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/dao/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/file/ee0f72b2-249f-48db-9c47-e414b9d475be>. V Josefském katastru obce Dolní Bečva sklářská huť snad jako teprve rozestavěný objekt ve vrchnostenských lesích uvedena není.

Adama Blinky v r. 1759 mezi jeho dva syny se poukazuje ještě na třetího nejmladšího syna Martina, který na louce v otcově javořině, zvané Blinkova Beneška, postavil chalupu a za to místo bylo vrchnosti vyplaceno 50 rýnských. Protože ale sám neměl dědice, měla usedlost č. 80 (dnes Velké Karlovice čp. 474) v javořině po jeho smrti připadnout ke společnému gruntu obou bratrů. Javořinu na Beneškách Adam Blinka nabyt do dědičného nájmu podle stvrzující udělovací listiny z r. 1743 za cenu 150 zlatých a s povolením na ní pást nejvýše 180 ovcí.³⁹

Už v poslední třetině 17. století patřila k hornobečvanskému a potažmo prostřednobečvanskému fojtství rozsáhlá louka Hanzlová v Karlovicích. Po svém otci ji obdržel se svými dvěma mladšími bratry fojt Jan Tomek (1672-1742). Zápisem z r. 1712 se současnou zmínkou o stánisku a košařiskách je doloženo, že tu bratři Tomkovi měli společnou salaš. Podle genealogických dat byl nejmladší syn někdejšího fojta Jana Tomka Martin Tomek (1730-1797) pravděpodobným zakladatelem prostřednobečvanské usedlosti č. 79 (dnes Velké Karlovice č. ev. 319) v severní části Hanzlové s dodnes známým pomístním názvem Polana.⁴⁰

4.3 Prostřední Bečva v r. 1775

V r. 1775 byla pro celé panství vypracována urbáriální fase, která je obdobou urbáře a představuje pro každou obec zvlášť samostatný nelinkovaný sešit se soupisem jednotlivých osedlých bez jakéhokoliv sumáře. Na Prostřední Bečvě byli seřazeni do tří skupin. U každého držitele usedlosti je uvedeno domovní číslo a přistoupil-li k zá kupu své nemovitosti podle patentu z r. 1771 či nikoliv, což znamená, zda za mírný peníz vykoupil od vrchnosti svou chalupu s pozemky, které mu byly dosud svěřeny do dědičného užívání, ale jejich skutečným vlastníkem zůstávala vrchnost. Pokud tak učinil, stal se už jejich definitivním majitelem. Dále se uvádí jméno, kdo na usedlosti hospodařil podle Tereziánského katastru v r. 1755. Stručně je pak uvedena výměra pozemků a počet fůr sklizeného sena. Následuje vyčíslení ročně odváděné státní daně a povinné naturální dávky vůči vrchnosti, které byly v uvedeném množství pro všechny stejné (ze staromoravské měřice čtyři a půl achtele [osminy] ovsa, jedna slepice a čtyři vejce). Nejvíce zatěžujícími byly roboty. Gruntovníci a velcí chalupníci na poddanské půdě robotovali se třemi až čtyřmi koňmi tři dny nebo až šest dnů ročně. Protože nemívali tolik koní, museli se spřahat, aby dosáhli předepsaného výkonu a tím se jim robota navyšovala. Kromě potažní roboty mívali k zastání jednou pěší osobou určeno šest, devět nebo až dvanáct robotních dnů v roce. Nadto ovšem ještě museli v různé výši za zbytek roboty hradit vrchnosti robotní plat. Menší chalupníci a dominikalisté měli ročně pro jednoho pěšího robotníka uložený různý počet dnů, nejvýše dvanáct, a k tomu i zmíněný robotní plat.

Na závěr za rozepsanými dominikálními pozemky s jejich výměrou a výnosem je uvedena celková částka, kterou jednotlivý držitel musel vrchnosti ročně splácet v termínech o sv. Jiří a sv. Václavu. Z pomístních názvů luk či pastvin je pak zřejmé, kde jinde na Prostřední Bečvě či ve které sousední obci se mimo samotnou usedlost jeho pozemky ještě nacházely. Žádné naturálie

³⁹ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 111, sig. 3452, fol. 34r; i. č. 198, Ternio I., fol. 19r.

<https://digi2.archives.cz/da/permalink?xid=ddb27159ccf04c6e935c072f724b2d4b&scan=d0129ccadfc94b389c4b87fa75d21cdb>.

⁴⁰ ZA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 48, sig. 3438, fol. 145v; VAŠUT, Radim J.: Genealogie našich předků. Soukromý tisk, 2. testovací vydání, Olomouc 2008, s. 239, 241, 243, 244, 246.

neodváděla většina dominikalistů, zapsaných od pořadového čísla 18, což byli držitelé nejmladších drobných chalupnických usedlostí na dominikální půdě. Zajímavým případem byla chalupa č. 49 Valentina Šeny na úpatí Příkrého, která mimo plat vrchnosti ve výši 28 krejcarů nebyla zatížena státní daní ani robotou a bylo u ní poznamenáno, že mladý voják Ondřej Machus vzal s sebou manželku a zbývající děti zde setrvávají jako dědicové pro případ, že by se nevrátil.⁴¹

Urbariální fase podle nejvyššího uvedeného domovního čísla nepřímě dokládá k r. 1775 92 obývaných staveb, tzn. že od přelomu let 1770-1771, kdy bylo číslování zavedeno, přibýlo v obci dalších devět nových stavení. Samozřejmě k nim nelze přičítat kněhyňský mlýn, který až v tomto období pro nevysvětlitelné opoždění obdržel dodatečně číslo 91. Přitom urbariální fase současně eviduje pouze 85 osdlých (Martina Šmýru č. 62 a Martina Janíčka č. 63 pod jednou dříve nerozdělenou usedlostí). Nezachycuje Pod Stupňami u Mitášů při jejich chalupě č. 43 jejich nedalekou chalupu č. 45. A také nově přibylou Fiuráškovu chalupu č. 83 na Horní Bečvě v Hlubokém pod Kyvňáčkou. Pochopitelně nezahrnuje vrchnostenské objekty, jakým byl mlýn a valcha pod č. 7, chalupy sklářů pod č. 46 a 47 a chalupu č. 90 v Kněhyních. Mimo ně také fojtovu kovárnu č. 82 a kněhyňský mlýn č. 91.

Vývoj počtu usedlostí a domů na území současné Prostřední Bečvy a od r. 1703 v obci Prostřední Bečva

Rok	Usedlostí	Domů	Z celkového počtu na území jiných obcí			
1656	22					
1667		49				
1675	44					
1676		56				
1749	59		Horní Bečva 3			Solanec 1
1755	59		Horní Bečva 3			Solanec 1
1770		82	Horní Bečva 5	Velké Karlovice 3		Solanec 1
1775		92	Horní Bečva 8	Velké Karlovice 4	Dolní Bečva 1	Solanec 1

⁴¹ MZAB, D5, sign. 61/P, ukl. j. 160; <https://www.mza.cz/aron/apu/196ecb2f-beac-4ea7-a136-f81cd3e4ef4b/dao/196ecb2f-beac-4ea7-a136-f81cd3e4ef4b/file/eea9e639-bef7-4438-a2d4-af3af924692b>.

Soupis osedlých podle urbaniální fase v r. 1775

Pořadové číslo	Jméno	Domovní číslo	(Z)akoupený (N)ezakoupený	Lokace v jiné obci
-------------------	-------	------------------	------------------------------	-----------------------

Dědičný rychtář:

	Jiří Mikulenka	11	Z	
--	-----------------------	-----------	---	--

Gruntovníci nebo pasekáři:

1	Jan Machus	2	N	
2	Václav Vašut	3	N	
3	Jiří Křistek	4	N	
4	Jan Mitáš	8	N	
5	Jan Malý	9	N	
6	Josef Pastorek	13	N	
7	Václav Juříček	16	N	
8	Jan Fárek	64	N	
9	Ondřej Blinky	76	N	
10	Jan Ondryáš	71	N	
11	Jiří Fiurášek	77	N	
12	Mikuláš Smoček	5	N	

Chalupníci na poddanské půdě:

1	Martin Solanský	6	N	
2	Pavel Vala	12	N	
3	Jiří Janíček	14	N	
4	Jan Skalický	17	N	
5	Jiří Ondryáš	31	N	
6	Ondřej Křenek	67	N	
7	Václav Křenek	69	N	

8	Jan Fiurášek	70	N	
9	Martin Šmýra	62	N	
	Martin Janíček	63	N	
10	Mikuláš Blinka	19	N	
11	Jan Petřvalský	72	N	Horní Bečva
12	Mikuláš Holub	15	N	
13	Jakub Kantor	25	N	
14	Martin Vaněk junior	30	N	
15	Jan Švihel	33	N	
16	Michal Bil	29	N	
17	Jiří Jurča	28	N	
18	Michal Vašut	27	N	
19	Martin Vaněk	34	N	
20	Jan Jurajda	32	Z	
21	Jan Vaněk	26	Z	
22	Jan Skalík	24	Z	
23	Václav Křištof	22	Z	
24	Václav Křištof	35	Z	
25	Jiří Vašut	20	Z	
26	Matěj Chuděj	36	N	
27	Ondřej Křištof	37	Z	
28	Jan Jurošek	38	Z	
29	Josef Malina	60	N	
30	Kateřina Kantorová	66	N	
31	Jan Pavlica	75	Z	
32	Martin Skokan	40	N	

Nově osedlí chalupníci na vrchnostenské půdě:

1	Martin Boruta	1	N	
2	Jan Kubáň	10	N	

3	Jan Chuděj	18	N	
4	Mikuláš Mika	21	Z	
5	Jan Vala	41	N	
6	Ondřej Fojtášek	42	Z	
7	Martin Žitník	39	N	
8	Jan Mikulec	51	N	
9	Jiří Polášek	61	Z	
10	Jan Solanský	68	N	
11	Jiří Belháč	73	N	Horní Bečva
12	Martin Kocián	81	Z	Solanec
13	Jiří Slovenčák	65	Z	
14	Jiří Bělunek	74	Z	
15	Jan Ryšica	23	N	
16	Martin Tomek	79	N	Velké Karlovice
17	Martin Mitáš	43 (+45)	Z	
18	Václav Jurošek	59	N	
19	Jiří Vaculčák	87	N	
20	Jan Koníček	53	Z	Horní Bečva
21	Martin Belháč	78	N	Velké Karlovice
22	Jan Křenek	92	N	Horní Bečva
23	Jan Cvikl	55	N	Horní Bečva
24	Jiří Mikulec	88	N	
25	Martin Skokan	57	N	
26	Marina Ondryášová	89	N	Dolní Bečva
27	Martin Blinka	80	N	Velké Karlovice
28	Ondřej Jurošek	58	N	
29	Jakub Bordovský	54	N	Horní Bečva
30	Jiří Malina	56	Z	
31	Martin Pivka	86	N	

32	Jan Vojkůvka	48	N	
33	Jiří Šén	50	N	
34	Jan Galčák	52	N	
35	Štěpán Malík	44	N	
36	Jan Mitáš	8	N	
37	Petr Bártek	84	N	Velké Karlovice
38	Ondřej Stavinoha	85	N	Horní Bečva
39	Valentin Šén	49	N	

Barevně vymezená období vzniku usedlostí:

do r. 1656

1656 – 1675

1676 – 1755

1755 – 1770

1771 – 1775

4.4 Prostřední Bečva podle Josefinského katastru v r. 1787

Nedostatky předchozích katastrů, které při soupisech půdy vznikly na základě vrchnostenských přiznání a odhadů, vedly Josefa II. v r. 1785 k vydání patentu, který nařizoval nově vyměřit půdu v terénu. Josefinský katastr zavedl katastrální obce a dříve než se začaly měřit jednotlivé pozemky, byla nejprve zjištěna a popsána poloha obecních hranic a jejich popis se stal součástí knihy katastru každé obce. Parcely pozemků získaly topografická čísla, která jsou však nepoužitelná, protože na ně nenavazuje žádná katastrální mapa. Základní jednotkou plošné míry se stalo 1 rakouské jitro = 1600 sáhů čtverečních = 0,5755 ha. Josefinský katastr vyměřoval rustikální i dominikální pozemky, ale nikoliv pozemky, které nebyly využívány k zemědělské činnosti, jako byly stavební plochy, silnice, potoky a skály. Celková výměra katastrální obce tedy neodpovídala zcela její reálné rozloze. Katastr je rozdělen na dva elaboráty: V prvním svazku je soupis a popis pozemků podle topografických čísel. Prostřední Bečva je v něm rozčleněna do 1221 parcel v deseti pozemkových tratích. Podle daňového tarifu rozlišoval katastr na Prostřední Bečvě tři základní třídy půdy a z výsledných souhrnů vyplývá, že louky s pastvinami představovaly až 68% ze zemědělsky užívané půdy, 14% pole a 18% lesy. Ve druhém svazku je soupis držitelů půdy, kteří jsou řazeni podle domovních čísel. U každého pozemku se kromě výměry uvádí i naturální výnos obilí, sena a dřeva, který je zároveň oceněn v penězích a z této částky je vypočtena v poslední rubrice roční daň.⁴² Celková výměra prostřednobečvanského katastru byla 3980 jiter a z ní vyčíslený výnos za rok činil 173 měřic žita, 1093 měřic ječmene, 1475 měřic ovsa, 1097 centů sena z luk, 1469 centů sena z pastvin, 319 sáhů tvrdého dřeva a 550 sáhů měkkého dřeva. Sumarizovaný roční výnos byl oceněn částkou 3815 zlatých a na ni připadající odváděná daň (kontribuce) obnášela 578 zlatých.

Téměř výhradně v držbě vrchnosti byly lesy, kterou jsou ještě zvláště podrobněji rozepsány včetně druhu dřevin, které v nich převažovaly. Skálí: smrk 8 jiter; Příkrý: jedle 32 jiter; Stupňový s Krabičankami: jedle 34 jiter; Noříčí: buk 169 jiter a jedle 339 jiter; Malinová a Cipková: bukový les 211 jiter a ovčí pastvina (javořina) 105 jiter (topografické č. 935,936); Kršlený s Kotlovú: jedle 11 jiter; Dolní Kněhyňa s Prostředním grúněm (mezi potoky Cipkový a Komárový): smrkový les 3 jitra a 111 jiter pastvin. Z poddaných měli les v katastrální obci Prostřední Bečva pouze dva: Jan Skalík č. 24 z Bacova 9 jiter bukového lesa a Josef Malina č. 60 z Kněhyň Na Kopečku 13 jiter smrkového lesa.

Josefinský katastr v r. 1787 podobně jako Urbární fáze z r. 1775 uvádějí v obci shodně nejvýše 92 domovních čísel. Ovšem v prvním katastrálním svazku jsou přece jen zaznamenávány také chalupy, které zatím byly bez vlastního samostatného domovního čísla. Můžeme je považovat za základ dosud neoddělených a až v pozdějších letech nově ustavených usedlostí, které

⁴² MZAB, D6, sign. 4023, ukl. j. a 4023, b 4023; <https://www.mza.cz/aron/apu/54953f51-fe11-4cf0-9120-a45d8d6661f2/dao/54953f51-fe11-4cf0-9120-a45d8d6661f2/file/88584047-2a94-41cb-83f2-9036b751117a>; <https://www.mza.cz/aron/apu/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/dao/56962cd7-22d0-44d6-98a0-7ce3ce791b31/file/3661973f-96e0-42f1-840d-318910a117b0>;

vznikaly poznenáhlým odloučením od mateřské usedlosti. Takovým příkladem bylo na pozemcích Šmýrovy usedlosti č. 62 stavení vzdálené až za potokem při zahradě pod Skalkou, dále chalupa situovaná u Juroškovy usedlosti č. 38 na Humenci a přínáležející Kateřině Kantorové zvané Uličkové z č. 66 Na Ulici (dodnes známý pomístní název z centra obce je poprvé doložen právě Josefským katastrem). A rovněž Křištofova chalupa Pod Stupňami. A lze mezi ně zařadit i kolibu zpod Skalíkovy louky nad levým břehem potoka, kolem níž měla rodina Valova z č. 12 obdělávané role a zmíněný srub jim zřejmě sloužil jako sezónní obydlí ať už při pasení menšího počtu ovcí nebo krav v mírnějším svahu okolní rozlehlé vrchnostenské pastviny (viz topografická č. 668, 714, 837-841, 878). Jinak kromě zámožnějších vlastníků javořin ostatní pasekáři samozřejmě drželi různé počty ovcí ať už jako hlavní či doplňkový chov a jako míšanici je odváděli na velké salaše nejspíše svých sousedů z Prostřední Bečvy. Konkrétní pomístní názvy spojené se známým výrazem z karpatského salašnictví košár a košářisko Josefský katastr dokládá u usedlostí č. 10, 36, 74 a 77 (topografická č. 179, 790-791, 1073, 1094-1095).

Ve druhém katastrálním svazku v soupise všech držitelů usedlostí chybí chalupy č. 46 a 47 sklářských rodin, č. 48 hajného Jana Vojkůvky a vrchnostenský objekt č. 90. Stejně tak šest nejmladších chalupnických usedlostí dominikalistů: č. 55 Jan Cvikla Pod Červencem na Horní Bečvě, č. 58 Josefa Jurošky a č. 59 Václava Jurošky v Kněhyních, č. 83 a 85 Pod Kyvňáčkou na Horní Bečvě, v Bacově č. 86 Martina Pivky a č. 87 Jiřího Vaculčáka. Půda spadající k těmto jedenácti objektům byla evidována mezi ostatní držbou vrchnosti. A nebyla tu samozřejmě ani chalupa č. 82 obývaná kovářem Jiřím Holubem, která s kovárnou přínáležela k fojtství.

V následující přehledné tabulce všech osedlých s uvedením celkové výměry jejich půdy jsou barevně odlišeny prostřednobečvanské usedlosti, které se nacházely v jiných katastrálních obcích. Mimo tyto usedlosti velcí pasekáři z Prostřední Bečvy vlastnili vrchností jim do dědičného nájmu udělené horské pastviny značných rozloh, kde měli své salaše. Javořiny poddaných z Prostřední Bečvy tvořily téměř souvislý pás po celé délce hřebene Vsetínských Beskyd, od Kotlové na Horní Bečvě až po Babí ve Velkých Karlovicích. Kvůli značně rozšířenému salašnickému hospodářství s vysokými počty ovcí vrchnost začala už od sklonku 17. století volné popásání stád na horách omezovat na přesně ohraničené pastviny, tzv. javořiny, a určovala pro ně maximální počet ovcí. Zřejmým záměrem bylo omezit škody v přirozeně zmlazovaných porostech v panských lesích a zároveň nepatrný příjem z lesů zvýšit o příjmy z javořin. V držbě rodu Fiurášků z č. 77 byla od r. 1698 javořina Vysoká na nejvyšším vrcholu Vsetínských Beskyd (o rozloze 300 jiter a pro neomezený počet ovcí), prostřednobečvanští fojti po svém předchůdci Jiřím Závorkovi drželi javořiny Jezerné (235 jiter, ovce a krávy) a Rybjanky (260 jiter, 100 ovcí), rod Janíčků od r. 1728 javořinu Janíčkovu Benešku (150 jiter, pouze pro hovězí dobytek). Rod Blinků z č. 76 měl od r. 1743 javořinu Blinkovu Benešku (300 jiter, 180 ovcí), javořina Babí v Karlovicích (100 jiter, 50 ovcí) byla udělena Jiřímu Juříčkovi z Bacova. V nejvýchodnější části Horní Bečvy mezi Vysokou a Kladnatou byla od r. 1743 ve vlastnictví rodu Vašutů z č. 3 javořina zvaná Vrch Bečvic (450 jiter, 200 ovcí). A pastviny Na Člověčí v Karlovicích užívala od r. 1761 selská rodina Pastorků z č. 13. Rodina Křenků z č. 69 měla rozsáhlé louky Ve Mšadlách na Horní Bečvě a též mlynářský rod Solanských už od r. 1728 měl za paseční plat od vrchnosti udělenou louku Hulenky na úbočí Poskly na Hutisku. Ovšem v době zakládání Josefského katastru pokud jde o počet chovaných ovcí, salašnické

hospodaření již dosahovalo svého vrcholu a v následujícím století začalo pozvolna upadat. Na salaších v jižních svazích radhoštského masivu v samotné katastrální obci Prostřední Bečva se nejspíše pásávaly ovce z Dolní Bečvy, z Rožnova a z Hutiska. Nejrozsáhlejší javořinou byla javořina Noříčí (466 jiter, pouze pro krávy), udělená už v r. 1726 Václavu Maňákovi z Rožnova. Jejím protějškem byla Kněhyňa (350 jiter 170 ovcí), která zaujímala jihozápadní svahy Čertova mlýna a východní část sedla mezi Čertovým mlýnem a Tanečnicí, od r. 1744 patřila dědičným fojtům z rodu Maléřů na Dolní Bečvě. Názvy obou javořin byly odvozeny od protilehlých stejnojmenných vrchů Kněhyňa a Noříčí na severní straně radhoštského masivu na hukvaldském panství. Také už s jejími lesy zmíněnou javořinu Malinová svěřila vrchnost v r. 1781 obci Hutisko jako náhradu za odstoupení javořiny Lopušanky v Karlovicích ve sporu se vsetínským panstvím.⁴³

Jižním směrem od Malinové následovala panská salaš na Kršleném o rozloze 150 jiter, kterou měli k r. 1787 v nájmu Jan Kvinta a Martin Halamíček z Rožnova (topografické č. 937). Při hranici s Dolní Bečvou v prostoru vymezeném od cesty na hřbetě Snozu až po skály Stupňového disponoval ovčí pastvinou o 95 jitrech Jan Vojkůvka z Dolní Bečvy (topografické č. 854).

Z katastrální evidence je zřejmé, že zvláště v hornobečvanských částech zmíněných javořin či pastvin pro krávy držitelé jejich podílů hospodařili nejen na pastvinách a loukách, ale měli tu i obdělávané role s pěstovanou pšenicí a ovsem, což naznačuje počátky již dalších nově zakládaných usedlostí zatím v podobě sezónních hospodářství. Jejich vlastníci jsou řazeni podle výše výnosu obilí: na Horní Bečvě Vašutovi z č. 3 (51 měřic), fojt Mikulanka z č. 11 (28 měřic), Křenkovi z č. 69 (18 měřic), Janíček z č. 14 (10 měřic), Fiuráškoví z č. 77 (7 měřic) a Vaněk z č. 34 (4 měřice); ve Velkých Karlovicích Ondryášovi z č. 71 (5 měřic) a Pastorkovi z č. 13 (1 měřice).

Osedlým z Prostřední Bečvy tehdy přináleželo 12% zemědělsky výnosné půdy na Horní Bečvě a 6% ve Velkých Karlovicích.⁴⁴ Naopak ve vlastní katastrální obci Prostřední Bečva využívali 44% z 3980 jiter evidované zemědělské půdy, další část 13,5% představovaly salaše a pastviny v držbě poddaných z Dolní Bečvy a z Rožnova a ostatních 42,5% půdy se nacházelo přímo v rukou vrchnosti (včetně javořin na Kršleném, Malinové a Vojkůvkovy ve Snozi).

⁴³ MALINA, Karel J.: *Prostřední Bečva 1703-1850. Vybrané kapitoly z historie obce*. Nepublikovaná studie, s. 32-47.

⁴⁴ MZAB, D6, sign. 4022, ukl. j. a, b 4022, Dolní Bečva; , sign. 4024, ukl. j. a, b 4024, Horní Bečva; sign. 4025, ukl. j. a, b 4025, Solanec; sign. 4026, ukl. j. a, b 4026, Hutisko; sign. 4029, ukl. j. a, b 4029, Velké Karlovice.

Soupis osedlých z Prostřední Bečvy podle Josefinského katastru v r. 1787 v jednotlivých katastrálních obcích

[illegible]

[illegible]

Čís. domu	Jména vlastníků usedlosti	P. Bečva		H. Bečva		Karlovice		Solanec		D. Bečva		Hutisko	
		jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů
43	Mitáš Jiří	2	770										
44	Malík Štěpán	3	1590										
45	vdova Mitášová	5	1084										
46													
47													
48													
49	Šena Valentin	5	517										
50	Šena Jiří	2	396										
51	Mikulec Jan	10	383										
52	Galčan Jan	8	1566										
53	Kubiš Michal			9	258								
54	Bordovský Jiří			17	315								
55													
56	Malina Jiří	5	1570										
57	Skokan Jakub	2	1308										
58													
59													
60	Malina Josef	59	1326	3	693								
61	Jurošek Jiří		750										
	Halamíček Josef	2	803	6	122								
62	Šmýra Josef	40	382										
63	Janíček Martin	29	1170										
64	Fárek Jan	39	1068										
65	Slovenčák Jiří	20	1196										
66	Kantorová Kateřina	1	925										
67	Křenek Ondřej	4	1558										
68	Solanský Jan		624										
69	Křenek Václav	76	459	20	1042								

[illegible]

Čís. domu	Jména vlastníků usedlosti	P. Bečva		H. Bečva		Karlovice		Solanec		D. Bečva		Hutisko	
		jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů	jiter	sáhů
88	Křenek Jiří		571										
	Mikulec Jiří		1560										
89	vdova Ondryášova									3	276		
90													
91	Fiury Jiří		565										
	Halamíček Jan												
92	Křenek Jan			27	189								
				817	1326	829	4	22	149	9	1586	8	284

vrchnost	1695	1016
----------	------	------

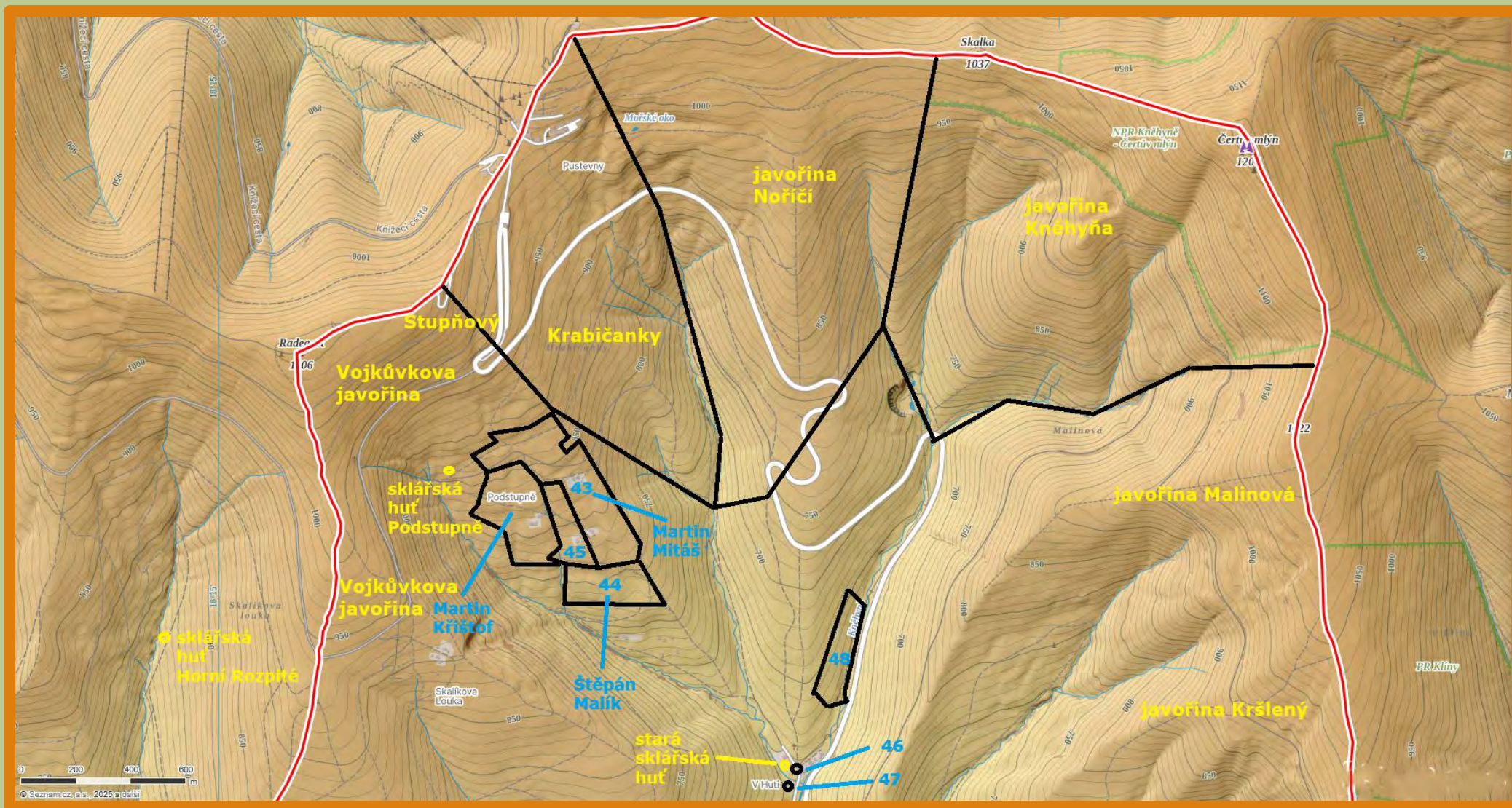
Usedlosti jiných domovských obcí:

8	Solanec Bil Josef	1	520
23	Dolní Bečva Vašutek Jiří	33	1555

Držitelé javořin a pastvin:

Malěř Jan, Dolní Bečva	276	713
Maňák Jan, Rožnov	212	130
Křenek Josef, Rožnov	53	298

Celkem	3980	1309
---------------	-------------	-------------

4.5 K proměně sídelní struktury Prostřední Bečvy v letech 1776-1821

Prostřední Bečva měla v r. 1775 92 domovních čísel a tento stav se tedy zatím beze změn odrazil i v Josefinském katastru z r. 1787. Na základě postupujícího domovního číslování je přece jen možné vysledovat, ve kterých lokalitách obce od r. 1776 docházelo dále k rozšiřování či zahušťování její sídelní struktury. A protože u pěti nově budovaných objektů známe přibližný či snad přesný rok jejich vzniku nebo stavby, mohli bychom pokračující vývoj v poměrně dlouhém období let 1776-1821 rozložit do několika nestejných časových úseků. Ovšem podobně jak je tomu u pozemkových katastrů, znovu se přesvědčíme, že zkoumat a postihnout v té době zcela úplný a přesný stav osídlení obce pouze z dalšího průběžného přidělování domovních čísel je komplikované až nemožné pro jeho nejednoznačný způsob, jakým bylo prováděno. Z toho důvodu ve vymezeném období sledovaný a nárůstem počtu nových usedlostí charakterizovaný vývoj osídlení členíme pouze do dvou časových úseků.

4.5.1 Od r. 1776 do počátku devadesátých let 18. století: domovní čísla 93 - 107

Za první přelomový čas tohoto údobí považujeme rok 1791, kdy v jeho měsíci červnu dosavadní mlynář z kněhyňského mlýna č. 91 Jan Halamík (1755-1809) obdržel od vrchnosti povolení ke stavbě nového vodního mlýna s jedním složením v Kněhyních nad soutokem potoků Kněhyně a Kněhyňka V Zole.⁴⁵ Mlýn s domovním č. 106 byl pravděpodobně dostavěn v letech 1792-1793.⁴⁶ V té době současně vrchnost přistoupila ve vlastní režii ke stavbě hájovny lesního revíru na Prostřední Bečvě. Objekt situovala nad pravým břehem Kněhyně v místě přímo nad brodem, k němuž od komunikace pokračující na Horní Bečvu odbočovala a procházela jí cesta směřující do Kněhyňského údolí. Nezbytný pozemek pro její stavení, hospodářské budovy a zahradu vrchnost patrně vyjmula s nějakým odškodněním z polností Fárkova gruntu č. 64. Hájovna nesla domovní číslo 107 a vrchnostenský revírník Martin Buš se tu podle matričních záznamů zdržoval již v letech 1792-1793.⁴⁷

⁴⁵ ZAO, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 113, sig. 3454, fol. 307v-308r; i. č. 771, sig. 6541, fol. 95r.

⁴⁶ Podle ověřených matričních svazků Prostřední Bečvy a Horní Bečvy v populačním cyklu narozených dětí Jana a Kateřiny Halamíkových v letech 1784-1806 existuje pro léta 1790-1795 neobjasněná mezera. Je alespoň doloženo, že kněhyňský mlýn č. 91 byl už v letech 1792-1794 obsazen mlynářem Janem Rybářem, kterému se tu 16. ledna 1794 narodilo první dítě a dne 21. srpna 1792 už jako prostřednobečvanský mlynář uzavřel sňatek ve Velkých Karlovicích. Kde se však v té době zdržovala mlynářská rodina Halamíkova nebo snad jen mlynářova manželka Kateřina, roz. Jurošková z Prostřední Bečvy, není známo. U domovního čísla přiděleného mlýnu ovšem existuje rozpor. Zatímco prameny vrchnostenské provenience mu připisují č. 106, matriky za života Jana Halamíka výlučně č. 108, které ale mělo být domovním číslem prosté chalupy v jiné části obce. Viz ZAO, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 113, sig. 3454, fol. 77v-78r. Matrika k mlýnu poprvé a následně již soustavně uvádí domovní č. 106 až od 17. prosince 1814 za nového mlynáře Josefa Halamíka. ZAO, Sbírka matrik, i. č. 2253.

⁴⁷ Martin Buš a také jeho nedaleký soused z protějšího břehu Kněhyně, mlynář Jan Rybář, uzavřeli ve stejný den 21. srpna 1792 sňatky ve Velkých Karlovicích. Bušův prvorozený syn se na č. 107 narodil 18. července 1793. ZAO, Sbírka matrik, i. č. 2479, fol. 14v; i. č. 2253.

Ze zkoumání pořadí přidělovaných domovních čísel vyplývá, že od r. 1776 až do samého počátku 90. let 18. století na Prostřední Bečvě vznikly nové objekty a usedlosti pod čísly 93-107. Z nich kromě dvou a panské hájovny byly všechny postaveny v Kněhyních. Jednalo se o drobné chalupnické usedlosti založené na vrchnostenské půdě, povětšinou s vyměřenou plochou zemědělsky využitelné půdy o rozloze 1-2 jiter, tedy 0,5755 – 1,1509 ha. Domovní čísla 94, 96-100 představují od pravého břehu Kněhyně ve stoupajícím svahu Na Skáli souvislé pásmo usedlostí, pro něž vrchnost rozprodala poddaným půdu z části zdejší vrchnostenské pastviny obnášející 28 jiter (v Josefinském katastru evidována pod topografickým č. 752). Podle toho, jak to umožňoval terén lokality, jejich půda byla rozměřena v pravidelných pruzích, dokonce u domovních čísel 96, 97 a 98 ve zcela shodné výměře 1 jitra a 532 sáhů. Další usedlost č. 93 s 1 jitem plochy navazovala na Postředním grúni na využívané půdě usedlostí č. 51 a 52. Na přilehlém území Horní Bečvy mezi levým břehem Komárového potoka a cestou do Komárového vznikla usedlost č. 102 s 1 jitem a 200 sáhů půdy. Pod Stupňami přibyla usedlosti č. 101 při potoku z Krabičanek se shodnou výměrou jakou měly zmíněné usedlosti Na Skáli. Smočkova chalupa č. 104 pod Skalíkovou loukou s necelým jitem půdy v Opáleném pod již uváděnými rolemi s kolibou Valových. A na Panských lúkách pod Zolou již za hranicí Horní Bečvy Kantorova chalupa č. 105 s 1 jitem 666 sáhů. Dvě chalupy byly nově evidovány mimo vlastní katastrální obec, č. 95 s 3 jitry a 1350 sáhů na Dolní Bečvě na úbočí Kyčery a č. 103 ve Velkých Karlovicích, která se 4 jitry a 1135 sáhů zaujímalá pozemky vklíněné mezi Janíčkovou a Blinkovou Beneškou, které předtím zřejmě přináležely k nedaleké starší prostřednobečvanské usedlosti č. 78.

4.5.2 Od první poloviny devadesátých let 18. století do r. 1821: domovní čísla 108 - 120

V následujícím období zaznamenáváme povětšinou opět chalupy postavené samostatně a odděleně na dominikální půdě bez zřejmé souvislosti se stávajícími usedlostmi. Z nich dvě pod tehdy přidělenými čísly 111 a 118 mohli ještě v r. 1972 zdokumentovat pracovníci rožnovského Valašského muzea v přírodě s jejich řazením do horské stavební tradice, typu neúplného sociálního prostředí a sociální vrstvy chalupníků. Jejich dokumentace je cenným dokladem a názorným příkladem chalupnických staveb a obydlí té doby.

Z řady jim podobných musela být i prostá chalupa pod č. 108 s rozsahem půdy 1500 sáhů ve vrchnostenské pastvině v Opáleném ve Snozi nad Bacovem.

Rozložitější chalupa č. 109 s připojeným hospodářským objektem bez jakékoliv evidované půdy byla patrně v r. 1793 postavena za špicí pozemků Fiuráškovy-Vašíčkovy usedlosti č. 70 v zúženém místě mezi cestou a Bečvou naproti vjezdu do dvora Křenkovy usedlosti č. 69. Chalupu hned od jejího postavení a po celé sledované období obývala početná rodina podruha Martina Lišky, který mohl být řemeslníkem či stál v něčí službě. Není jisté, nakolik spolehlivým je matriční záznam z r. 1820, podle něhož na č. 109 zemřel 28letý hajný Antonín Čermák.

Stavitelem chalupy č. 110 v lokalitě Podstupně na pozemku s rolí o rozsahu 1 jitro 850 sáhů, který přináležel k jeho rodné usedlosti č. 81 na Solanci, byl patrně Martin Kocián. V r. 1793 založil vlastní rodinu a v r. 1795 zde už s rodinou prokazatelně bydlel.

Na zcela zbytném kousku dominikální půdy mezi korytem Kněhyně a vodním náhonem ke kněhyňskému mlýnu č. 91 byla v r. 1794 postavena výše zmíněná chalupa č. 111, při níž byla zapsána pouze zahrada o 200 sázích. Její stavitel a vlastník je neznámým, podle matrik jím snad mohl být Jiří Cabák, který se předtím s rodinou jako podruh zdržoval na různých místech a posléze je na chalupě zmiňován jako chalupník.

Na samém dně Kněhyňského údolí mimo Kantorovu chalupu č. 105 a Halamíkova mlýna č. 106 byla ještě postavena chalupa č. 112 s 2 jitry 660 sáhy půdy, která ve druhé polovině následujícího století sehrála jistou roli při formování druhého centra obce v Kněhyních.

Domovní číslo 113 bylo od r. 1802 spojeno se znovu zřízenou sklářskou hutí v její někdejší prvotní lokaci. Po uplynutí nájemní lhůty v r. 1801 byla patrně vyhašena sklářská huť v Horním Rozpitém na Dolní Bečvě. V r. 1802 podle uzavřené smlouvy s vrchností skelmistr František Ležák z lukovského panství se zavázal postavit novou huť na panských pozemcích pod Kafkou na Horní Bečvě (sic!). Mimo to, že text smlouvy je dalším důkazem o pokračujícím nedbalém rozlišování, na území které katastrální obce se lokalita huti nacházela, z bližšího údaje o plánovaném umístění sklárny přímo a jediné plyne, že se jednalo o pozemek nad levým břehem Stupňového potoka pod vrchnostenskou chalupou č. 46, obývanou třemi generacemi sklářské rodiny Jana Kafky.⁴⁸ K výstavbě huti vrchnost Ležákovi poskytla 400 zlatých podpory a bezplatný odběr dřeva z panských lesů, na okolních pastvinách směl se svými pomocníky pást svůj dobytek. Poblíž huti byly pro skláře postaveny tři domky. Její součástí kromě objektu pro tavbu byly sklady, kůlny a stáje, sklep a mlýn na drcení křemene. Podobně jako šenkýři měl Ležák právo nakupovat pivo a víno z panských sklepů a draže je v huti prodávat. I v předchozích letech bylo samozřejmostí, že součástí zázemí sklářských dělníků bývala nálevna. Např. za rok 1780 vrchnost evidovala na Prostřední Bečvě dluh za odebrané pivo kromě fojta i na vrub sklářského tovaryše Kafky ve výši 14 zlatých.⁴⁹ Třetího šenku v obci až do doby kolem r. 1830 nebylo. Při Ležákově sklárně kromě nálevny měli skláři zřejmě k dispozici i obchod, neboť v r. 1820 tu v sousední chalupě č. 47 zemřel 88letý obchodník Josef Grosse.

První sklářská pec byla zprovozněna v září 1803 a od té chvíle měla smlouva platit 15 let. Po pěti letech mohla být postavena další sklářská pec, ale zda se tak stalo, není jisté, zatímco jeden objekt s pecí vyhořel. Ještě před uplynutím patnáctileté lhůty kvůli požáru, velice nákladnému přibližování dřeva k huti pro jeho nedostatek a chybějícím pracovním silám sklářů se provoz sklárny v r. 1814 komplikuje a dostává na určitou dobu do útlumu. V účetních pramenech vrchnostenské provenience se znovu připomíná od r. 1818, kdy je v Kněhyních zmiňováno i využívání potašárny. Základní surovinou pro výrobu potaše, kterou využívali nejen skláři, ale i koželuhové, byl dřevný popel a právě s místem výroby surového drasla zřejmě souvisí kněhyňský pomístní název Zola – V Zole.

⁴⁸ PEROUTKA, Bohumil: *Zaniklý průmysl na Rožnovsku*, c. d., s. 49; BALETKA, Ladislav – PAŠTIKOVÁ, Jana: *Historie a současnost podnikání na Vsetínsku, Valašskomeziříčsku a Rožnovsku*, c. d., s. 122. Jan Kafka (* cca 1722 † 18.9.1802 č. 46), matričně doložen od r. 1769, byl příchozím z Buchlovic, zřejmě z tamější sklárny. Na Prostřední Bečvě nepřetržitě žili se svými rodinami a v huti působili jeho synové Jan Kafka (* cca 1753 † 9.2.1835 č. 46/143), Josef Kafka (* 9.2.1769 † 18.6.1823 Prostřední Bečva č. 46/143) a také vnuk Jan Kafka (* 13.11.1787 č. 46 † 7.6.1838 č. 46/143).

⁴⁹ ZAO, Vs Valašské Meziříčí – Rožnov, i.č. 416, s. 138.

Gruntovní záznamy z r. 1824 neumožňují lokalizovat další objekty pod čísly 114 a 116, které měly vzniknout v době znovu budované sklárny v Kněhyních, tedy po roce 1802. Pojí se k nim těžko vysvětlitelné nejasnosti. Chalupa č. 114 bez jakékoliv evidované půdy měla po přečíslování v r. 1821 nést čp. 154, ale v r. 1833 nebyla v písemném a mapovém operátu stabilního katastru Prostřední Bečvy a ani další obce zachycena.⁵⁰ A domovní č. 116 gruntovní svazky nezaznamenávají vůbec, zatímco jeden z dochovaných listů hospodářské mapy panství z let 1816-1816 ho uvádí při roli a chalupě postavené mezi Poláškovou usedlostí č. 61 a polnostmi Šmýrovy usedlosti č. 62. Ovšem chalupa v tomto prostoru s rolemi o výměře 1436 sáhů byla postavena už v r. 1798 a v posledu, jak vidno, jí bylo se značným opožděním nejen přiděleno č. 116, ale pravděpodobně záhy také změněno na č. 118 (po přečíslování v r. 1821 čp. 123).⁵¹

Chalupy pod domovními čísly 115, 117, 119 a 120 byly postaveny mimo vlastní katastrální obec. Ve Velkých Karlovicích Na Člověčí měl rod Ondryášů v držbě usedlost č. 119 s 8 jitry 791 sáhy půdy (po přečíslování čp. 163, v současnosti neexistuje, zalesněno). Na Horní Bečvě ostatní tři: chalupa č. 115 s 1066 sáhy pozemků byla situována v okraji luk rodu Křenků Ve Mšadlách (po přečíslování čp. 166, dnes Horní Bečva č. ev. 375 pod hotelem Duo); č. 117 na dominikálu tehdy bez vlastní přidělené půdy v údolí Kněhyňky Na Kozulách (po přečíslování čp. 132, dnes Horní Bečva čp. 425)⁵² a jako nejmladší před r. 1821 usedlost rodu Mikulenků č. 120 na Kotlové v javořině Jezerné, kterou gruntovní záznam z r. 1824 již nestačil blíže popsat.⁵³

Ze záznamů svazků gruntovní knihy přecházející v hlavní knihu Prostřední Bečvy tedy vyplývá, že obec měla do r. 1821 120 domovních čísel, z nichž 21 se nacházelo v jiných katastrálních obcích. V letech 1776 – 1821 přibýlo tedy 28 nových usedlostí. Nicméně skutečný stav hustoty osídlení byl mnohem komplikovanější. Tři známé chalupy z Josefinského katastru z r. 1787

⁵⁰ Jejím novému číslu popisnému předcházelo čp. 153 prostřednobečvanské usedlosti v Hlubokém na Horní Bečvě a po něm následovala prostřednobečvanská usedlost čp. 155 ve Velkých Karlovicích. Podle matrik mělo být č. 114 dne 14. listopadu 1809 místem úmrtí mlynáře a stavitele mlýna č. 106, Jana Halamíka, a dne 4. června 1818 místem narození Markéty, dcery mlynáře Jana Rybáře, který předtím působil na kněhyňském mlýně č. 91.

⁵¹ ZAO, Vs Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 113, sig. 3454, fol. 292v-293r. Ani u této chalupy jejího stavitele nelze s jistotou určit. Obě její role o výměře 750 a 686 sáhů eviduje v r. 1787 Josefský katastr pod topografickými čísly 985 a 986 a u první „pod Halamíčkovou chalupou“ uvádí, že ji měl v dědičném nájmu Jiří Juroška, patrně z Juroškova rodu na č. 38 na Humenci. Jiří Juroška se svou rodinou podle jeho narozených dětí v letech 1795-1814 žil jako podruh do r. 1797 na č. 38, posléze na různých místech, ale v chalupě č. 118 nakonec jako 65letý podruh umírá 31. července 1824.

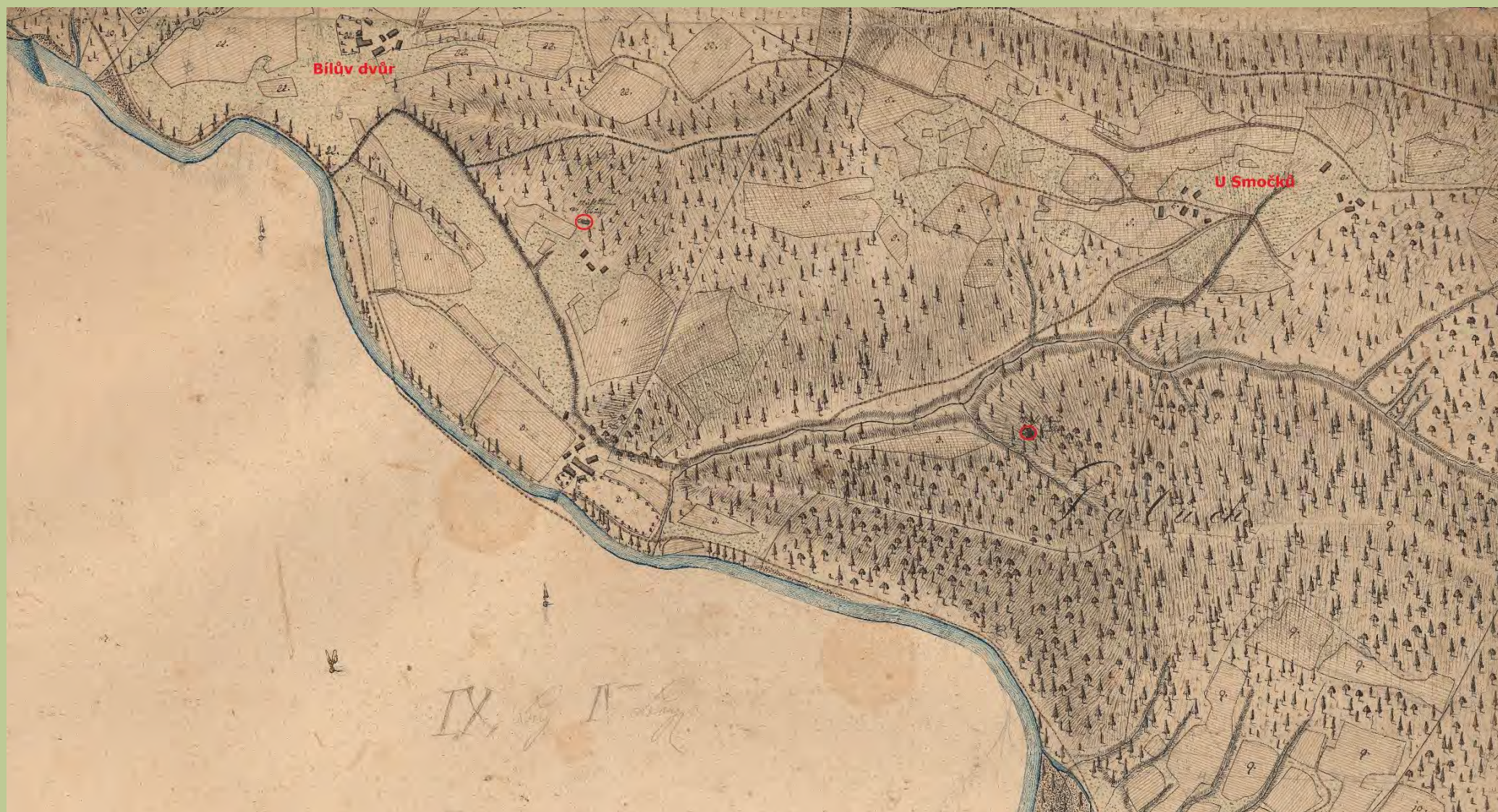
⁵² Obec Horní Bečva v r. 1913 v chalupě zřídila vlastní jednotřídní školu jako expozituru obecné školy U kostela, v níž se vyučovalo s přestávkami do r. 1946.

⁵³ Usedlost zvaná Stará Kotlová (v někdejší javořině Jezerné byla dobou vzniku nejstarší) nesla po přečíslování čp. 152, po r. 1880 hornobečvanské čp. 430. Od r. 1928 ji vlastnilo hornobečvanské Pastevní družstvo Domovina. Její chalupa byla současně od r. 1929 rožnovským Klubem čsl. turistů využívána jako turistická chata. V r. 1949 usedlost s veškerými pozemky připadla obci Horní Bečva, v r. 1962 byla zbourána a její pastviny zalesněny.

zapsané bez vlastních domovních čísel nadále setrvaly ve stavu nepřiděleného vlastního popisného čísla a společně s nimi početná řada rovněž podílových usedlostí, které vznikaly na přelomu 18. a 19. století při dosavadních pasekářských gruntech. Skutečný stav trvalého osídlení umožňuje poodhalit až domovní přečíslování v r. 1821.

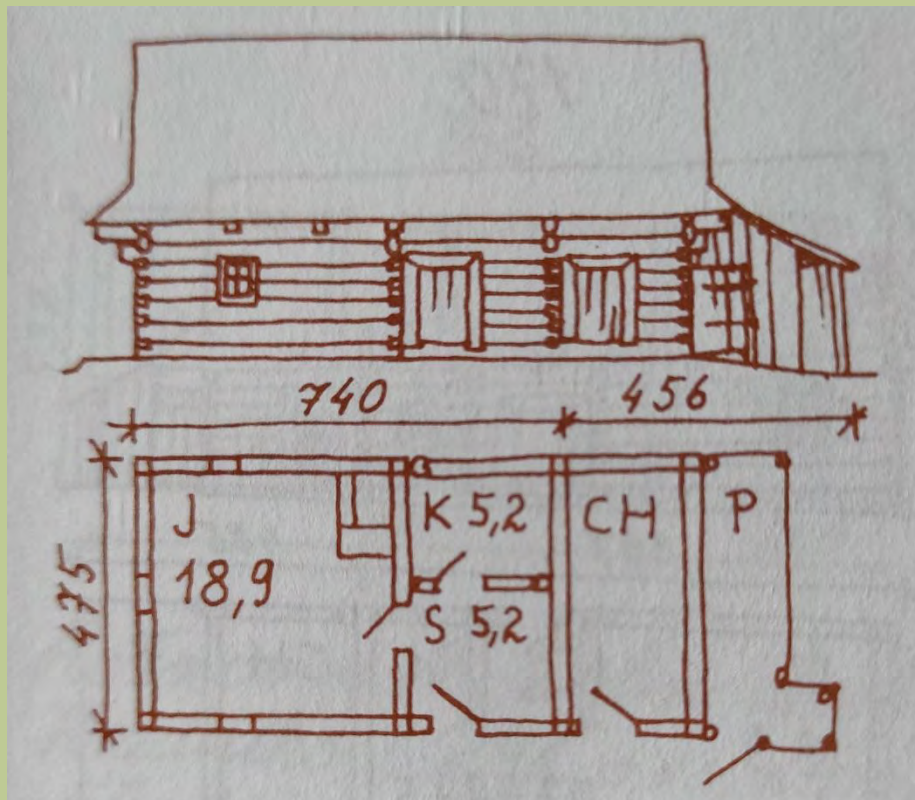
Hospodářská mapa panství z let 1815-1820, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 688
Centrální část obce na pravobřeží Bečvy mezi ústím Kněhyně a Bacovského potoka.

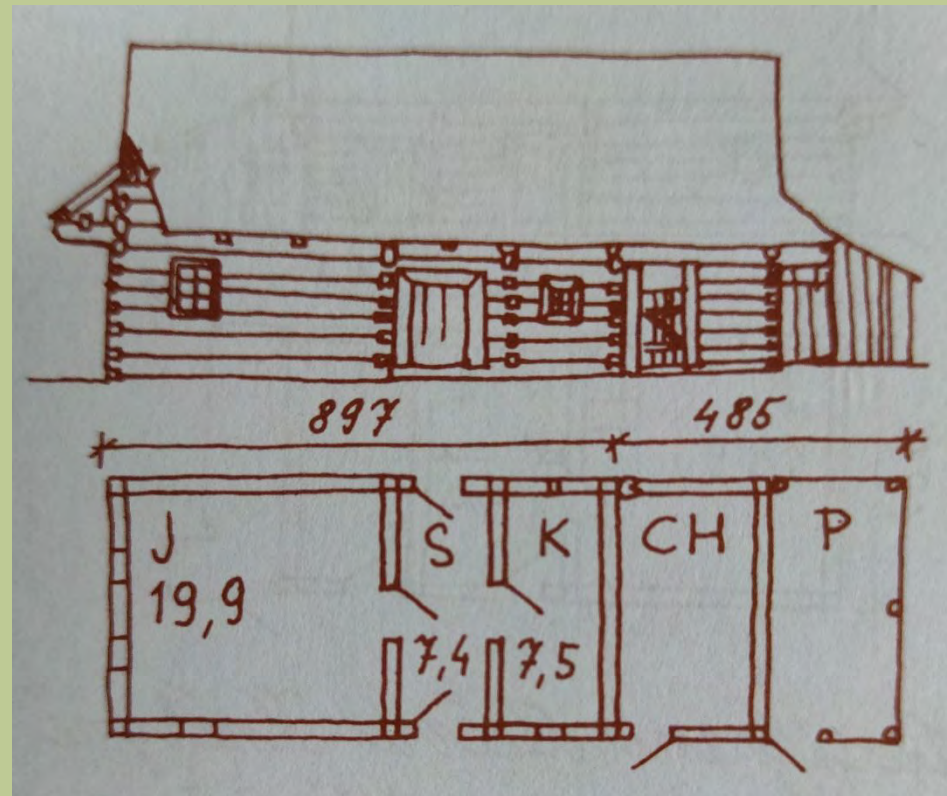
Hospodářská mapa panství z let 1815-1820, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 688.
Západní část obce nad pravým břehem Bečvy, červenými body označena místa lomů mlýnského kamene.

Hospodářská mapa panství z let 1815-1820, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 688.
Výřez dolní části Kněhyňského údolí s přesahem do Bacova.

Náčrt chalupy č. 111/čp. 121

Náčrt chalupy č. 118/ čp. 123

V náčrtech půdorysů číselně vyznačeny rozměry a plochy (m²), zkratkami [J]izba, [S]íň, [K]omora, [Ch]lév, [P]odsíň-kůlna. Nákresey Jiří Langer. In: LANGER, Jiří: *Co mohou prozradit lidové stavby. Lidové stavební tradice v severozápadních Karpatech a jejich kulturní funkce*. Rožnov pod Radhoštěm, Ready, s.r.o., 1997, s. 167, 168.

Cabákova chalupa čp. 121 z r. 1794, v r. 1979 zbořena. Vladimír Vašina, 1955, olejomalba. Fotoreprodukce se svolením Růženy Chromčákové.

Hospodářská mapa panství z let 1810-1816, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 687.

V severní části obce podél hranice s hukvaldským panstvím zachyceny javořiny Kněhyňa, Noříčí a Krabičanky. V obvodu Krabičanek zakreslena poustevna s bukovou alejí před ní na rozhraní katastrálních obcí Prostřední Bečva a Trojanovice. Níže pak místo označené Goldgrube (zlatý důl), které se zřejmě vztahuje k jeskyni Cyrilce a vychází spíše z četných živých pověstí spojených s radhošským podzemím, než ze skutečnosti.

Hospodářská mapa panství z let 1810-1816, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 687.
Výřez lokality Pod Stupňami s označením místa staré sklárské huti v její severozápadní části.

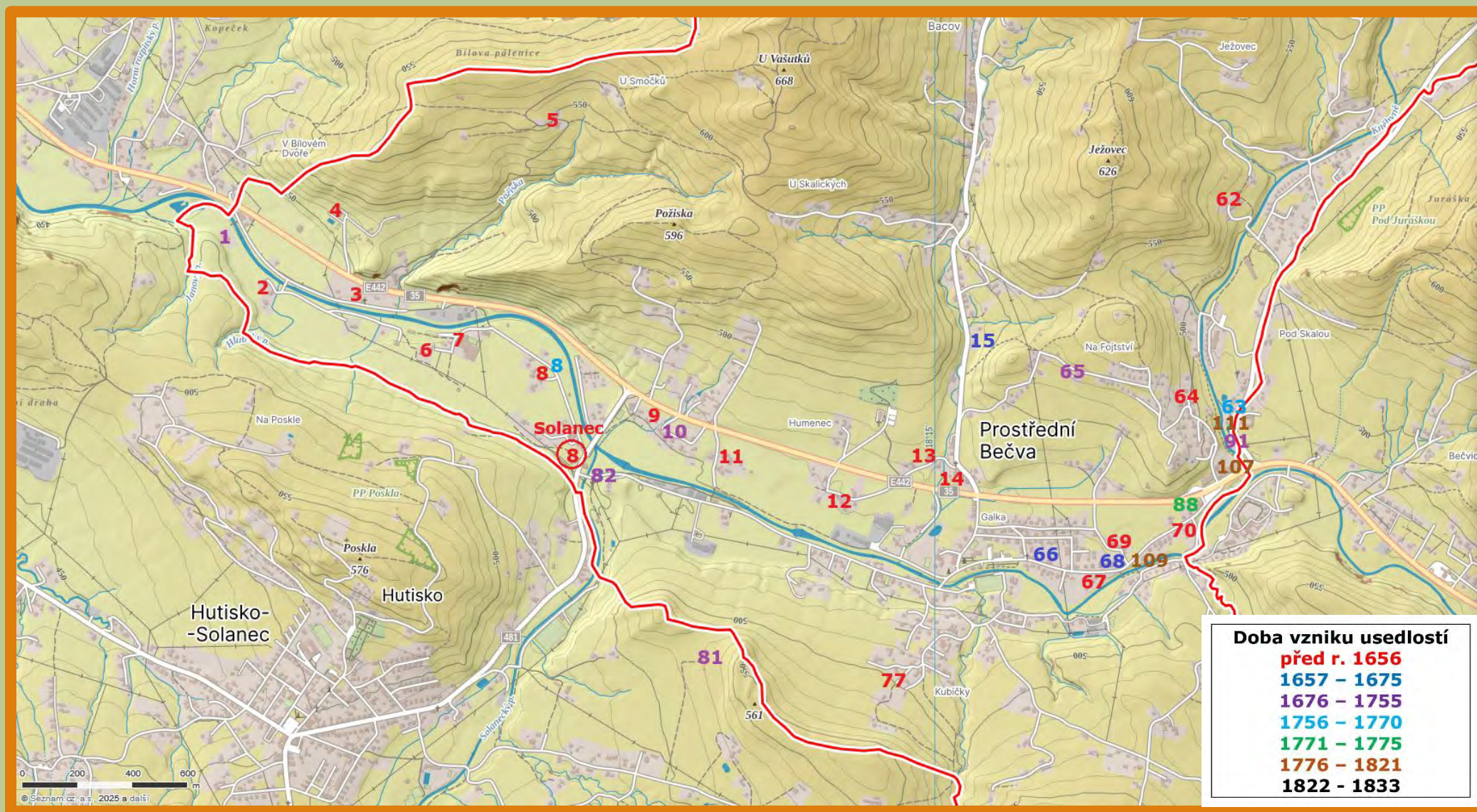

Hospodářská mapa panství z let 1810-1816, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 687.

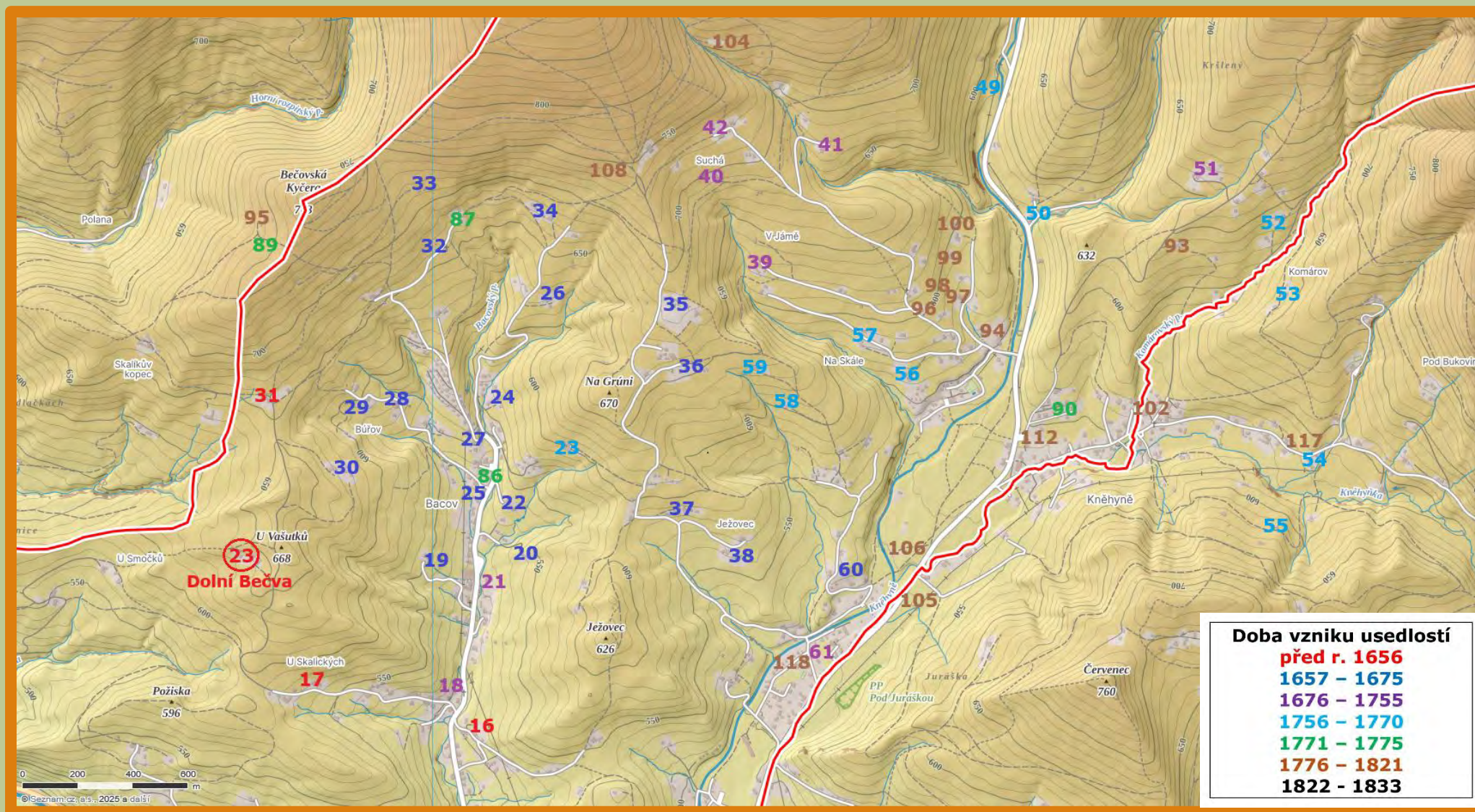
Výřez lokality V Huti nad soutokem potoků Kněhyně a Stupňový s komplexem budov vrchnostenské sklárny, zprovozněné v r. 1802.

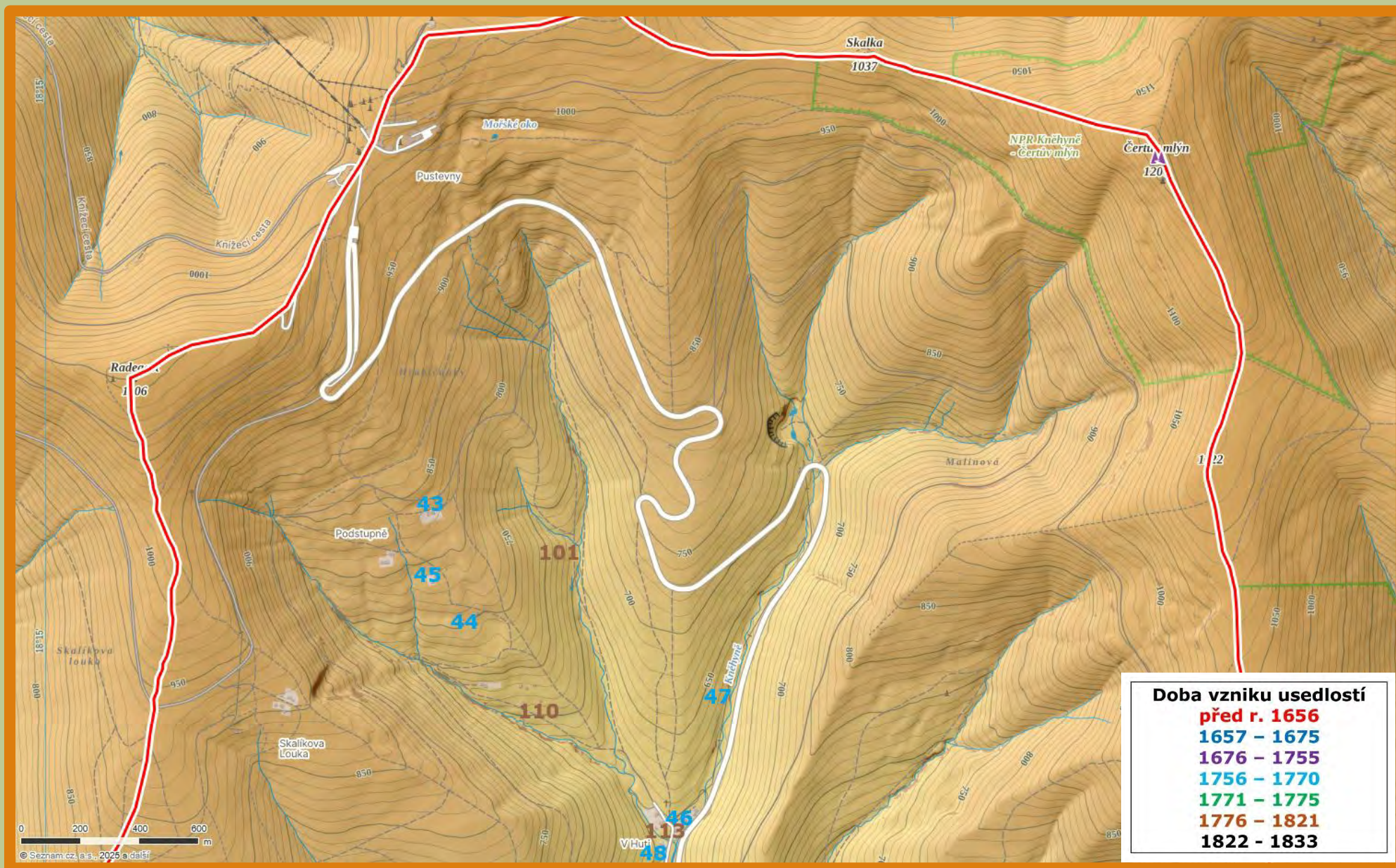
Hospodářská mapa panství z let 1810-1816, ZAO, Velkostatek Val. Meziříčí – Rožnov, i. č. 687.
 Výřez s lokalitou Snoz, 1 – polnosti s kolibou rodiny Valovy; 2 – Skalíkova louka a nad ní louky dalších držitelů až po Vaculčáčku za návrším Snozu; 3 – lokace staré sklářské huti v Horním Rozpitém na Dolní Bečvě.

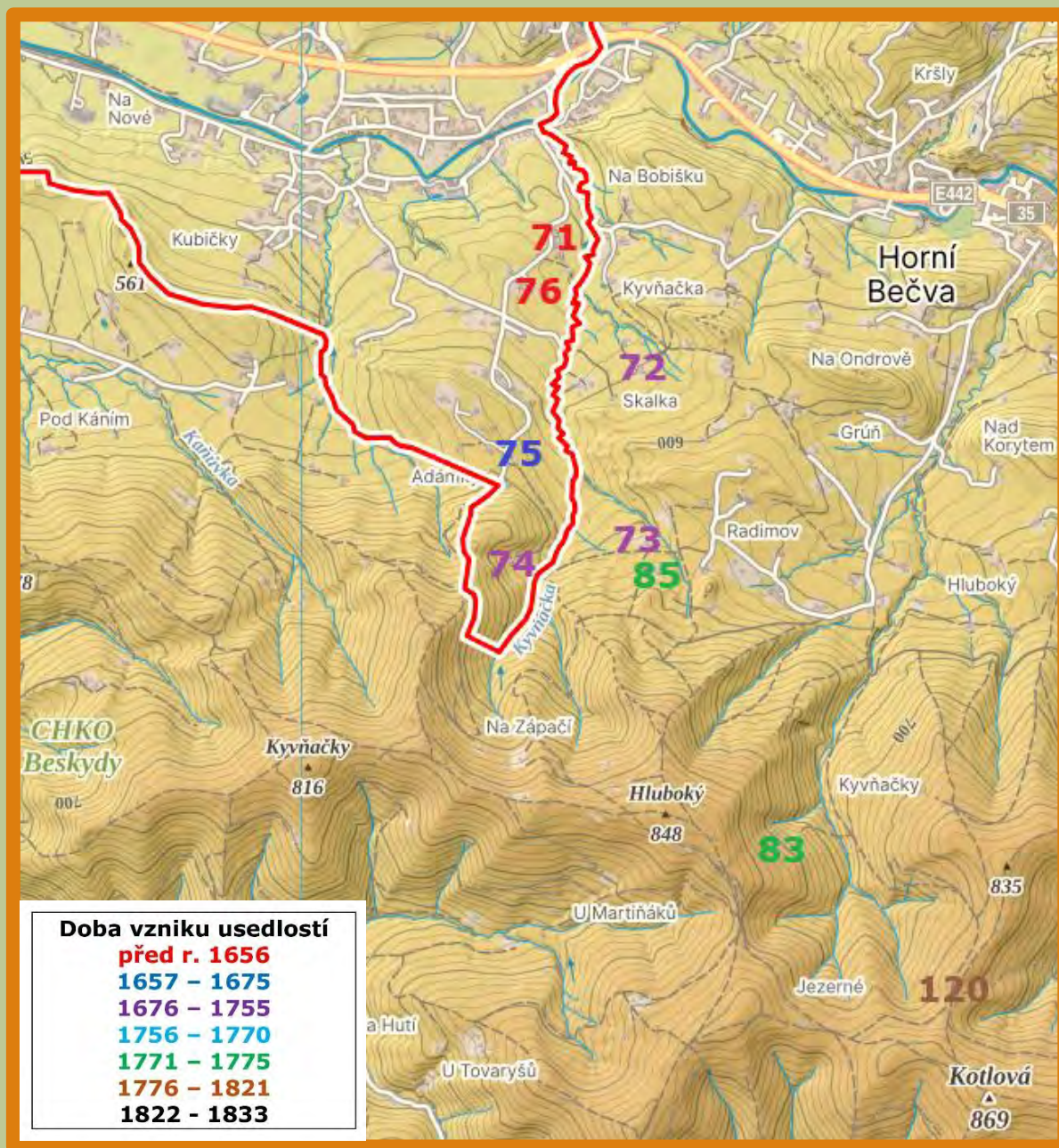
1821 – staré domovního číslování, středo západní část, Solanec

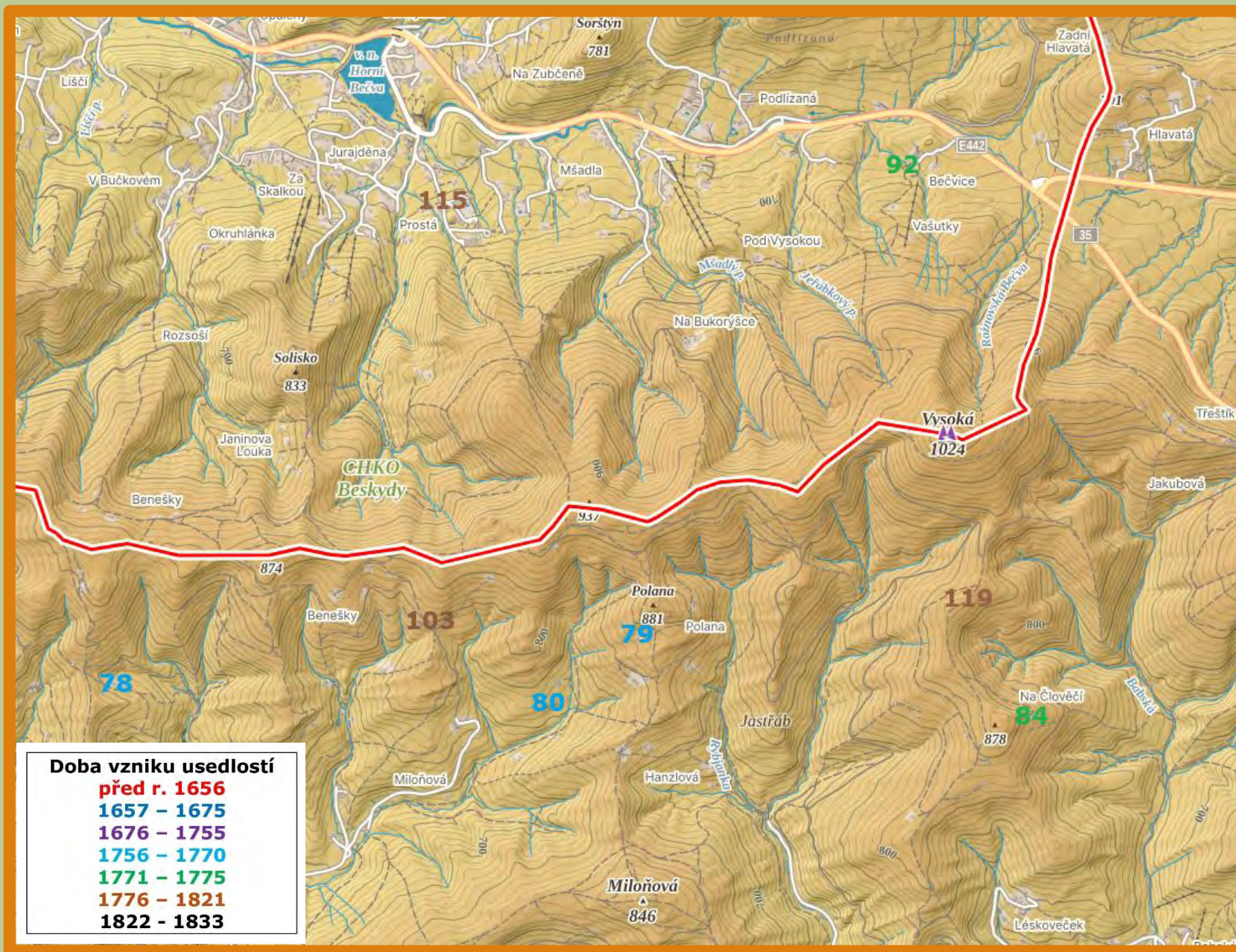
1821 – staré domovní číslování, Bacov, Dolní Bečva, Kněhyně, Horní Bečva

1821 – staré domovní číslování, Podstupně, V Hutě

1821 – staré domovní číslování, jihovýchodní část, Horní Bečva

1821 – staré domovní číslování, Horní Bečva, Velké Karlovice

5. K pokračujícímu zahušťování osídlení Prostřední Bečvy v letech 1821-1833

V r. 1820 byla vypracována matrika výnosu pozemkového na základě zjištěných změn podle údajů Josefinského katastru. Má podrobnější členění parcel, kromě jejich soupisu s uvedením majitelů, výnosu a daně obsahuje rovněž seznam držitelů pozemků podle domovních čísel a také seznam domů s uvedením počtu jejich obytných místností. Tento pramen (Moravský zemský archiv Brno, fond D7) dokumentující proměnu struktury katastru obce v letech 1787-1820 však nelze v současnosti od r. 2022 využít z důvodu dlouhodobě pokračující digitalizace. Nicméně jeho určitou a hodnotnou náhradu mohou představovat svazky zmiňované gruntovní knihy přecházející v hlavní knihu z r. 1824, které využívají stejné plošné jednotky ostatně podobně jako celý provázaný komplet trojice katastrů: Josefinského katastru, matriky pozemkového výnosu a Stablního katastru. Nejpresnějším je Stablní katastr, který vychází z měření využívajícího triangulační sítě. Stablní katastr Prostřední Bečvy byl vyhotoven v r. 1833 a při sledování struktury osídlení obce jsou z jeho měřického operátu nejprůnosnější tzv. indikační skici, kolorované kopie originální mapy stablního katastru, které se využívaly jako příruční mapy přímo v terénu a uvádějí navíc také jména držitelů pozemků a popisná čísla domů. Jejich údaje někdy vhodně upřesňuje a doplňuje písemný operát, zvláště protokolem stavebních parcel.

Jak dokládají matriční svazky, k domovnímu přečíslování na Prostřední Bečvě došlo v r. 1821. Podobně jako v r. 1771 začínalo za pomezím s Dolní Bečvou vpravo od silnice na levém břehu Bečvy, přecházelo na pravý břeh Bečvy a do lokality U Smočků (č. 1-8). Odtud návratem k usedlosti, mlýnu a valše Solanských zahrnovalo dál usedlosti bezprostředně nad pravým břehem Bečvy až k Bacovskému potoku a současně nad levým břehem Bečvy celou jižní část obce až po Fiuráškův grůň a Adámky (č. 9-31). Pak přešlo na území Horní Bečvy, aby obsáhlo všechny prostřednobečvanské usedlosti nad pravým břehem potoka Kyvňáčka (č. 32-36). Od usedlosti Fiurášků-Vašíčků pokračovalo přiřazování čísel na pravém břehu Bečvy až po Gálku (č. 37-47), následoval Bacov (č. 48-74), usedlosti na Dolní Bečvě za Kyčerou (č. 75-76) a nad Bacovem (č. 77-80). V celé rozlehlé části nad pravým břehem Kněhyně postupovalo až na Skáli a vracelo se podél toku k ústí Kněhyně do Bečvy (č. 81-119 a 145). Na levém břehu Kněhyně se od kněhyňského mlýna domovní číslování vracelo nazpět do Kněhyňského údolí (č. 120-128), vstoupilo do údolí Kněhyňky na Horní Bečvě (č. 129-135). Po návratu do vlastní katastrální obce zachytilo zbývající usedlosti nad levým břehem Kněhyně (č. 136-139) a v lokalitách V Hutí a Podstupně (č. 140-144, 146-150 a 104). Potom bylo číslování vedeno znovu na Horní Bečvu do Hlubokého (č. 151-153, 154 neznámé, nelokalizované) a přechodem Velkými Karlovicemi (č. 155-163) dospělo na horní konec Horní Bečvy, kde bylo zakončeno (č. 164-166).⁵⁴

V r. 1821 přináleželo k obci Prostřední Bečva 166 domovních čísel, z nichž bylo už 45 podílových usedlostí, které postupně vznikaly dávno před r. 1821 a existovaly zatím pod starými domovními čísly svých mateřských gruntů.

⁵⁴ Ze 120 starých domovních čísel uniká č. 116, k němuž neexistuje žádný záznam, a rovněž prameny neumožňují lokalizovat objekt zmíněného č. 114, po přečíslování 154.

Sledujeme-li další vývoj po roce 1821, Prostřední Bečva dosáhla 188 čísel popisných a vlastně tento stav konečně zachycují bez proměny také indikační skici v r. 1833. Mezi 21 novými usedlostmi až 16 povstalo jako podílová hospodářství s pozemky z pokračujícího dělení stávajících gruntů (např. oddělení čp. 170, 172, 174 bylo provedeno už v poslední třetině 18. století). Čp. 175 později zaniklo sloučením s čp. 176 na Horní Bečvě v lokalitě Pod Vysokou⁵⁵ a čp. 180 a 181 v příslušném svazku gruntovní knihy přecházející v hlavní knihu z r. 1824 zcela chybějí a stejně tak tu není k nalezení čp. 144 nadále provozované sklářské huti. Pouze tři drobné chalupnické usedlosti čp. 167-169 v Kněhyních, kterým byly v řadě vyměřeny stejné plochy půdy po 1066 sázích, byly vrchností v r. 1822 přímo rozprodány po 20 rýnských.⁵⁶

Ovšem po 12 letech od přečíslování domů v r. 1821 protokol stavebních parcel písemného operátu Stablního katastru společně s indikačními skicami v r. 1833 dokládá při 188 domovních číslech přímo v katastrální obci Prostřední Bečva navíc ještě 22 chalup. Jednalo se většinou o obytné objekty při dosavadních usedlostech kolem jejich dvorů anebo byly situovány v různé vzdálenosti od nich (stavební parcelní čísla 205, 225, 233, 254, 298). Dvě nově postavené chalupy byly označeny duplicitním číslem popisným: na dně údolí Bacova čp. 76 a nad pravým břehem Komárového potoka v Kněhyních čp. 135 (stavební parcelní čísla 184, 380, přečíslovány pak na čp. 199, 175)⁵⁷. Pět obytných chalup s hospodářskými objekty a rolemi nacházíme v horských pastvinách nebo na pozemcích vzdálených od mateřských usedlostí jako filiální nebo sezónní hospodářství (stavební parcelní čísla 17, 265, 290, 367, 387). V souboru staveb sklářské huti pod čp. 144 je uváděno až pět obytných budov (stavební parcelní čísla 351, 352, 354, 356, 359) a u čp. 143 tři objekty většinou obývané sklářskými rodinami Kafků (stavební parcelní číslo 360, 362, 363). Z dodatečných vpisů do protokolu a srovnáním s indikačními skicami z r. 1877 je zřejmé, které z těchto staveb následně buď zanikly anebo jim bylo přiděleno nové popisné číslo.⁵⁸

Podobnou situaci prostřednobečvanských usedlostí lze zachytit i v katastrálních obcích Horní Bečva a Velké Karlovice, kde držitelům podílů z javořin patřily nově založená filiální hospodářství. V javořině Vrch Bečvic vlastníkov z Prostřední Bečvy čp. 4 přináležela vedle čtyř hospodářských budov také chalupa (stavební parcelní číslo 583) a rovněž v javořině Vysoká měli Fiuráškov z čp. 22 a 25 kromě tří společných hospodářských objektů také už postavené obydlí (stavební parcelní číslo 589).⁵⁹

⁵⁵ Uvolněné čp. 175 bylo přiděleno chalupě čp. 135 nad pravým břehem Komárového potoka, neboť čp. 135 současně nesla další oddělená chalupa na pozemcích pasekářského gruntu U Koníčků nad protějším břehem Komárového potoka na Horní Bečvě.

⁵⁶ ZAO, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, i. č. 116, sig. 3457, fol. 122r-124r.

⁵⁷ Prostřednobečvanská usedlost čp. 76 se nacházela na Dolní Bečvě za Kyčerou a čp. 135 na Horní Bečvě U Koníčků. Současným držitelem obou chalup s čp. 135 situovaných nedaleko od sebe nad levým a pravým břehem hraničního potoka Komárový byl v r. 1833 Michal Zetocha.

⁵⁸ MZAB, D10, sign. pův. 2107; ukl. j. 2107; <https://www.mza.cz/aron/apu/33464854-7cf3-48fd-81e3-28c1c51b72d0/dao/33464854-7cf3-48fd-81e3-28c1c51b72d0/file/917b4066-7485-42c6-b625-7bd079513f16?fullscreen=true>; <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2986>.

⁵⁹ MZAB, D10, sign. pův. 725; ukl. j. 725; <https://www.mza.cz/aron/apu/e0785fef-172c-42fd-b93c-0ed01d25fb89/dao/e0785fef-172c-42fd-b93c-0ed01d25fb89/file/65639864-b16f-4c60-82ad-7ad53ae7c08d?fullscreen=true>; <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/1033>.

Ve Velkých Karlovicích při usedlosti Martina Tomka čp. 158 byly zaznamenány dvě chalupy (stavební parcelní číslo 348). V javořině Blinkova Beneška mimo samostatnou usedlost čp. 157 situovanou v její dolní jižní části, využívali Blinkovi z čp. 28 ve svém podílu pastvin až nahoře pod hřebenem Blinčeny zbudovanou chalupu s hospodářským objektem a opodál Blinkovi z čp. 29 další chalupu (stavební parcelní čísla 333, 334). V karlovické části Janíčkovy Benešky, tedy v její jižní stráni, byla rodinám Janíčků z čp. 45 a 170 připisována společná chalupa se zvlášť postaveným hospodářským stavením (stavební parcelní číslo 311). Bez vlastního čísla popisného byla také chalupa v blízkosti starého stanoviště sklářské huti Pod Stupňami, přináležející k usedlosti čp. 140 na Dolní Bečvě (stavební parcelní číslo 333), a chalupa v javořině Noříčí, kterou postavili vlastníci javořiny z Rožnova čp. 128 (stavební parcelní číslo 387).⁶⁰

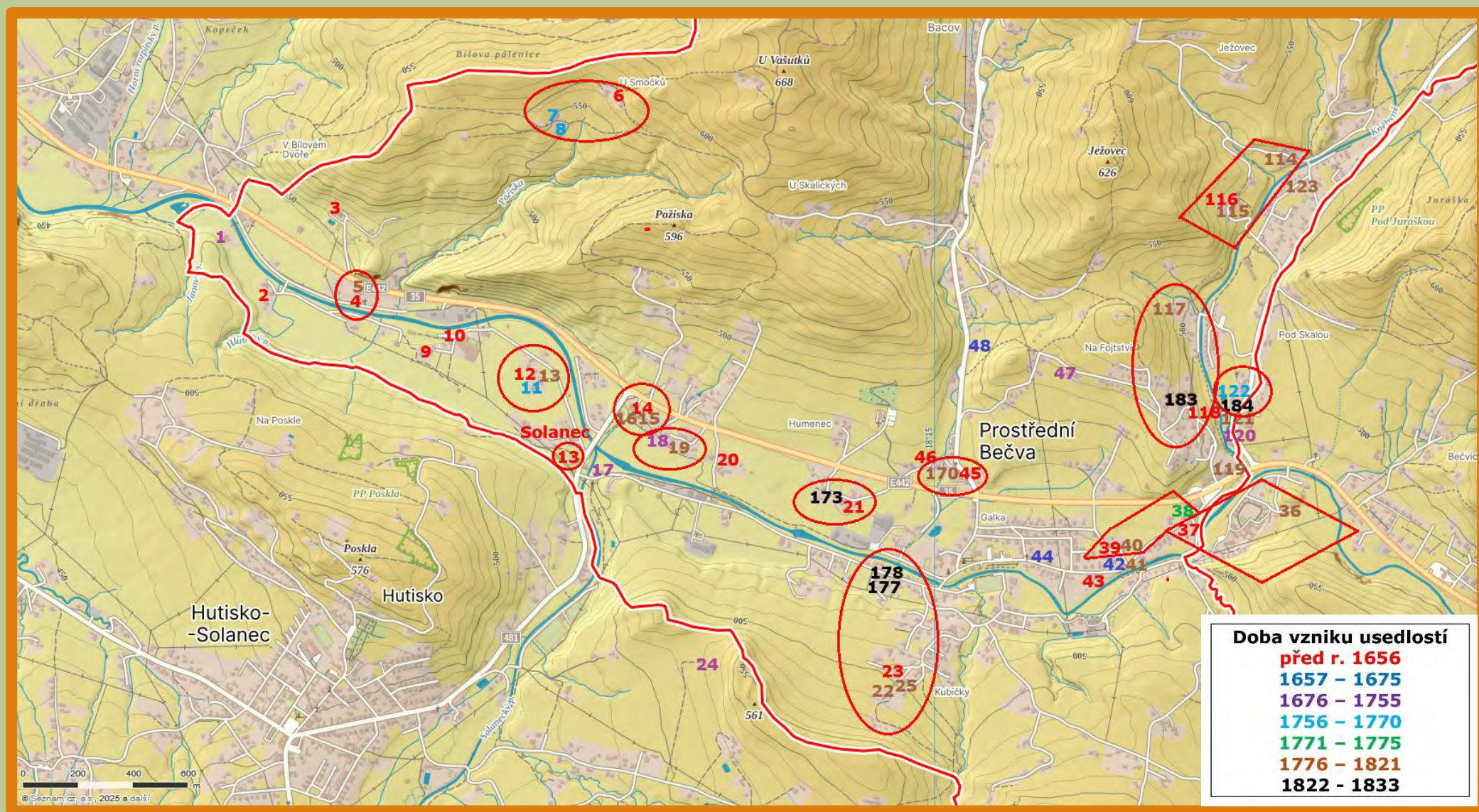
Z celkového shrnutí tedy vyplývá, že obec Prostřední Bečva v r. 1833 při svých 188 domovních číslech evidovala ve vlastní i v cizích katastrálních obcích navíc ještě 28 využívaných obytných staveb bez vlastního popisného čísla.

V následujících mapových přílohách vyznačená seskupení čísel popisných představují celky původních usedlostí před jejich podílovým dělením.

⁶⁰ MZAB, D10, sign. pův. 2842; ukl. j. 2842; <https://www.mza.cz/aron/apu/6f6bc621-0227-4b75-87e5-d5bedb5bddd2/dao/6f6bc621-0227-4b75-87e5-d5bedb5bddd2/file/058aecc2-a285-4a84-b15e-6ecf66bc213a>; <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/4032>.

Vývoj počtu usedlostí a domů na území současné Prostřední Bečvy a od r. 1703 v obci Prostřední Bečva

Rok	Usedlostí	Domů	Z celkového počtu na území jiných obcí			
1656	22					
1667		49				
1675	44					
1676		56				
1749	59		Horní Bečva 2			Solanec 1
1755	59		Horní Bečva 2			Solanec 1
1770		82	Horní Bečva 5	Velké Karlovice 3		Solanec 1
1775		92	Horní Bečva 8	Velké Karlovice 4	Dolní Bečva 1	Solanec 1
1821	podle starého číslování	120	Horní Bečva 12	Velké Karlovice 6	Dolní Bečva 2	Solanec 1
1821	po novém přečíslování	166	Horní Bečva 18	Velké Karlovice 9	Dolní Bečva 2	Solanec 1
1833		188	Horní Bečva 21	Velké Karlovice 10	Dolní Bečva 2	Solanec 1

1833 – po přečíslování v r. 1821 nové domovní číslování, středozápadní část, Solanec

Pohled do krajinné vstupní brány mezi Dolní Bečvou a Prostřední Bečvou, kterou představuje úžina nad pravým břehem Bečvy poblíž Bilova dvora a pod svahem Bilovy Pálenice. Východním směrem od ní zřetelný prostor historické usedlosti čp. 3 (uprostřed snímku), na členitém horizontu vlevo sedlo na Búřově s usedlostí čp. 70, následuje horský hřbet s usedlostmi U Vašutků, spadající do sedla nad usedlostí U Skalických.

Nad levým břehem Bečvy za novodobým objektem valchy Solanských historická usedlost čp. 9, v její bezprostřední blízkosti místo nejstaršího vodního mlýna na Prostřední Bečvě, čp. 10. Při levém okraji snímku u silnice shluk usedlostí U Mitášů, čp. 11, 12, 13, na pozadí za ním U Malých, čp. 14, 15, 16.

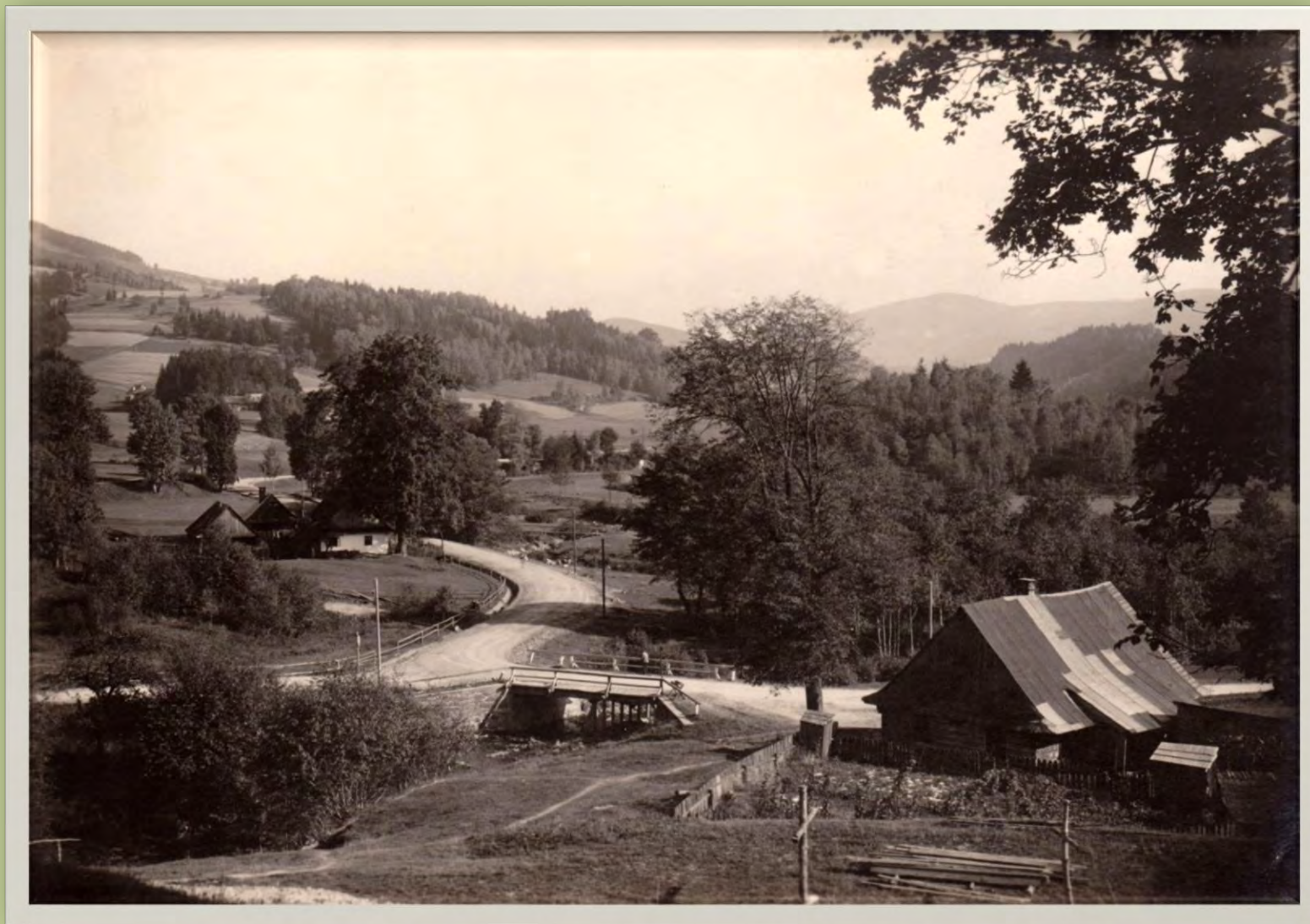
Při rozcestí nad Solaneckým potokem je částečně viditelný objekt hostince Na Nové čp. 17, v tomto prostoru se od čtyřicátých let 18. století přes sto let nacházela fojtská kovárna. Blízké stavení na protější straně zaujímá místo někdejší historické solanecké usedlosti čp. 13 na území Prostřední Bečvy. Za ním nad levým břehem Bečvy lokalita U Mitášů. V pozadí viditelné stráně s polnostmi usedlostí U Smočků čp. 7,8, jejichž horským hřbetem prochází hranice Prostřední Bečvy s Dolní Bečvou.

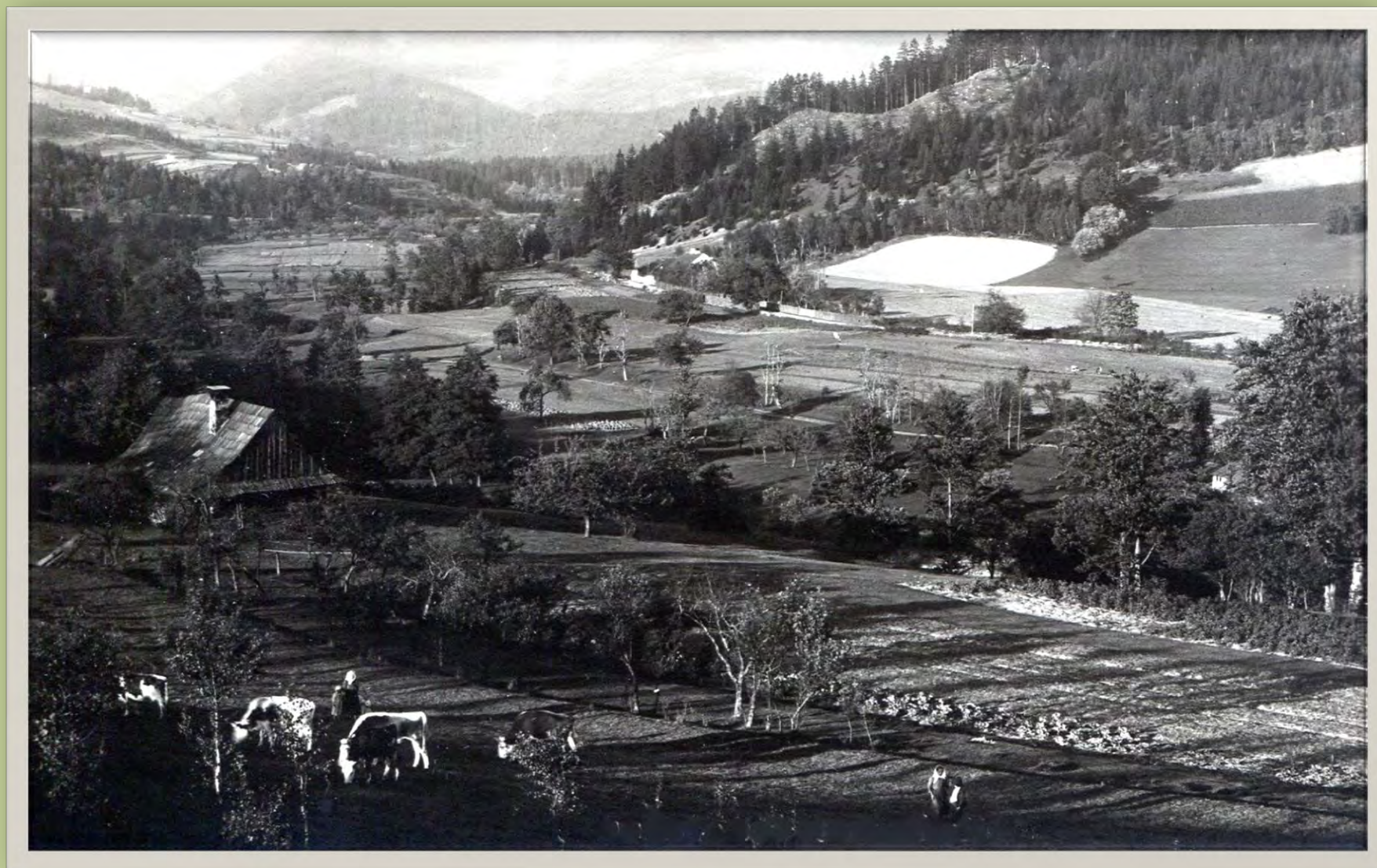
Pohled ze svahu s pomístním názvem Požiska do údolní nivy Bečvy na Prostřední Bečvě. Na horizontu pásma Vsetínských Beskyd, z něhož vychází boční hřeben s Kyvňáčkami (vpravo). Pod nimi zřetelný Fiuráškův grůň (vpravo) a shluk usedlostí Fiurášкова dvora – čp. 22, 23, 25, za nímž je znatelná linie Adamského potoka směrem do středu snímku. Za ní rozlehlé plochy polností usedlostí čp. 26, 27, 28 a 29 s Adámkami a obklopujících porosty zřetelně ohraničenou Kubějku.

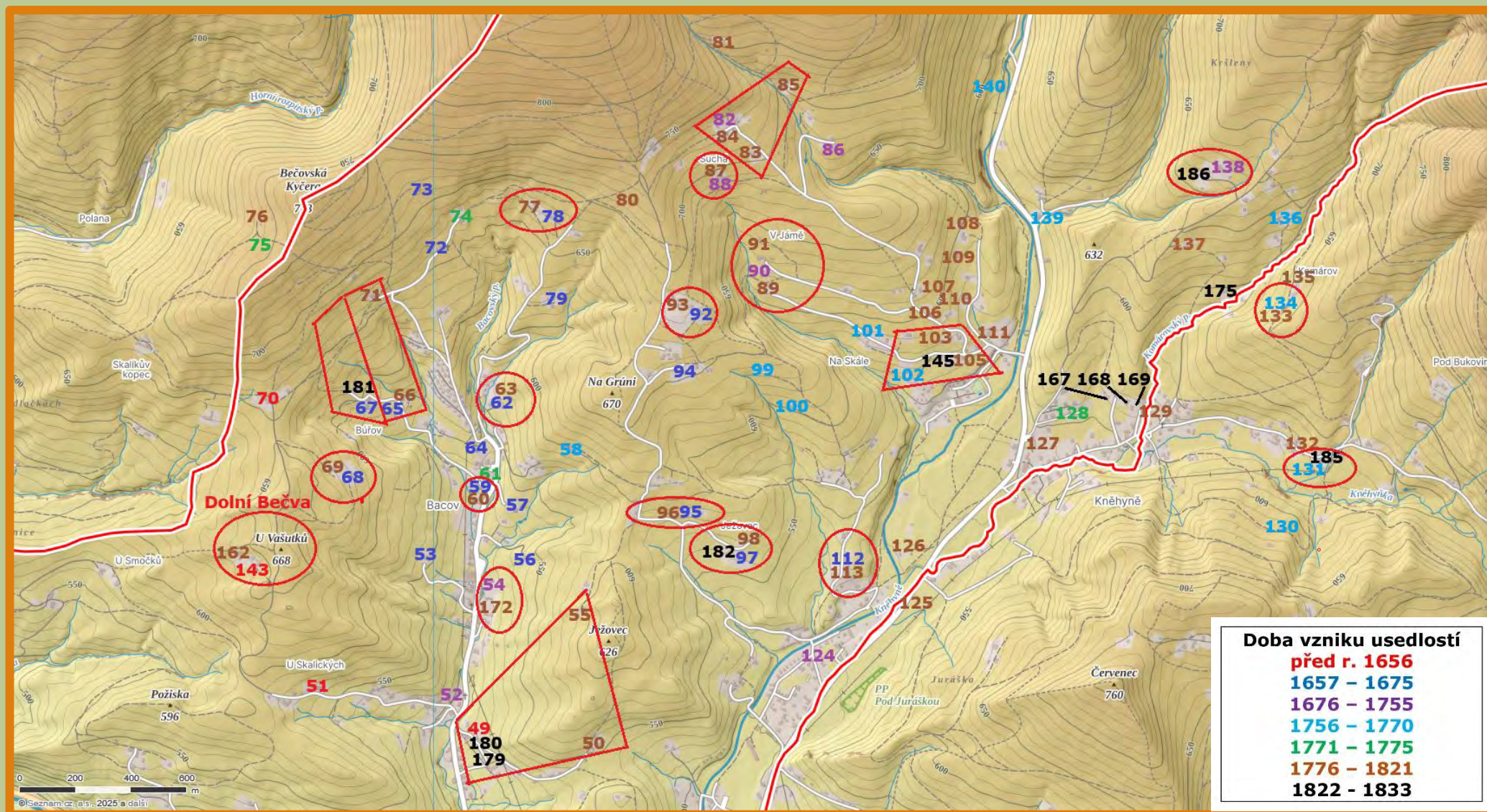
V začátku údolí Bacov. Vlevo výhled od usedlostí čp. 45 a 170 přes Kubějku k Adámkám a Kyvňáčkám na horizontu, vpravo štítová strana střechy usedlosti čp. 46, na pozadí ve svahu Fiuráškův dvůr.

Objekt bývalého panského šenku a zájezdního hostince Zavadilka s čp. 119 (v popředí) nad ústím Kněhyně do Bečvy vznikl někdy kolem r. 1830 zřejmě přebudováním dosavadní vrchnostenské hájovny, postavené přibližně v r. 1791.

Kněhyně. Ze svahu nad pravým břehem Kněhyně s lokací historického Fárkova gruntu (čp. 118, 183) pohled do dolní části Kněhyňského údolí s polnostmi Na platoch (uprostřed snímku) a s cestou vycházející z Janíčкова dvora (čp. 122, 184).

1833 – po přečíslování v r. 1821 nové domovní číslování, Bacov, Dolní Bečva, Kněhyně, Horní Bečva

Bacov. Pohled do severozápadní části údolí. Vpravo pod radhošťským masivem návrší Buřova a Kyčery, vpravo Snóz.

Bacov. Od usedlosti čp. 51 U Skalických výhled k východní straně dolní části údolí Bacov se shlukem usedlostí čp. 49, 179, 180 v lokalitě historického drahošovsko-juříčkovského gruntu.

Bacov. Ve výhledu ze sedla nad usedlostí čp. 51 U Skalických (vlevo) protějšší východní strana údolí Bacov, v pozadí na horizontu vrch Červenec a vlevo Bukoviny na Horní Bečvě.

Bacov. Působivé nahlédnutí do horní části údolí od Búrova, v popředí usedlost čp. 181.

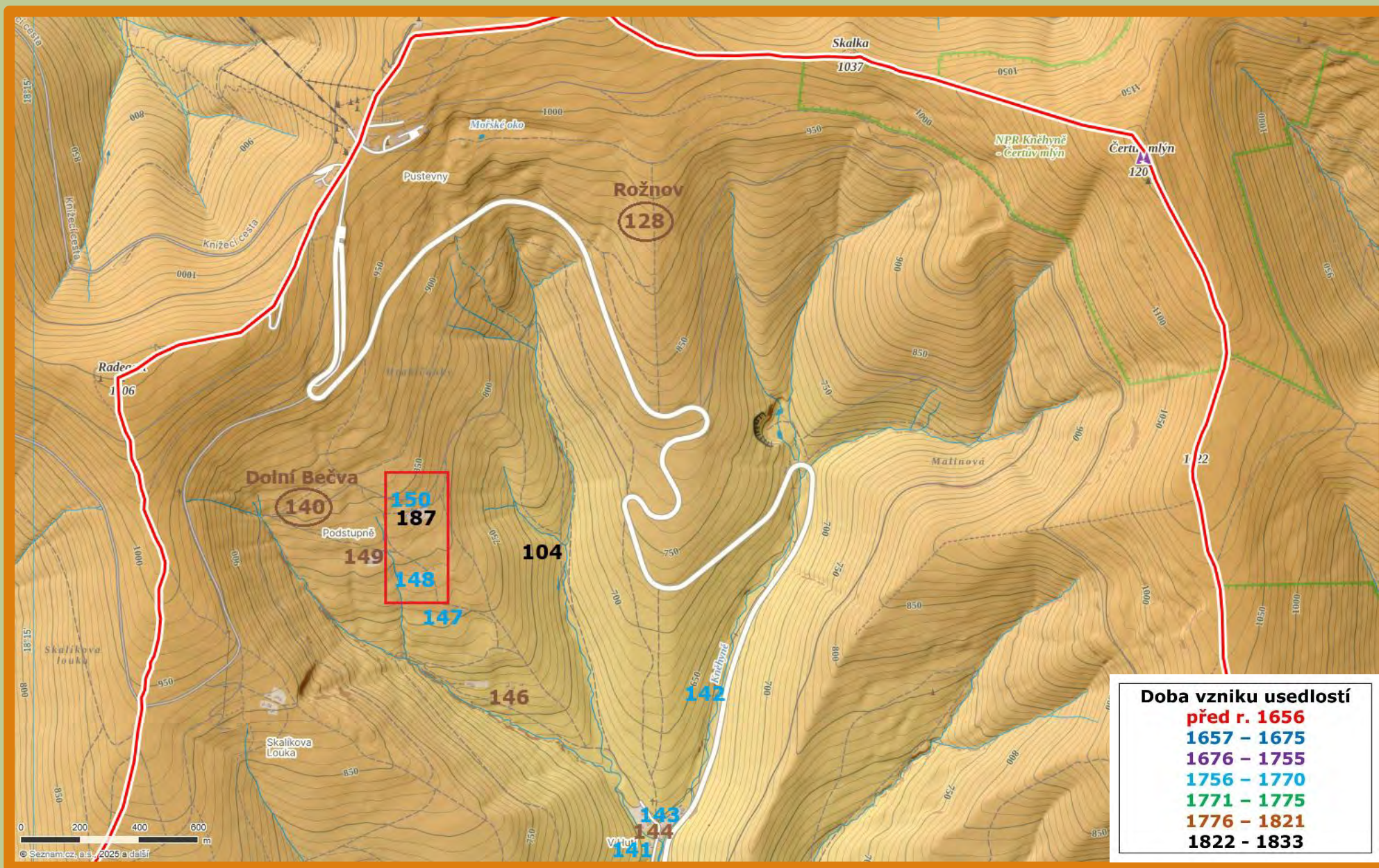
Kněhyně. Při pravém okraji snímku usedlosti Na Kopečku čp. 112, 113, za nimi Netyje a rozlehlá stráň Humence se shluky usedlostí čp. 97, 97, 182 a 95, 96. Na dně údolí uprostřed snímku čp. 123, 124. Nad pravým břehem Kněhyně stráně rozlehlého historického Stavínohova a od poloviny 18. století Šmýrova gruntu s čp. 113, 114, 115. Na horizontu viditelná celá západní strana údolí Bacov od úbočí Kyčery přes Bůřov s usedlostí čp. 70 až k sedlu nad usedlostí čp. 51 U Skalických.

Kněhyně. Ze svahů Pod Červencem na Horní Bečvě výhled přes dno horní části Kněhyňského údolí na Kopecké zadky (při levém okraji snímku), nad nimi polnosti usedlostí čp. 99, 100, výše na grúni mezi Jamou a Bacovem usedlosti čp. 92, 93 Na Zubčeně, v pozadí pod Radhošťským masivem zleva Kyčera, Snoz, pod ním Suchá a uprostřed snímku rozlehlé stráně Na Skálí.

Kněhyně. Pohled ze Suché přes Jamu (vpravo) a Skálí (uprostřed) do údolí Kněhyně a Kněhyňky s polnostmi na stráních Pod Červencem na Horní Bečvě.

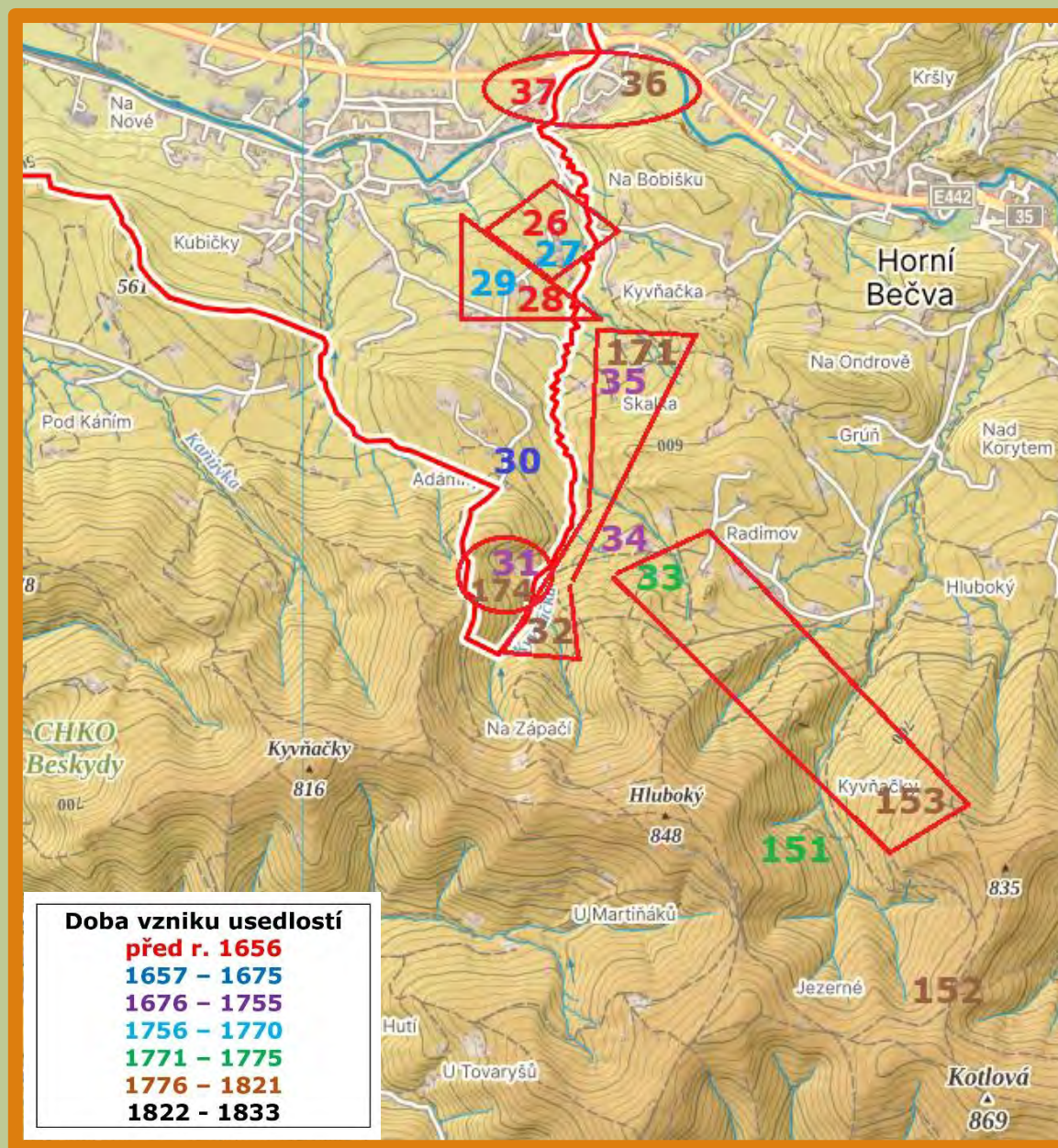
1833 – po přechislování v r. 1821 nové domovní číslování, Podstupně, V Huti

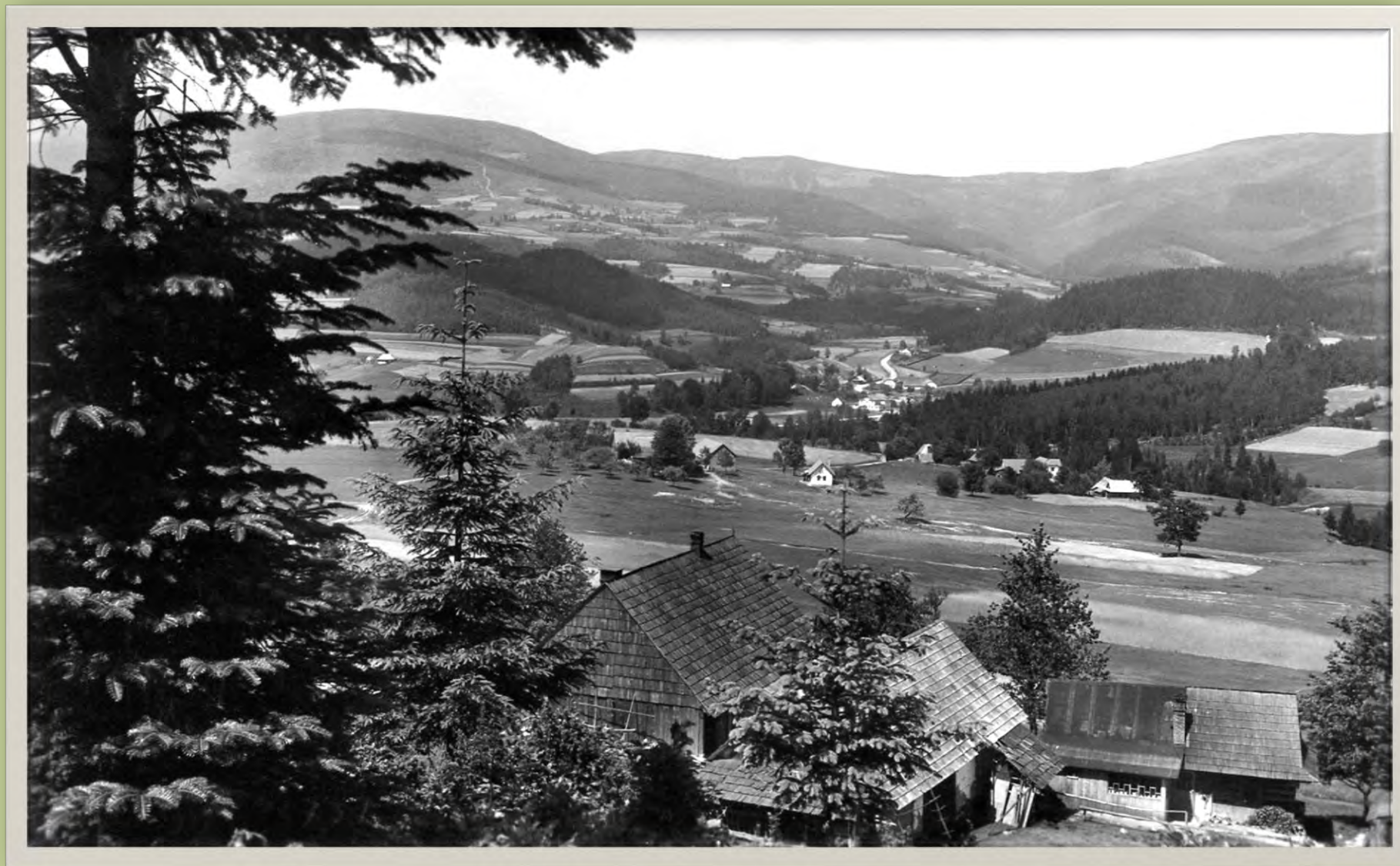
Kněhyně. Zpod Července výhled severním směrem do horní části Kněhyňského údolí se zaniklým starým názvem V Ráztokách (uprostřed snímku). Za částečně odlesněným hřbetem Malinové dosud nezalesněné stráně nad lokalitou V Huti, nad lesnatým táhlým úbočím Příkré vystupují svahy lokality Pod Stupňami (při horním levém okraji snímku).

Kněhyně – V Huti. Vlevo čp. 141, vpravo nad levým břehem Stupňového potoka lokalita v 18. století prvního a od počátku 19. století čtvrtého a současně posledního stanoviště stěhovavé vrchnostenské sklářské huti na území Prostřední Bečvy a Dolní Bečvy.

1833 – po přečíslování v r. 1821 nové domovní číslování, jichovýchodní část, Horní Bečva

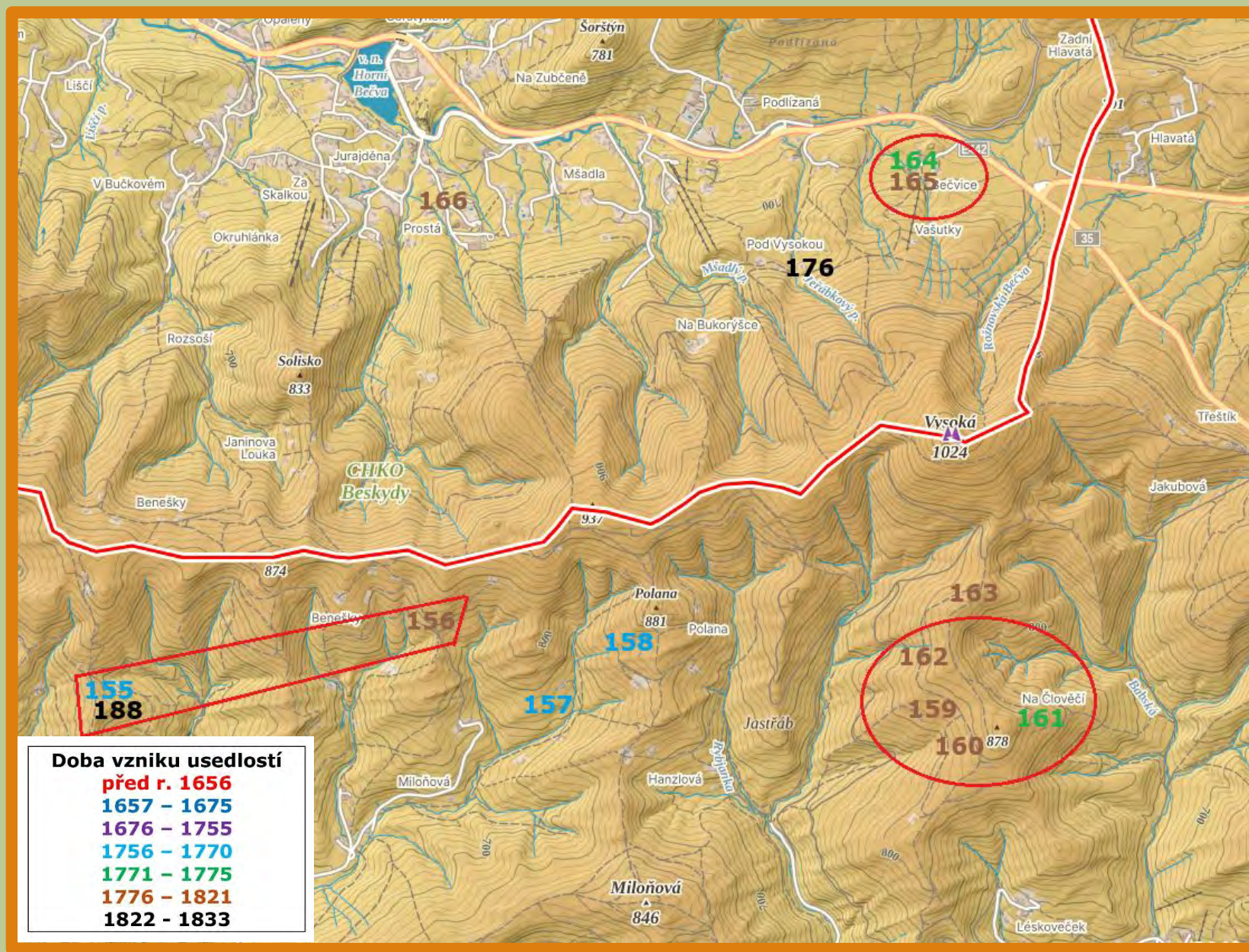
Pohled do Kněhynského údolí zpod Adámek, uprostřed snímku usedlosti čp. 28 a 29 v místě historického Blinkova gruntu, rozděleného na poloviny v r. 1759.

Horní Bečva. Někdejší prostřednobečvanská usedlost Mikulenků čp. 152, zvaná Stará Kotlová, byla založena v javořině Jezerné.

Horní Bečva. Ve výhledu ze sedla Pod Kotlovou ke Kyvňáčkám je v lesním svahu nad údolím Hluboký patrné „ujmisko“ s dřívější prostřednobečvanskou usedlostí Fiurášků čp. 151 (uprostřed snímku).

1833 – po přečíslování v r. 1821 nové domovní číslování, Horní Bečva, Velké Karlovice

Závěrem

Sledujeme-li stav osídlení na území Prostřední Bečvy od doby po třicetileté válce, je zřejmé, že nejstarší osídlovací proces byl soustředěn v její jižní části, zvláště v územním pásu podél Bečvy. Právě zde byl po polovině 17. století už víceméně dokončen a dosahoval stabilní sídelní infrastruktury selských usedlostí s pokročile kultivovanou ornou půdou, se dvěma vodními obilnými mlýny a jedním pilním provozem. Mezi léty 1656 a 1675 tu přibýly pouze tři drobné chalupnické usedlosti na snad pozůstávající dominikální půdě či oddělením od dosavadních gruntů. V tomto nejdříve osídleném prostoru však zůstává pro 17. století nejasným stav tří lokalit: při západním okraji obce levý břeh Bečvy s usedlostí U Borutů čp. 1, usedlost čp. 47 Na Galce (obě v gruntovní knize poprvé uvedeny až v r. 1745 a 1763) a nakonec Kubějka (nad levým břehem Bečvy od hřiště až k objektu fm YOMAX s.r.o.), která je až v Josefinském katastru doložena jako součást selského gruntu Pastorků čp. 46. Téměř celou jihovýchodní část obce zaujímal dva selské grundy rodu Blinků a do r. 1675 se v již náročnějších horských podmínkách východně od Adámek přímo nad levým břehem potoka Kyvňáčky vyvinula chalupnická usedlost Jana Fuska se dvěma chalupami. Ze srovnávání situace ve všech třech obcích na Bečvě ve druhé polovině 17. století vyplývá, že nejdynamičtější nárůst nových pasekářských usedlostí vyvrcholil v letech 1656 – 1675 na Prostřední Bečvě do téměř souvislé plochy, pokrývající údolí Bacov s přesahem až k pravému břehu Kněhyně a s náznakem průniku na Suchou.

Ve druhé polovině 17. století byla již tedy souvisle osídlena celá jižní a střední část Prostřední Bečvy.

Ovšem z porovnání stavu osídlení, jak jej zachycují Lánový rejstřík a Tereziánský katastr, je zřejmé, že osídlovací proces od poslední třetiny 17. století do poloviny 18. století na území Prostřední Bečvy zpomalil. V Kněhyních, kde bychom směr postupu pasekářské kolonizace do vyšších poloh nejvíce očekávali, rozrůstání sídelního území výrazněji nepokročilo a v jeho výsledné podobě ho zatím zastupovaly čtyři pasekářské usedlosti v lokalitách Na Suché, V Jamě a na Kršleném. Z patnácti usedlostí, které Tereziánský katastr připisuje nově osídleným, jedenáct naopak vzniklo zahušťováním dosavadního a již stabilizovaného osídlení, dokonce až u osmi z nich podle přesvědčivých indicií vychází najevo, že v něm existovaly už před rokem 1676. Potvrzuje se tím nepominutelná skutečnost, že Prostřední Bečva (tehdy spolu s Horní Bečvou jako její součást) zřejmě představovala ve druhé polovině 17. století na rožnovsko-krásenském panství natolik specifickou pasekářskou sídelní oblast, že její četné usedlosti byly s patrným opožděním zahrnuty teprve do následujícího pozemkového katastru a ve dvou případech se dokonce samostatnými sídelními jednotkami staly až ve druhé polovině 18. století. Patrně z různých hledisek posuzovaný stav těchto chalup, při nichž se na půdě dosavadních pasekářských gruntů pozvolna formovalo filiální hospodářství, neodpovídal kritériu k samostatnému záznamu v Lánovém rejstříku.

V první polovině 18. století měla nesporně už celá jižní a střední část obce zcela upevněnou základní sídelní infrastrukturu se zesilujícím rolnickým hospodařením a vzrůstajícím počtem obyvatel. Už před r. 1726 tu byly v provozu tři vodní obilní mlýny a valcha.

Naproti tomu dosavadní podobu severní části obce se zcela horským, svažitým a obtížně přístupným terénem začala významně proměňovat přítomnost vrchnostenské stěhovavé sklárny. Podle předložených a dosud opomíjených dokladů je možné považovat za prokazatelné, že už od dvacátých let 18. století byla sklářská huť spojena s územím Prostřední Bečvy právě v tomto prostoru

a nikoliv s územím Horní Bečvy, jak soustavně nepřesně udávaly v 18. století prameny vrchnostenské provenience. Její provoz až přes sto let ovlivňoval hospodářské využívání horní části Kněhyňského údolí a do jisté míry i sociálně-hospodářský charakter obce. Pochopitelně s přestávkou od poloviny osmdesátých let 18. století do počátku 19. století, kdy na úbočích radhoštského masivu v historickém pořadí už třetí lokace sklárny se nacházela v Horním Rozpitém na Dolní Bečvě, zatímco rodiny sklářů po celý čas její existence od dvacátých let 18. století až do třicátých let 19. století bydlely na Prostřední Bečvě nepřetržitě. Lokalita V Huti představuje tedy prvotní a současně také čtvrtou a závěrečnou lokaci vrchnostenské sklárny, zatímco Pod Stupňami byla asi od sklonku šedesátých let 18. století situována její druhá, místem nejméně vhodná a časově zřejmě nejkratší lokace.

Od poloviny 18. století zbývající částí obce, kde dosud nebyl ukončen osídlovací proces pasekářské kolonizace, zůstávala tedy horní polovina Kněhyňského údolí včetně přilehlého území Horní Bečvy. V letech 1755 - 1775 přibýlo k Prostřední Bečvě příslušných 27 nových usedlostí, z nich 16 vzniklo v Kněhyních. Průnik postupujícího osídlování sice zaplňoval volný prostor mezi dosavadními usedlostmi, ale zároveň se znatelně přizpůsoboval omezenému výskytu příhodných lokalit v horském terénu a proto byl více roztržštěn do drobných chalupnických usedlostí a pasek. Prostor k souvislému osídlení poskytovala lokalita Pod Stupňami, kde vrchnost už záhy po polovině 18. století odprodala ke zřizování luk patrně dlouho odlesněné kusy půdy dvěma zámožnějším pasekářům, kteří podobně jako ostatní usilovali o extenzivní způsob hospodaření.

Bez jakékoliv potřeby či nutnosti mít na zřeteli hranice vymezující jednotlivé obce, poddaní z Prostřední Bečvy se přirozeně podíleli na osídlovacím procesu, který postupoval nejen do vyšších horských poloh, ale šířil se dál v hlavním a převažujícím směru do rozlehlých prostor dominikální půdy s lesními pastvinami na Horní Bečvě a ve Velkých Karlovicích. Ať už se jednalo o prostá ujmiska v lese, větší pastviny a výnosnější louky nebo o javořiny vyměřené do obrovských ploch, využívaných ke zřizování salaší a pasení ovcí. V nich na některých místech už od druhé poloviny 18. století vrchnost povolovala zřizovat filiální a záhy podílem oddělovaná samostatná hospodářství. Tyto usedlosti ovšem se svými pozemky, stavbami a lidmi přináležely k domovské obci a pod její poddanskou samosprávu. Tento fenomén nebyl nikterak změněn ani Josefinským katastrem, který zavedl pevně ohraničené katastrální obce. Prostřední Bečva měla v jiných katastrálních obcích své usedlosti, které samozřejmě vznikaly nadále i po roce 1833 až do osmdesátých let 19. století. Teprve tehdy v přímé souvislosti se zavedením nových pozemkových knih (zákonem z r. 1871) se již plně stávaly součástí obce, v jejímž katastru se de facto nacházely.

K závěru postupující pasekářské kolonizace na území Prostřední Bečvy dochází v letech 1776-1790 v horní části Kněhyňského údolí. Zvláště od pravého břehu Kněhyně ve stoupajícím svahu Na Skálí vznikl v části zdejší dominikální pastviny souvislý pás drobných chalupnických usedlostí. Půdu určenou k jejich založení vrchnost nechala rozměřit do stejných dílů a hromadně je rozprodala. Za vzrůstajícího počtu obyvatel a mezi nimi pauperizovaných hoferů či podruhů se snad jednalo o skromné extenzivní řešení sociálního problému. Přitom ještě v r. 1833 podle protokolu stavebních parcel držitelé těchto chalup nedisponovali hospodářskými budovami a je jisté, že se živil převážně nádenickou prací v panských lesích. V Kněhyních se tehdy zformovala nejmladší část základní sídelní infrastruktury obce, jak současně na počátku 90. let 18. století dokládá vybudování druhého kněhyňského mlýna. Přitom pokračující a nezanedbatelný vliv tu až do sklonku třicátých let 19. století měl již zmiňovaný a od r. 1802 obnovený provoz vrchnostenské sklárny.

Potvrdilo se, že je značně obtížné a komplikované postihnout úplný a zcela přesný stav osídlení obce podle průběžného přidělování domovních čísel. Prostřední Bečva v letech 1770-1771 při zavedení domovního číslování dosáhla počtu 82 čísel. Tehdy byl při něm pominut kněhyňský mlýn, který až v letech 1771-1775 dodatečně obdržel číslo 91. V r. 1775 k obci příslušelo 92 domovních čísel. Do r. 1821 Prostřední Bečva měla už 120 domů, z nichž 33 se nacházelo v jiných katastrálních obcích. Nicméně skutečný stav hustoty osídlení byl jiný. Tři známé chalupy z Josefinského katastru z r. 1787 zapsané bez vlastních domovních čísel nadále setrvaly ve stavu nepřiděleného vlastního čísla a společně s nimi početná řada rovněž podílových usedlostí, které vznikaly na přelomu 18. a 19. století při dosavadních pasekářských gruntech. Přesnější stav trvalého osídlení a výsledku předchozího dědického podílového dělení usedlostí umožnilo poodhalit až domovní přečíslování v r. 1821. Podle něho spadalo k obci Prostřední Bečva 166 domovních čísel, z nich bylo už 45 podílových hospodářství, které existovaly často od osmdesátých či devadesátých let 18. století, ale byly dosud zahrnuty pod starými domovními čísly svých mateřských gruntů. Konečně stabilní katastr v r. 1833 evidoval v obci Prostřední Bečva mimo 188 popisných čísel navíc ještě 26 využívaných obytných staveb bez vlastního popisného čísla.

Je tedy zřejmé, že u mnoha původních pasekářských gruntů a usedlostí docházelo ve prospěch nastupujících hlavních mužských dědiců dál k jejich půlení, čtvrcení či ještě drobnějšímu dělení na nová samostatná hospodářství. Snížením jejich hospodářské perspektivy a výnosu nastával u jejich vlastníků sociální pokles, který měli snahu vyvážit rozšiřováním využívaných a vlastněných ploch často až ve vzdálených lokalitách na dominikální půdě. A jak dokládají svazky gruntovní knihy přecházející v hlavní knihu, tato snaha se projevovala též u držitelů nejmenších chalupnických usedlostí, kteří zpočátku měli jen nepatrný anebo vůbec žádný kus země a časem další půdu lesních pastvin odkupovali od rožnovského velkostatku ještě hluboko do 19. století.

K úplnému zakončení dovolíme si vykročit na tenký led a v souvislosti s historickým vývojem osídlení Prostřední Bečvy předložit k zamyšlení ono troufale zkratkovité zobecnění pocházející z doby první československé republiky. Mezi místními starousedlíky se vždy s vděčnou nadsázkou tradovalo a připomínalo. Podle tehdejších politických preferencí jejich obyvatel se obec Prostřední Bečva tradičně dělila na tři části: agrární centrum, lidovecký Bacov a komunistické Kněhyně.